

II

TALIJANSKI I USTAŠKO-DOMOBRANSKI
DOKUMENTI

BR. 132

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA KI
STANJE OD 1 LIPNJA 1942 GOD. O UBISTVU GRUPE RODO-
LJUBA I PALJENJU KUĆA U REJONU KISTANJE

KOMANDA KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJA
STANICA KISTANJE — IX MOBILNI BATALJON

Br. 300/1 P/110 otsek III

Kistanje, 1.6-1942-XX

PREDMET: Izvještaj.

GUVERNERU DALMACIJE

Zadar

Dana 30. o.m.¹ u zoni Kistanje — Ervenik jedinice milicije, vojske i karabinjera radi represalija zapalile su 80 stanbenih kuća. U toku akcije ubijeni su BEZBRADICA Spiro, BEZBRADICA Joso, BEZBRADICA Miloš, BEZBRADICA Marko, BEZBRADICA Ignjat, BEZBRADICA Pavle, GRULOVIĆ Jovan, sve pravoslavni seljaci pripadnici naoružanih bandi i druga petorica koji još nisu identifikovani² a kod jednog od njih je nađen automatski pištolj 6,35. Sem toga, zaplijenjeno je više grla krupne i sitne rogate stoke koja je prikupljena u garnizonu Mokro Polje. U zoni nije nađen niko od stanovnika. Vojnici koji su operirali nisu imali nikakav sukob i nikakav incident. Izvještaj je dostavljen pismom uslijed prekida telegrafске linije.

(M.P.)

PORUČNIK KOMANDIR TENENZE
Gianetto Rogani

Guvernerat Dalmacije
5 lipanj 1942/XX
23675/2479

¹ Odnosi se na 30 svibanj.

² Ovo su bili stanovnici zaseoka Bezbradica a ne partizani.

BR. 133

UPUTSTVO GENERALA MARIA ROATTE OD 2 LIPNJA 1942
GOD. O RASPOREDU I ODBRANI IZOLOVANIH TALIJANSKIH
POSADA

**VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA — DALMACIJA«**

Operativna služba

br. 12030 povjerljivo

V.P. 10 2 lipnja 1942 XX

Predmet: Raspored i odbrana izolovanih grupa
kr. karabinjera i sličnih.¹

Izostavljeni naslovi²

- I) —, Zbog situacije biće neophodno da se izolovane grupe kr. karabinjera, financijske straže, pogranične milicije, crnih košulja, metropolitani itd-, bilo u podređenosti vojnih vlasti ili ne, rasporede za odbranu tako da bi mogli efikasno da se odupru eventualnim napadima.
- II) — Ovaj raspored se sastoji od:
 - organizacije smještaja (puškarnice za individualno i automatsko oružje — »puškarnice« na pojedinim višim prozorima za bacanje ručnih bombi — zaštitnih zidova — bodljikave žice);
 - organizovanje blokada malih otpornih tačaka (zasjede za puške i automatsko oružje — gusta bodljikava žica — kristala ili velike pokretne prepreke);
 - ispražnjavanje strijelista oko bodljikavih mjesta;
 - odgovarajuće snabdijevanje municijom.
- III) — Zapazio sam na više sektora da su mesta kr. karabinjera, financijske straže itd. na maloj razdaljini od otpornih ili blokiranih mjesta koja drži vojska. U takvom slučaju se naročito savjetuje stapanje dvije službe, sjedinjujući ih na istom utvrđenom mjestu, dopunjujući je ako zahtijeva slučaj (što može da dopusti redukciju osoblja ili da osigura veći efekat ako snage ostanu potpune).

¹ Ova mjera, tj. povlačenje manjih talijanskih posada i njihovo grupisanje u većim garnizonima i utvrđivanje tih garnizona, uslijedila je kao reakcija na akcije partizanskih jedinica, koje su naročito u svibnju postale i brojne i uspješne. Na osnovu ovog uputstva podređene komande su izdale odgovarajuća naređenja u kojima su precizirale koje posade treba da se ukinu i povuku u jača uporišta.

² Tako stoji u dokumentu, a misli se na to da su izostavljeni naslovi jedinicama, komandama i ustanovama kojima je uputstvo poslato.

Kada razlozi institucije preko kojih se ne može preći, za-
branjuju permanentno sjedinjavanje ove vrste, savjetuje se
da se ono vrši bar od večeri do zore-
Komande divizija, trupe »Zadar« i pogranične straže V
armijskog korpusa riječke teritorije, neka se sporazumu sa
političkim vlastima od kojih zavise grupe o kojima je riječ,
za brzu primjenu ovih mjera pobrinuvši se neposredno tamo
gdje je potrebno za odbranbene radove.

General komandant
M. Roatta

BR. 134

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE ORUŽNIČKE PUKOV-
NIJE U GOSPIĆU OD 2 LIPNJA 1942 GOD. O BORBAMA PROTIV
PARTIZANA U LICI, GORSKOM KOTARU I KNINSKOJ KRAJINI
U DRUGOJ POLOVINI SVIBNJA**

**ZAPOVJEDNICTVO
2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE**

J.S.- Broj 248 Taj.

U Gospiću, dne 2. lipnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće
za drugu polovinu mjeseca
svibnja 1942.

1. VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU ZA-
GREB
2. ZAPOVJEDNIČTVU 1. 3. 4. 5. i 6. ORUŽNIČKE PUKOV-
NIJE
3. ZAPOVJEDNIČTVU ZA UTVRĐIVANJE GRANICE SA-
RAJEVO
4. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
ZAGREB
5. ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE
(GLAVNO POBOČNIČTVO, OPATIČKA UL. 1) II. ZA-
GREB
6. ZAPOVJEDNIČTVU I. II. i III. DOMOBRANSKOG ZBORA

Na temelju zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva
(J.S. Br. 320) Taj- od 31. srpnja 1941. a prema prikupljenim podat-
cima predlažem izvješće o prilikama javne sigurnosti na području
ove pukovnije za vrijeme minulih 15 dana u sljedećem:

I. OPĆA UNUTARNJA SITUACIJA:

1.) RASPOLOŽENJE NARODA OBZIROM NA VANJSKE I UNUTARNJE PRILIKE I DOGODAJE:

Raspoloženje hrvatskog naroda na području pukovnije prosječno je dobro i ako se u posljednje vrijeme opaža jača apatija prema događajima iz oblasti unutarnje i vanjske politike. Isto tako popušta i interes za događaje na raznim ratištima i ako je naš narod uvjeren, da jedino o ishodu rata ovisi i naša narodna budućnost. Moral i borbeni duh je u općem opadanju. Ovome su uzrok nesređene političke, a još više ekonomske prilike, opća nestašica živeža i ostalih potreba za život, te uspješna promičba od strane naših protivnika, koja u općoj nesređenosti nalazi plodno tlo za svoj protudržavni rad. Predugo trajanje rata te nesumnjivi uspjesi partizanskih odjela, koji pod svojom vlašću i terorom drže veći dio pukovnijskog teritorija, vrlo negativno djeluju na duh i otpornu snagu hrvatskih narodnih slojeva tako, da se u zadnje vrijeme opaža želja za nekim kompromisom između Hrvata katolika i grčkoistočnjaka- Ovo se već i u praksi provodi od strane samog pučanstva u mjestima gdje je ono pomiješano ili gdje pojedina katolička sela graniče sa grčkoistočnjačkim. Sve ovo pojačava opće nespokojstvo i zabrinutost za sutrašnjicu tim većma što partizanske bande nekažnjeno napadaju naša sela, manje posade, oružničke postaje, javne urede, prometne uređaje i druge važne objekte, a naše snage uslijed njihove premoćnosti obično podlegnu. Kretanje i promet na gotovo svima komunikacijama je ugrožen, što u velikoj mjeri otežava rad na sređivanju općih prilika.

Na području krila Knin provodi se od strane naših vlasti politika smirenja između Hrvata i Srba, no suzbijaju je partizani svojom promičbom i akcijom na terenu. Tako su 10- svibnja 1942. u selu Zrmanja Vrelo pobili cijelu općinsku upravu koja se sastojala od samih Srba voljnih na suradnju sa Hrvatima, a kojoj naše vlasti nisu bile u stanju da dadu ma kakvu pomoć ni zaštitu. Ovaj slučaj odjeknuo je vrlo neugodno među promicateljima ove politike, a isto tako i među samim grčkoistočnjacima, te će se u buduću među njima teško naći ljudi, koji bi se primili bilo kakve javne funkcije iz straha za goli život- Izgleda, da ni saveznicima ne ide u račun ova politika smirivanja, jer je ometaju kolikogod mogu nastojeći, da se sadanje prilike što duže održe, kako bi opravdali svoje zadržavanje u našim krajevima.

Na području krila Gospić prilike su još teže. Naše vlasti pokušavaju da promijenjenim političkim kursom primirivajući djeluju na narodne mase, naročito na grčkoistočnjake, no kod ovoga nemaju nikakvog uspjeha. Ovo zato jer one u stvari nemaju nikakve vlasti, pošto je ona sva u rukama Talijana, a pokraj toga veći dio područja partizani drže čvrsto u svojim rukama.

Na području krila Senj anglofilski, jugofilski i komunistički orijentirani pojedinci u kotarevima Novi, Kraljevica i Crikvenica podržavaju tajnu promičbu u korist Engleske, Amerike i Rusije. Kod ovog, i ako se nije moglo utvrditi, učestvuju i Židovi izbjeglice iz uže Hrvatske, kojih ima veći broj u spomenutim mjestima. Narod stojeći pod terorom partizana, a nemajući nikakove zaštite od naših, a još manje od savezničkih vojnih vlasti, prima ovu promičbu kao gotovu stvar i opredjeljuje se za njih.

Prisutnost talijanskih oružanih snaga na našem teritoriju negativno djeluje na duh, moral i raspoloženje našeg naroda. Ove snage ne samo što su gotovo posve pasivne kad se radi o zaštiti hrvatskih interesa, već njihova kolaboracija sa grčkoistočnjacima naročito četnicima, izaziva kod bezkoptomisnih Hrvata na osudu. Oni u ovome vide neke potajne namjere Talijana koje mogu biti samo od štete za probitak Hrvata- Nastojanje Talijana da ponovno organiziraju četničke odrede i da ih upotrijebe za svoje ciljeve, naročito za suzbijanje partizana, naš element sumnjivo gleda. Svakom je jasno, da su talijanske snage dovoljno jake da i bez četnika unište partizane, koji u sve većoj mjeri ugrožavaju sadanje stanje i stoje na putu novom političkom i socijalnom poretku, koji se pod vodstvom sila Osi stvara u Europi, kad bi samo htjele. Promatrajući rad, kretanje i djelovanje ovih savezničkih snaga dolazi se do nesumnjivog zaključka, da su sve njihove akcije usmjerene jedino u cilju, da zaštite isključivo njihove posebne interese t.j. da održe promet na pruzi Rijeka — Ogulin — Split, te da spriječe upade partizana u anektirani dio Dalmacije, gdje se već osjeća partizanska akcija, a drugo ih se uopće ne tiče.

Prema tome naš narod vidi i osjeća, da od talijanskih vojnih snaga ne može očekivati nikakove zaštite ni pomoći, pa traži da se u obalnu zonu pošalju jači odjeli našeg domobranstva, ustaša i oružništva, a što uviđaju i naše mjerodavne oblasti, jer se na Talijane ne može osloniti.

Držanje grkoistočnjaka moglo bi se još i trpiti i njihovo nezakonito djelovanje parirati kad veliki dio pukovnijskog područja nebi držali partizanski odredi pod svojom upravom. Veći dio grkoistočnog življa želi mir i normalni način života, ali im ovo priječe komunisti, koji ne napadaju samo Hrvate nego i one grkoistočnjake koji s njima ne surađuju. Prema tome ovo se pučanstvo opredjeljuje za one koji u dotičnom kraju drže vlast u rukama • j. za partizane, četnike ili nas. Kao srbski šovinisti još su nepovjerljivi, što više i nepomirljivi prema Hrvatima, no u posljednje vrijeme ova zaoštrenost popušta uslijed spoznaje, da se mogu održati i izbjeći podpunu propast ako se pomire sa sudbinom i sa novim stanjem.

Židova na području pukovnije ima samo u Crikvenici, Novom i Kraljevici koji su izbjegli iz raznih krajeva naše države i tamo

žive pod zaštitom Talijana. Na oko su mirni, ali potajno rovare i vrše promičbu u korist naših neprijatelja.

Drugih narodnih manjina na području pukovnije nema-

2.) ČETNIČKA AKCIJA I PROTUMJERE:

Organizacija četničkih odreda pod zaštitom Talijanskih vojnih vlasti vrši se i dalje, te ih one upotrebljuju za čuvanje pruge od Plaškog do Plavna, kao i za borbu protiv partizana na pravcima koji vode u talijansku Dalmaciju. Njihovi odredi koji se nalaze u Lici nepovjerljivi su i nerasploženi prema Hrvatima, dok oni koji se stvaraju u Bosni oko Bos. Grahova i Bos. Petrovca te u dalmatinskoj Zagori, traže puta i načina, da se približe Hrvatima, čemu je razlog, što smatraju Talijane za neprijatelje i njih i Hrvata. Karakteristična je u tom pogledu ponuda četničkog vođe Mane Rokvića iz Bosanskog Petrovca Velikom županu u Kninu za suradnju sa Hrvatima, a u prvom redu sa hrvatskim domobranstvom. Cilj ove kolaboracije bio bi uništenje partizana u krajevima oko Drvara, Bosanskog Petrovca i Bos. Grahova, koji su krajevi izvrgnuti podpunoj propasti i uništenju, ako se u najkraće vrijeme komunisti ne unište.

Inače pod vidom partizana napadaju naše ljude i njihovu imovinu u Sjevernoj Dalmaciji, dok su u drugim mjestima, stojeći direktno pod talijanskim zapovjedništvom, mirni.

Na području krila Gospić: Četnici i dalje postoje, ali ne skriveno kao ranije, nego javno i arogantno skupa sa talijanskim oružanim snagama. Na njih se pred Talijanima nesmije neprijateljski ni pogledati. Nezakonitih djela od strane četnika; kao što su ubojstva i pljačke za sada se ne opaža, osim usmenih uvreda svega što je hrvatsko.

Na području krila Knin: Četnici i dalje drže u svojim rukama područja zauzetih postaja, a svoja nedjela nad hrvatskim stanovništvom izvršuju pod maskom partizana.

3.) KOMUNISTIČKA (PARTIZANSKA) AKCIJA I PROTUMJERE:

Ona se svakim danom širi i zauzima sve veće razmjere. S jedne strane vrši se neumoljiva promičba za komunistički način života od strane samozvanih komesara, dok s druge strane njihovi vojnički odredi i dalje vrše razne prepade na selo, objekte, komunikacije i dr. U cilju što uspješnije promičbe među narodom u glavnom napadaju, pljačkaju i ubijaju one Hrvate, koji su ustaše ili koji su se kompromitirali sudelovanjem u raznim pljačkama i ubijanjima grkoistočnjaka, te Srbe koji su prišli četnicima.

Može se reći da ovakovim načinom rada imaju kod neukog naroda uspjeha i njihovi odredi dobivaju sve više boraca, naročito iz talijanske Dalmacije.

Ogorčeni su neprijatelji Talijana iz idejnih razloga, a svoju borbu protiv njih prikazuju borbom protiv okupatora, što pokraj ostalog nailazi i na odobravanje kod onog djela našeg naroda koji sumnjaju u iskrenost talijanskih namjera.

Na području krila Gospić: Komunistička akcija u zadnje vrijeme zauzima sve većeg maha, te su komunisti spremni na sve što šteti interesima Hrvatske i hrvatskog naroda. Njihova akcija sastoji se u sve većoj promičbi i rasturanju komunističkih letaka. Osobe sumnjive komunizmu u koliko ih ima drže se pod strogom prismotrom.

Kao važniji događaji bili su:

2. svibnja o.g. oko 20 sati u mjestu Čovići (5 km. jugoistočno od Otočca) došlo je oko 300 partizana kod gostioničara Antuna Dujmovića, i kod istog popili 10 lit. vina 5 lit. rakije, pojeli 1 pršut, a zatim je jedan od njih navodno Stipe Ugarković iz Perušića, tražio račun od Dujmovića, ali isti nije htio da primi novac bojeći se da će ga odvesti ako im računa, te su ga na taj način oštetili za 2.000 kuna-

2. svibnja o. g. u 3 sata oko 1000 partizana¹ opkolilo je selo Donji Sinac (8 km. jugoistočno od Otočca) kojom prilikom su vršili pretraživanje po kućama radi pronalaska oružja i otvorili su puščanu vatru na oružničku postaju. Oružnici su uz pomoć naoružanih građana primili borbu, koja se vodila do 6 sati, kad su se partizani-komunisti povukli. Prilikom borbe poginuo je pričuvni domobran Anton Dubravčić, milicioner Mate Dubravčić i razvodnik domobranske škole ustaške u Zagrebu Juraj Valinčić, koji je bio na dopustu, a odvedeni su: Dane Laškarin i Mate Ilić, iz Donjeg Sinca, koje su banditi nakon saslušanja pustili.

7. svibnja o.g. oko 23 sata opkoljeno je selo Donji Sinac (8 km. jugoistočno od Otočca) od strane grupe od oko 300 partizana, koji su otvorili puščanu i strojopuščanu vatru na selo- Oružnici i pričuvni domobrani uzvratili su vatrom, te su banditi poslije četiri satne borbe razbijeni. Gubitaka na našoj strani nije bilo, a na strani partizana nije poznato.

10. svibnja o.g. došlo je u selo Lipova Glavica (3 km. istočno od Perušića) 20—30 partizana, sa kojima se je sukobila ophodnja oružničke postaje Perušić, te je u borbi ubijen jedan partizan, a više njih ranjeno, oduzeta jedna puška sa 44 naboja, 2 bombe napravljene od željezne cijevi i jedna talijanska bomba. Partizanima je postepeno pridolazila pomoć iz okolnih sela tako da 'h

¹ Bataljon »Božidar Adžija«

je za kratko vrijeme bilo oko 150, ali su pored nadmoćnosti u broju potjerani.

10. svibnja o.g. oko 2 sata napali su partizani² na domobransku stražu kod skladišta na Runjavici (2 i 1/2 km. od Otočca) kojom prilikom su otvorili vatru iz pušaka i strojopušaka na stražu. U borbi je poginuo od bačene bombe domobran Marko Vuković, od kojeg su komunisti uzeli pušku i streljivo, te pošto je cijela straža bila primorana da se povuče u pravcu Otočca, zapalili su stražaru dočim skladišta nisu dirali koja su prazna. Po izvršenom djelu partizani su se povukli.

11. svibnja o-g. u 10 sati partizani su pripucali na našu ophodnju na kraju sela Ribnika (9 i 1/2 km. jugoistočno od Gospića) kojom prilikom je ubijen pričuvni domobran Jure Ramić, sa oružničke postaje Medak (Ribnik).

11. svibnja o.g. oko 400 partizana³ napalo je na oružničku postaju i selo Brušane (12 km. jugoistočno od Gospića) kojom prilikom su zapalili zgradu oružničke vojarne, opljačkali državne stvari, razoružali dva oružnika i 8 pričuvnika domobrana, koje su istoga dana odveli u Divoselo (6 km. južno od Gospića) od kuda su ih nakon preslušanja istoga dana pustili na slobodu, osim jednog oružnika, koji je 15-V. o.g. pobjegao sa oružjem od njih. Istom prilikom partizani su zarobili 7 seljaka iz Brušana, od kojih su pustili samo dvojicu, a za ostale se nezna. Pored ostalog partizani su opljačkali stan župnika Franje Cizla, krčmara Ivana Marasa, seljaka Mile Abramovića i poštarice Marije Brkljačić, kojoj su zapalili i kuću u kojoj je bio smješten poštanski ured. Ljudskih žrtava nije bilo.

11. svibnja o.g. oružnička ophodnja postaje Široka Kula u jačini od jednog oružnika i 32 pričuvna domobrana, sukobila se je istog dana oko 15 sati sa grupom od oko 200 partizana na objektu Jagodnja (2 km. sjeveroistočno od Široke Kule). Borba je trajala istog dana do 19 sati, kojom prilikom je ubijeno više partizana, dok sa naše strane nije bilo gubitaka-

13. svibnja o-g. u 2.30 sati izvršen je napad na selo Medak od strane komunista. Borba između komunista i talijanske vojske sa kojom su se borili i četnici trajala je sve do 3.15 sati, kada su se napadači povukli.

Istoga dana komunisti su rastavili spoj željezničkih šinja između željezničke postaje Raduč i Medak, te kada je naišao jutarnji vlak lokomotiva je iskočila iz tračnica, uslijed čega je promet bio prekinut, ali bez ljudskih žrtava.

² = Dijelovi bataljona »Božidar Adžija«
³ Prvi lički NOP odred

14. svibnja o. g- oko 600 partizana⁴ izvršilo je napad puščanom i strojopuščanom vatrom na domobransku stražu u Kuterevu (10 km. jugozapadno od Otočca). Posada od 25 domobrana pod zapovjedništvom jednog vodnika je kapitulirala. Partizani su sve domobrane razoružali odnijevši 25 pušaka i 2 strojne puške sa streljivom.

16. svibnja o. g. partizani⁵ su između sela Medka i Raduča razvalili željezničku prugu, dignuvši tračnice, što je imalo za posljedicu da se je jedna lokomotiva prevrnula, kojom prilikom je ranjen strojovođa i ložač, a tri željeznička službenika su zarobljena.

16. svibnja o.g. od 11 do 13 sati partizani su održali sastanak u selu Ornicama (7 1/2 km. jugoistočno od Gospića (kod grkoistočne crkve). Sastanku je prisustvovalo oko 80 partizana, koji EU došli iz sela Počitelja, Čitluka i Divosela, kotara Gospić. Što je na sastanku govoreno nije poznato, jedino su se čuli poklici »Tako je«.

17. svibnja o. g. kao naklonjeni komunizmu i uslijed promičbe partizana, odbjegli su od svojih kuća mladići Blaž Šaban, učenik II. Joso Bubaš učenik II. i Pajo Kosović učenik III. razreda učiteljske škole u Gospiću, sva trojica rodom iz Ličkog Novog, kotar Gospić, koji su se pridružili partizanima u Divoselu.

14. svibnja o.g. u 16 sati u mjestu Resniku, kotara Gračac, Talijanske vojne vlasti strijeljale su 23 komuniste, koji su bili u borbi uhvaćeni." Strijeljanje izvršili su četnici u prisutnosti talijanske vlasti i vojske- Od strijeljanih je 18 katolika, a ostali grkoistočnjaci, katolici su iz okoline Šibenika, a grkoistočnjaci Ličani.

18. svibnja o. g- u 6 sati nepoznati komunistički pobunjenici⁷ otvorili su puščanu i strojopuščanu vatru na talijansku vojsku kod sela Golubića, kotara Knin, koja je pošla iz Knina u Bosansko Grahovo. U ovoj borbi poginulo je 29 talijanskih vojnika, među kojima je bio i 1 častnik, a 30 vojnika ranjenih- Ranjeni su preveženi u državnu bolnicu u Knin. Pored toga ubijeno je 60 talijanskih konja. Istog dana gadala je italijanska artiljerija iz tvrđave Knin u selo Golubić. Gubitci na strani pobunjenika nisu poznati.

19. svibnja o. g. nepoznati komunistički pobunjenici⁸ napali su talijansku vojsku u selu Plavnu, kotara Knin, kojom prilikom

* Bataljon »Božidar Adžija«

⁵ Dijelovi Prvog bataljona Prvog Ličkog NOP odreda

o To su bili borci Prve čete bataljona »Bude Borjan«, koje su na prevaru zarobili četnici iz Golubića.

⁷ Proleterski bataljon Hrvatske

⁸ Dijelovi Proleterskog bataljona Hrvatske i Ličkog udarnog bataljona

su poginula 2 talijanska vojnika. Koliko je bilo pobunjenika, kao i gubitci na njihovoj strani nepoznato je, jer naših vlasti u navedenom mjestu nema.

20. svibnja o. g. u 9 sati, 3 talijanska zrakoplova-bombardera bacili su nekoliko bombi na selo Plavno, kotara Knin. Ovo je selo čisto grkoistočno. Razlog ovog bombardiranja je; što je u posljednje vrijeme više puta bila napadnuta talijanska vojska u kojim napadima su talijani imali dosta gubitaka. Broj žrtava i materijalne štete prilikom bombardiranja je nepoznat.

Na području krila Senj: Komunistička djelatnost u posljednje vrijeme zauzela je još širi opseg i oštrije forme. Zauzeli su 14. o. mj. i selo Krasno i Kuterevo.⁰ Cijelo područje krila izuzev uskog primorskog pojasa postalo je ugroženo od komunističkih prepada. Talijanske vojne snage ovih dana preduzele su izvjesnu akciju čišćenja na području kotareva Kraljevice, Crikvenice, Novi i Senj i to samostalno bez učestvovanja naših vojnih ili oružničkih snaga. U glavnom talijanske trupe vršile su bombardiranje pojedinih sela u kojima su se komunisti zadržavali, a zatim su bilo cijela bilo djelimice pojedina sela popalili. Rezultat ove akcije nije postigao nikakav efekat. Broj pobunjenika se je time i povećao.

Ostali važniji događaji bili su i to:

6- svibnja o. g- u 17 sati, na cesti Grižane—Blaškovići, kotara Crikvenica, napadnuta je od strane 20 komunista ophodnja ispostave Grižane, kojom prilikom je u pomoć našoj ophodnji priskočila talijanska vojska iz Grižana, te je borba trajala od 17 do 18.30 sati. Tom prilikom je poginuo jedan talijanski vojnik, a jedan lakše ranjen.

U noći 11 na 12. svibnja o. g. pored državne ceste Crikvenica—Tribalj, na području općine Grižane, kotara Crikvenica, posjekli su komunisti 30 stupova b.b. linije i žicu u duljini 1.500 metara na komade isjekli i 190 izolatora polupali i time Državi nanijeli štetu u iznosu od 30.000 kuna.

U noći 11. na 12. svibnja o. g. na državnoj cesti između Melnica i Žute Lokve, pored puta Senj—Otočac kod km. 84. posjekli su komunisti 29 komada stupova b.b. linije, koja je linija od strane talijanske vojske odmah uspostavljena.

14. svibnja o. g. u 5 sati napalo je oko 200 naoružanih komunista oružničku postaju u Krasnu, kotar Senj. Na postaji Krasno nalazilo se je 4 oružnika i jedan pričuvnik, koji su banditima dali snažan otpor i borbu vodili sve do 19.30 sati istog dana, kad su bili prisiljeni na predaju, pošto im je nestalo streljiva, a pomoći nisu dobili ni od koje strane. Banditi su naša 4 oružnika i nave-

⁰ Bataljon »Božidar Adžija«

18. svibnja o. g. u 6 sati nepoznati komunistički pobunjenici otvorili su pušcanu i strojopušcanu vatru na talijansku vojsku kod sela Golubića, kotara Knin, koja je pošla iz Knina u Bosansko Grahovo. U ovoj borbi poginulo je 29 talijanskih vojnika, među kojima je bio i 1 častnik, a 30 vojnika ranjenih. Ranjeni su preveženi u državnu bolnicu u Knin. Pored toga ubijeno je 60 talijanskih konja. Istog dana gadjala je italijanska artilerija iz tvrđave Knin u selo Golubić. Gubitci na strani pobunjenika nisu poznati.

19. svibnja o. g. nepoznati komunistički pobunjenici napali su talijansku vojsku u selu Plavno, kotara Knin, kojom prilikom su poginula 2 talijanska vojnika. Koliko je bilo pobunjenika, kao i gubitci na njihovoj strani nepoznato je, jer naših vlasti u navedenom mjestu nema.

20. svibnja o. g. u 9 sati, 3 talijanska zrakoplova-bombardera bacili su nekoliko bombi na selo Plavno, kotara Knin. Ovo je selo čisto grkoistočno. Razlog ovog bombardiranja je; što je u posljednje vrijeme više puta bila napadnuta talijanska vojska u kojim napadima su talijani imali dosta gubitaka. Broj žrtava i materijalne štete prilikom bombardiranja je naposljetak.

Na području krila Senj; Komunistička djelatnost u posljednje vrijeme zauzela je još širi opseg i oštrije forme. Zauzela su 4. ov. mj. i selo Krasno i Kuterevo. Cijelo područje krila izuzev uskog primorskog pojasa postalo je ugroženo od komunističkih prepada. Talijanske vojne snage ovih dana preduzele su izvjesnu akciju čišćenja na području kotareva Kraljevice, Crikvenice, Novi i Senj i to samostalno bez učestvovanja naših vojnih ili oružničkih snaga. U glavnom talijanske trupe vršile su bombardiranje pojedinih sela u kojima su se komunisti zadržavali, a zatim su bilo cijela bilo djelimično pojedina sela popalili. Rezultat ove akcije nije postigao nikakav efekat. Broj pobunjenika se je time i povećao.

denog pričuvnika zarobili, razoružali i odijelo im svukli, te ih 16. ov. mj- pustili na slobodu. Zatim su banditi zauzeli selo Krasno i sada se još tamo nalaze.

16. svibnja o. g- talijanski karabinjeri iz Novog, kotara isti, uhapsili su Andriju Stanića, iz sela Sv. Vid, kotara Novi i kod njega našli jedan komunistički letak u kome se napada fašizam.

EU. VANJSKA SITUACIJA:

1. O prilikama pograničnih oblasti susjednih država:

Pogovara se, da su častnici talijanske vojske u zadnje vrijeme namjeravali izvršiti pobunu u Italiji, da bi time okončali sa ratom. ali da se je ovo na vrijeme primjetilo. Povodom toga došlo je još 500.000 njemačkih vojnika u Italiju.

Stanovnici —muškarci sa područja koja su pripala Italiji, većim dijelom da se odaljuju od svojih kuća i stupaju u komunističke redove.

Ovi podatci se do sada nisu mogli provjeriti, pošto talijanske vojne vlasti u zadnje vrijeme znatno ograničavaju davanje dozvola za prielaz u Italiju.

2. O stranim vojnim bjeguncima: Nisu zapaženi.

3. O nedozvoljenim prelazima na granici, kriumčarenju i tome slično. Ovo nije bilo zapaženo.

4. Odnosi sa pograničnim vlastima susjednih država: Uredni su.

IV. OPĆI ZAKLJUČAK

Političke prilike kod Hrvatskog naroda su kolebljive. Grko-istočnjaci koji bi htjeli javno saradivati sa našim vlastima izloženi su osvetama, naročito od strane komunista.

Stanje javne sigurnosti je nepovoljno usljed komunističkih akcija.

Doglasna služba otežana je, usljed slabih prometnih veza.

(M.P.)

Zapovjednik, pukovnik,
Canić

BR. 135

**IZVJEŠTAJ KOMANDE STOSEDME LEGIJE CRNIH KOŠULJA
OD 3 LIPNJA 1942 GOD. O OPERACIJAMA »ČIŠĆENJA« NA
PODRUČJU BUKOVICE**

DOBROVOLJNA MILICIJA NACIONALNE SIGURNOSTI

Komanda 107-e legije »F. Rizmondo«
Zadar (Dalmacija)

Zadar, 3 lipnja 1942 XX

Službeni ured
br. prot. 591/6
Predmet: operacije čišćenja

**GLAVNOJ KOMANDI DOBROVOLJNE MILICIJE ZA NACIO-
NALNU SIGURNOST**

Pravno odjeljenje i za mobilizaciju

Rim

Uveče 29-og svibnja po naredbi Guvernera Dalmacije, 300 crnih košulja iz legije, sastavljenih od 107-e mitraljeske čete i jedne čete redovne milicije pozvani su na dužnost sa nalogom na ružičastoj dopisnici, za izvršenje kaznene akcije u zoni Kistanje — Ervenik — Mokro Polje, i to da bi osvetili smrt ekselencije Orazi i ostalih koji su poginuli u strašnoj erveničkoj zasjedi.¹

Gore navedena odjeljenja dopunjena mitraljeskom četom 85-og bataljona »M« formirala su jedan bataljon pod komandom majora Capelli, uz učešće odjeljenja bacača plamena i 3 aparata R/2—3 za održavanje radio veze, koje je stavila na raspoloženje komanda trupa u Zadru—

Kada je došao njihov red, trupe kr. vojske u službi pograničnog garnizona, načinile su prepreku na liniji Zegar — Ervenik — Mokro Polje i Radučić da bi spriječile bjekstvo komunističkih bandi na hrvatski teritorij pod pritiskom raščišćavanja crnokošuljaša.

Po zapovijesti ekselencije Guvernera a u saglasnosti sa vojnim vlastima pravac operacija je prihvatio dole potpisani.

Polazak iz komande legije bio je u 1-30 30-og svibnja.—

Čim je kolona kamiona stigla u Kistanje dole potpisani je odmah odredio tri kolone sa jačinom od 150 crnih košulja od kojih je svaka posjedovala automatsko oružje i poljsku radio stanicu za vezu i započeli su sa raščišćavanjem na površini od oko 130 km².

¹ Vidi Zbornik, tom V, knj. 4, dok. br. 79, 80, 82, 92, 140, 150, 151.

Raščišćavanje je trajalo 13 časova.

Nije došlo do pravih oružanih sukoba sa odmetnicima jer su ovi, odmah posle ubistva Prefekta Orazia a zatim i drugih osoba, predvidjevši naše reagiranje, prethodno napustili ovu zonu.

Međutim, dole potpisani lično, uspješnim prepadom uspio je da pronađe skrivenu u šumi i da napadne sa 6—7 crnokošuljaša jednu grupu od 16 odmetnika koji su na mjestu uništeni. Osim toga, za vrijeme čitavog raščišćavanja zapaljeno je i razrušeno 68 kuća koje su pripadale odmetnicima a koje su ovi već napustili zajedno sa porodicama. Konfiskovana je sva pronađena imovina po kućama a stoka koja se sastojala od nekoliko stotina ovaca i goveda išla je za kolonama u dejstvu. Kako imovina tako i stoka predati su kompetentnim vlastima.²

Bio je naporan marš po vrlo visokoj temperaturi i razbijenom kamenitom terenu i velikim dijelom isprekidanom šumama i gustim šipražjem- Potpuni nedostatak vode, za vrijeme puta bila je nedovoljna ona koju su nosili ljudi iz pratnje. Pored svega, u trupi se održalo izuzetno uzvišeno oduševljenje, iako neizvježbana, natovarena rancima i svim drugim predmetima opreme, prevalila je oko 30 km pješke po nezgodnom i iskvarenom terenu.

Smatram za dužnost da obavijestim da je akciju trebalo izvršiti u dva maha, zbog teškoće i opsežnosti terena, ali sam našao za shodno da je završim istoga dana, da bande odmetnika ne bi imale vremena da se udalje iz zone, upitavši radosno da li su ljudi skrhanj umorom.

Nikakav incident crnih košulja- Neki od njih su dobili povrede po nogama uslijed marša.

Dole potpisani uvijek je marširao na čelu srednje kolone, održavajući stalno vezu sa bočnom kolonom i ekšelencijom Guvernerom.

Rezultat ovako značajne kaznene akcije potpuno je zadovoljio ekšelenciju Guvernera, koji je još iste noći u svom šifrovanom izvještaju Dučeu sa zadovoljstvom hvalio dejstvo crnokošuljaša zadarske milicije i onih iz 85-og bataljona »M«.

Trupa je iste večeri u 24 časa otišla iz operativne zone da bi se iste noći koncentrisala u Benkovcu smjestivši se u bivšoj jugoslovenskoj kasarni, koja tu postoji.

Popodne 1-og tekućeg svi crnokošuljaši su ponovo otišli ka Erveniku da bi učestvovali u jednoj vrlo važnoj vojnoj operaciji koju je vodila Komanda trupa iz Zadra u zoni Komazec.

I ovoga puta je zadatak crnokošuljaša bilo rušenje sa strane i u unutrašnjosti odnosne operativne zone.

³ Gubici od 16 partizana o kojima se govori u izvještaju ne odgovaraju tačnosti, već se radi o ubistvu stanovnika iz zaseoka Bezbradice.

Tri kolone su razvile akciju polazeći sa raznih položaja i imajući jedan jedini cilj: naselje Komazec.

U prvoj koloni su učestvovali crnokošuljaši 107-e mitraljeske čete; sa drugom kolonom su bili oni iz redovnih odjeljenja a u trećoj iz mitraljeske čete 85-og bataljona »M«.

Operacije raščišćavanja na površini od oko 80 km- počele su u 5 časova 2-og a završene su u 16 časova istoga dana, sa slijedećim rezultatim: 21 kuća zapaljena i razrušena, konfiskovana stoka (200 ovaca i 20 što goveda što svinja) a jedno lice koje se na poziv da stane dalo u bjekstvo ubijeno. Kod njega je nađena puna boca baruta.

U ovoj akciji koja je izvršena na istom terenu (što se tiče teškoća) kao i onoj od 30-og maja, duh crnokošuljaša bio je uzvišen.

General komandant zadarskih trupa pohvalio je crnokošuljaše za lijep pruženi dokaz.

U 23 časa bataljon legiske formacije vratio se u Zadar.

U operacijama su dobrovoljno učestvovala i 24 mladića iz mjesne Pokrajinske komande italijanske omladine-

Console,³ komandant
Ivan Scalchi

³ Cin u fašističkim jedinicama, odgovara pukovniku.

BR. 136

IZVJEŠTAJ GUVERNATORATA DALMACIJE OD 5 LIPNJA 1942
GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKU KOLONU KOD
KISTANJA

GUVERNATORAT DALMACIJE

Šifrovani telegram

HITNO

Poslato 5. 6. 1942-XX.

KABINETU ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE I SIGURNOST

Rim

Br. 0010672 — Kabinet za Javnu sigurnost.— Povodom telegrama 0010671 od juče, u vezi sa pobunjeničkim napadom na dva vojna kamiona divizije »Perugia« iz posade Kistanje,¹ precizira se da javljeni gubici treba da se isprave na jednog oficira i 8 vojnika poginulih, 1 oficira i 11 vojnika nestalih i 3 ranjena vojnika. Saopštava se da je juče u toku akcije čišćenja, koju je odmah izvršila naša mešovita formacija vojnika, Kr. karabinjera i milicionera, došlo do sukoba u istoj zoni sa bandom od 300 naoružanih ljudi, za koju se pretpostavlja da je ona ista koja je ujutru napala pomenute kamione." U sukobu je ubijeno 26 pobunjenika,³ dok su ostali uspjeli da se izvuku i izgube preko granice. Naši gubici su 4 vojnika mrtva i devet ranjenih.

Za Guvernera
Stracca

¹ Napad su izvršili dijelovi bataljona »Bude Borjan« Sjevernodalmatinskog NOP odreda. Opširnije vidi u dok. br. 19.

² Odnosi se na dijelove bataljona »Bude Borjan«. Vidi dok. br. 19.

³ Dijelovi bataljona »Bude Borjan« imali su 4 mrtva i 10 ranjenih. Opširnije o ovome vidi dok. br. 19.

BR. 137

IZVJEŠTAJ KOMANDE POGRANIČNE STRAŽE PETOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 6 LIPNJA 1942 GOD. O INTERNIRANJU I STRIJELJANJU ČLANOVA PARTIZANSKIH PORODICA SA PODRUČJA SUŠAKA¹

KOMANDA POGRANIČNE STRAŽE V ARMISKOG KORPUSA

V. P. br. 10, 6 lipnja 1942-XX

PREDMET: Dnevni izvještaj I.

Komandi V armiskog korpusa

V.P. br. 41

Komandi teritorijalne odbrane

Trsta

i na znanje:

Kr. prefekturi Kvarnera

Rijeka

Zona Kastav (TN — BD)

Komanda grupe (XII) karabinjera iz Sušaka javlja:

U saglasnosti sa prefektovom naredbom br. 2634 od 20-og prošlog, danas su internirane 34 porodice nastanjene u Kastvu Marčelji (TP — BD) Sroki Mavri (TP — BD) Rubeši (TN — AX) Sv. Matej (TP — BD) Spinčići (TN — BD) imajući rođake u šumi, a koji su ovih dana vršili teror u Kastavskoj zoni.

Internirano je 131 lice, konfiskovana pokretna imovina i stoka, razrušene kuće. 12 lica je strijeljano.

Stanovništvo mirno.

Ovjerava prepis
major šef ureda

General brigade komandant
Lorenzo Brovarone

Ricardo Del Mastro Calveti

¹ Ovo je bio samo početak novih masovnih zločina talijanskog okupatora. U toku lipnja i srpnja talijanski okupator je izvršio interniranje stanovništva iz sela: Podhum, Čavle, Grobnik, Sv. Matej, Skrljevo i još mnogih sela iz okoline Sušaka.

U selu Podhumu prema podacima iz talijanskih dokumenata (»Operativna djelatnost Pete grupacije granične straže za mjesec srpanj 1942« — prilog br. 7 dopisu br. 10570 od 11 kolovoza 1942 godine — original u arhivi Vojnohistoriskog instituta) strijeljana su 12 srpnja 1942 godine 104 muškarca, a internirano u logore 450 lica.

O ovom zločinu talijanskog okupatora kaže se u Saopštenju br. 40 Zemaljske komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača sljedeće:

»12 srpnja 1942 u ranu zoru primijetili su stanovnici Podhuma da je selo opkoljeno od jedinica italijanske vojske, karabinjera i fašističke

milicije. Oko 8 časova upali su u selo tenkovi i motorizovana pješadija. Vojnici su odmah izlijepili po zidovima plakate potpisane od prefekta Trsta u kojima se stanovništvu zabranjuje izlazak iz kuća između 8 i 10 časova prije podne, tj. baš u vrijeme u koje će se izvršiti masovno strijeljanje skoro svih odraslih muškaraca u selu. Potom, vojnici su sa karabinjerima ulazili u kuće i tjerali čeljad napolje, bezobzirno i surovo, kundačeći, kao napr. Cupića Nikolu, vukući po zemlji 67-godišnju nemoćnu staricu Zeljac Matejku.

Čeljad su natjerali na kraj sela prema vojnom aerodromu i naredili da svak sjedne ili čučne. Oko tako skupljene gomile postavili su mitraljeze.

Niko nije znao što će se dogoditi dok neki avijatički oficir nije pristupio majoru MARIO RAMPONI, koji je zločinom rukovodio, i upitao ga glasno, da li će se strijeljati i radnici uposleni na aerodromu, na što mu je major takođe glasno odgovorio: »Po naređenju prefekta — svi«!

Komandir karabinjerske stanice u Jelenju, vicebrigadiere MENALDO LUIGI, izvadio je spisak i prozvao prvu četvoricu, i to: Cavai Matiju, Maršanića Blaža, Natežića Stjepana i Božića Vinka. Zajedno sa majorom odveo ih je nekih 200 metara dalje do podnožja susjednog brjega. Začas su sva četvorica bila pokošena iz mitraljeza sa dva tenka.

Major RAMPONI i vicebrigadiere MENALDO vratili su se, izdvojili novih 15 ljudi, odveli ih, i na istom mjestu, na isti način kao i prvu četvoricu — postrijeljali. One koji su ostali ranjeni, dotukli su iz pištolja i pušaka.

Slijedila je nova grupa od 10 ljudi, među kojima i Barek Ferdinand, dječak od 15 godina.

Iz ove grupe, iako ranjeni metcima iz mitraljeza, uspjeli su da uteknu i ostanu živi Reljac Josip od 17 godina i Reljac Roko, star 30 god.

Došla je na red slijedeća grupa, pa iza nje opet nova i tako redom.

Neke su grupe strijeljane na suprotnoj strani ispod sela Goboli. Pojedine grupe, određene za strijeljanje, bile su prisiljavane da pod stražom, svoje već pobijene drugove odvuku u jarke na suprotnoj strani od mjesta strijeljanja, i da se opet vrate da bi i sami bili strijeljani.

Čitav način izvršenja ovog zločina bio je tako jeziv, da je bilo slučajeva ludila. Škaron Eduard, 31 godinu star, poludio je, i u tom stanju je strijeljan.

Italijanski vojnici su za vrijeme strijeljanja prevrtali leševe i pljačkali satove, novčanike i ostale stvari od vrijednosti.

Artiljerija, koja je bila smještena na Kikovici, počela je oko podne da gada i tuče po kućama u selu.

Zene, djeca i starci su nakon toga istjerani iz kuća. Sa sobom nisu smijeli ništa da ponesu. Pred njihovim očima vojska je počela da pljačka po kućama, a zatim su vojnici, snabdjeveni bacačima plamena, koje su nosili na leđima, zapalili čitavo selo.

Sva preživjela i pohapšena lica istoga dana naveče odvezena su kamionima na Rijeku, odatle u Lovran, a zatim u razne koncentracione logore u Italiji.

Sva opljačkana stoka i ostala imovina takođe je odvezena i otjerana na Rijeku.

U izvršenju ovoga djela sudjelovali su karabinjeri sa Sušaka, Jelenja i Čavla, zatim specijalna jedinica GAF-a (pod opštom i višom komandom generala FABBRI) na čelu sa pomenutim majorom RAMPONI MARIO, inače vice-komesarom civilnog komesarijata na Sušaku, jedinica GAF-a stacionirana na Kamenjaku, dijelovi pukova »Genio« i

»Minatori« iz Kamenjaka, »Lanciafiamme« iz Sušaka sa četiri kamiona i sa bacačima plamena, nadalje jedna artiljeriska i jedna tenkovska jedinica, bataljon »crnih košulja« zv. »Squadristi Emiliani« iz Jelenja, čiji je komandant bio CONCINA GIOVANNI...

Prisutni su kod zločina bili i sudjelovali kao posmatrači italijanski oficiri i vojnici, avijatičari sa Grobničkog polja.

Rezultati ovog zločina sljedeći su:

Strijeljano je oko 120 ljudi, no do sada se poimenično mogla utvrditi imena 96 muškaraca od 13—60 godina.

U internaciju je odvedeno 185 porodica sa nekih 800 članova, od kojih je do sada (misli se na početak 1945 god. — prim. Redakcija) po raznim koncentracionim logorima umrlo preko 100.

Selo je prije ovoga zločina brojilo 1.550 stanovnika.

Spaljene su sve kuće u selu, tj. 370 kuća, 124 gospodarske zgrade i štale.

Opljačkano je oko 1.000 komada rogata marve, oko 900 ovaca i 100 koza, 26 konja i nekoliko stotina svinja.

Povod za ove masovne zločine bio je navodno taj što je više ljudi iz Podhuma i susjednih sela otišlo »u šumu«, u partizane, pa se htjelo da se smrtnim zastrašivanjem u začetku uguši narodno-oslobodilački pokret. U toku jednog dana zbrisano je mirno i napredno selo Podhum potpuno sa lica zemlje. Fašističke zvijeri i njima potčinjena italijanska vojska prilježno su vršile povjereni im zadatak totalnog istrebljavanja našega naroda sa pradjedovskog tla«.

(Saopštenje br. 40, str. 455, 456, 457 i 458).

BR. 138

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 6 LIPNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA U
DRUGOJ POLOVINI SVIBNJA 1942 GODINE

ZAPOVJEDNIŠTVO I. DOMOBRANSKOG ZBORA

Br. 5179 /Taj.

U Sisku, dne 6. svibnja¹ 1942.

Predmet: Duglasno izvješće za
drugu polovinu mjeseca svib-
nja 1942.

- 1) MINDOM- — GLAVNI STOZER-OCEV. ODJEL.
- 2) ZAPOVJEDNIŠTVU II. i III. ZBORA.
- 3) VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU-
SASTAVAK

Na temelju zapovjedi Mindoma — Gist — Očevidni odjel —
Očev- broj 4163/Tajno od 11. studenog 1941. godine dostavljam do-
glasno izvješće za drugu polovinu mjeseca svibnja 1942. sastavljeno
na temelju prikupljenih podataka u sljedećem:

II. A) ČETNIČKA AKCIJA I PROTUMJERE:

Četničke postrojbe postaju sve aktivnije, a sastoje se iz samih
Srba nacionalista. Njih podržavaju i naoružavaju talijanske vojne
vlasti i iskorišćavaju u borbi protiv partizana.

Naš narod nerado gleda na ponovno organiziranje četničkih
odreda od strane Talijana, koji potpuno naoružani i u odori biv-
ših jugoslovenskih oružnika i vojnika kreću se nesmetano po iz-
vjesnim mjestima pa i vlakovima. Točno je toliko da Talijani ove
odrede upotrebljavaju za borbu protiv partizana, ali kakova su im
obećanja dali za ove usluge, do sada se nije moglo utvrditi.

Glavne postrojbe četnika nalaze se na pravcima koji vode
u talijansku Dalmaciju i uz željezničku prugu Ogulin—Knin. Ta-
lijani pomoću četnika žele spriječiti partizanima veze sa komuni-
stima u njihovoj Dalmaciji. Tako ima u okolini Gračaca oko 400
četnika, Zrmanje i Otrića 800, Bos. Grahova oko 400, a Ogulina
oko 100.

¹ U originalu je pogrešno naveden mjesec svibanj umjesto lipanj.

² Ministarstvo domobranstva

Vođe četnika su: Branko Bogunović,³ učitelj za Bos. Grahovo, pop Momčilo Đujić za Dalmatinsko Zagorje, a Pavle Popović za kraj južno od Knina- Pop Đujić, koji izgleda najborbeniji, djeluje već kao zapovjednik »Dinarske četničke divizije«. Zamjenik mu je bivši jugoslovenski bojnik Tihomir Oklobdžija. — U partizanskom vjestniku (dostavljenom Mindomu Gist- očevidni odjel pod našim brojem 4720/taj od 29. V. ove godine) spominju se kao daljnji organizatori četničkih »pukova«: major Boško Rašeta, bivši Stojadinovićev ministar Niko Novaković-Longo (iz Knina), Pajica Omčikus, pop Nedeljko Radaković i Stevo Radjenović bivši Stojadinovićev poslanik.

*

Četnici su naoružani oružjem bivše Jugoslavije, koje se u njih zateklo prilikom raspada Jugoslavije, a dobivaju ga i iz Dalmacije.

Četnici pod vodjstvom Branka Bogunovića vršili su uspješna čišćenja partizana u okolici Bos. Grahova. Nadalje učestvovali su zajedno sa talijanskim snagama u borbama, koje su se vodile u području Gračaca, oko D. Lapca i Lovinca.

Krajem mjeseca travnja bilo je par ispada četnika protiv katoličkog stanovništva u s. Kosovu (kotar Knin), gdje je domobranska posada spriječila četnike u pljački i u odvađanju katolika pojedinaca. — U s. Kosovu skupilo se je 6/V- oko 1000 muških osoba, od toga 250—300 naoružanih četnika te su govorom četničkog vođe Paje Popovića iz Biskupije (da se oni bore za svoja prava a protiv partizana) pred pravoslavnom crkvom proslavili Đurđev dan. Talijanska vojska bila je prisutna-

U Gomirju (kotar Ogulin) predalo se je 21/V. talijanskim vlastima 43 četnika, a još veći broj spreman je na predaju, ako im Talijani zagarantuju život i imetak. Četnici su izjavili, da oni nisu neprijatelji N.D.H. i da su spremni da se bore protiv komunista.

II. B) KOMUNISTIČKA (PARTIZANSKA) AKCIJA I PROTUMJERE:

Dok su na području II. zone Talijani počeli organizirati i iskorišćavati četnike za borbu protiv partizana, dotle u ostalom području ovog Sбора nema četnika već samo partizana i njihovih odreda.

Banijski N.O.P. odred i nadalje je naročito jak i aktivan, te ugrožava područje južno r. Kupe, vršeći napade na željezničku prugu Petrinja—Glina, na puteve i na ceste.... Manje grupe partizana i nadalje se koji puta pojavljuju na lijevoj obali Kupe, gdje se na njih vrši potjera, te opet nestaju.

³ Godine 1941, po odluci Draže Mihailovića, proizveden za četničkog vojvodu. Formirao t.zv. četnički puk »Gavrilo Princip«. Godine 1944 Đujić ga postavio za svog zamjenika. Poslije rata izvršio samoubistvo u splitskom zatvoru.

U kotaru Dvor n/U. partizani ugrožavaju put Kostajnica—Dvor n/U, koji je put od osobite važnosti usljed prekinutog željezničkog prometa na dielu pruge Kostajnica—B. Novi.

Jake snage u Šamarici i aktivnost partizana na desnoj obali Kupe i na lijevoj obali donje Une, kao i organiziranje pravoslavnog pučanstva i prelaznika ukazuje na pripreme ili namjeru za širenje ustanka u Kostajničkom kotaru (koji je kraj dosada bio miran) u cilju približavanja željezničkoj pruzi Zagreb—Zemun radi presjecanja ili rušenja ove pruge.

Padom Prijedora 16/17. V došla je u ruke partizanima veća količina oružja i strijeljiva, čime je pojačano naoružanje I. i II. Krajiškog N-O.P. odreda, koji operiraju na graničnom području I. i II. Sboru na desnoj obali Une. Usljed prekida željezničke pruge od Kostajnice do B. Novog veoma je otežano snabdjevanje Bihaća. Sve ove okolnosti može iskoristiti II- Krajiški N.O. Odred za operacije protiv Bihaća, potpomognut i pritiskom partizanskih odreda Lika i Krbava. 1- VI najavljen je skoriji odlazak talijanskih trupa, usljed čega postaje situacija Bihaća još ozbiljnija. Rokiranje odjela, prebacivanje ranjenih i bolesnih iz Prijedora u pravcu Rujiške ukazuje također na njihove namjere i na težinu situacije u predjelu Otoka—Krupa—Bihać.

O Ličkom odredu dobijeni su noviji podatci, iz kojih se može zaključiti izvjesno preustrojstvo ovog partizanskog odreda. Glavno zapovjedništvo partizanskih odreda⁴ u Lici i Krbavi nalazi se kod Krbavice u mjestu Peći, kotara Korenica. Ustrojena je udarna brigada,⁵ njen zapovjednik je Martin Kovačić," novinar iz Zagreba. Za južnu Liku zapovjedništvo je u Bruvnu. Izgleda da partizani imaju namjeru, da odavde prošire svoju akciju i na sam Velebit tako da bi postali gospodari Ličkog i Gackog Polja, te da bi u zahvatu svojih operacija imali i Ličku prugu. Zagospodarenjem Velebitskih prielaza, a naročito onog kod Zrmanje, nastoje da dođu u vezu sa komunistima talijanske Dalmacije, odakle dobivaju dosta veliki broj momčadi za svoje odrede. Isto tako nastoje, da dođu u vezu sa odredima, koji operiraju oko Brinja i Jezerana, te Vrhovina i Plitvičkih Jezera.

Za obranu Bruvna t.j. svojeg središta iz kojeg su bili istisnuti pa ga ponovno osvojili, postavili su veliki broj teških strojica. Imaju većinom oružje talijanskog porijekla, koje su zimom zaplilenili u D. Lapcu, Srbu i Korenici od razoružanih talijanskih posada.

Pomenuta udarna brigada Martina Kovačića dieli se na 6 bataljona, čiji su zapovjednici: Manjak lugar koji operira u pravcu

⁴ Odnosi se na štab Grupe NOP odreda za Liku.

⁵ Tada još nije bila formirana Prva brigada Hrvatske.

⁰ Vjerojatno se odnosi na Simu Balena, koji je tada bio politički komesar Grupe NOP odreda za Liku.

Lovinca, Milan Pokrajac općinski činovnik u Bruvnu koji operira u pravcu Gračaca, Mihajlo Ćuk učitelj u pravcu Velike Popine i Nikola Miljuš školski nadzornik u pravcu D. Lapca. Postoje i dva tako zv. leteća bataljona, kojima zapoviedaju seljak Ljubo Knežević i Rade Suča bivši dočastnik jugoslovenske mornarice. Oni služe kao pričuva i upućuju se bataljonima koji su ušli u borbu.

Politički komesari u stožeru zapovjedništva u Bruvnu jesu: Nikola Krajnović trgovac iz Bruvna, Ramo Mašić bivši prometnik iz Gračaca, Pavle i Vladimir Popović oba iz Šibenika. Stegovnu i sudsku vlast vrši Petar Grubišić pravnik iz Šibenika. Komesari su postavljeni i za sva mjesta koja drže partizani u svojim rukama.

Naše snage u Lici i Krbavi su malobrojne i za sada nisu sposobne ni za kakvu navalnu akciju, te su se ograničile na čistu pasivnu obranu.

I ako je Petrova Gora pročišćena, još uvijek dolaze partizanske ophodnje u sela oko Lasinje (kotar Pisarovina). Njihove su snage u kotaru Pisarovini u jačini jednog bataljona sa 300—400 partizana (vjerojatno I. bataljon II. N.O.P. odreda grupe »Petrova Gora«), Zapovjednik bataljona je Nikola Vidović," strojobravar. Njegov se stožer nalazi na Bukovoj Glavi ili Cvjetinovcu. Oboružani su sa barem 2 strojnice i više lakih strojnica, oko 80% ljudstva ima puške ili samokrese, a oko 20% nema vatrenog oružja-

U Gorskom Kotaru talijanska vojska i ustaški sat iz Delnica oduzeli su u kraćoj borbi partizanima vlast u Mrkoplju.

Nadalje došla su opet u naše ruke sljedeća mjesta: Brod na Kupi (kotar Ogulin) i Nova Kršlja (kotar Slunj), dok su u ruke partizana pala mjesta: Krnjak (kotar Vojnić), Bos. Petrovac i prolazno Mečenčani (kotar Kostajnica).

Isto tako kreće se po koja grupica partizana po kotaru Varaždin, Krapina i Donja Stubica. Ovakove grupice su kratkog života, jer ih oružnici brzo otkriju te ih onda rastjeraju i pohvataju.

Kao važnije momente u odmetničkoj akciji od posljednjeg izvješća do danas navodim sljedeće:

U kotaru Pisarovina:

19/V. veća grupa partizana upala je u s. Dubranec (sjeveroistočno od Pisarovine) i opljačkala općinu.

19. V. 80 partizana od toga 30 naoružanih krstarilo je kroz s. Skender B. (4 km istočno od Pisarovine).

Istog dana noću izvršili su partizani napad na Pokupski Gradec i odnijeli su 2 puške, hrane, rakije i novaca. U napried su točno znali kod koga se nalaze puške-

" Tada komandant Prvog kordunaškog NOP odreda

U kotaru Karlovac:

11. V. napali su partizani s. Netretić i Prilišćei gdje su demolirali poštu i javne zgrade, te opljačkali blagajne na pošti i općinama, uzevši i nešto hrane od trgovaca.

U kotaru Vojnić:

19/20. V kod Siča nađeno je mnogo letaka, koje je širila grupa partizana iz Perjasice.

22. V. odbijen odmetnički napad na oružničku postaju Utinja

23. V. u Donjem Budačkom (5 km južno* od Krnjaka) partizani⁹ su napali našu ophodnju od 32 oružnika i domobrana, od kojih se 15 vratilo a za sudbinu ostalih se nezna.

Istog dana napad na oružničku postaju na Brezovoj Glavi. Poginulo 9 oružnika. Partizani povukli su se pred našim dolazećim pojačanjima.

24. V- oružnička posada iz Krnjaka povukla se je pod bor-
bom iz Krnjaka u Brezovu Glavu. Povlačenje uslijedilo je po nalogu.

25. V. odbijen napad na oružničku ispostavu Cerovac. Partizani su imali dosta mrtvih i ranjenih.

Istog dana izvršili su partizani diverziju na Utinju bez rezultata-

26. V. ponovio je veći odred partizana napad na oružničku ispostavu Cerovac ali su se partizani morali povući pred upućenim pojačanjima.

U kotaru Vrginmost:

27. V. grupa naoružanih partizana upala je u s. Bijeljevinu (5 km južno od Topuskog), odakle je odvela 12 seljaka-ustaša, stavila ih u lance te se o njihovoj daljoj sudbini ništa nezna.

U kotaru Kostajnica:

11. V- odbijen napad od oko 200 partizana grupe Šamarica na Mečenčane-

20. V. 32 osobe grkoistočne vjere prebacile se čamcima na Bosansku stranu sa imovinom.

23. V. Napad na stražu na željezničkoj pruzi Sunja—Kostajnica kod stražare broj 2. Naša straža se povukla a poslije se opet vratila svojoj stražari.

24. V. prebačeno je iz Bosne preko r. Une u s. Slabinju (6 km zapadno od Dubice) 15 naših časnika, koji su bili zarobljeni u Prijedoru.

⁸ Treba: sjeverozapadno.

* Napad izvršili borci Prve i Treće čete Drugog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda.

27/28. V. velika grupa partizana¹⁰ napala s. i oružničku postaju Mečenčani. Partizani su nakon borbe savladali tamošnju oružničku postaju od 60 ljudi prije dolaska naših pojačanja- Poginulo je 5 domobrana a ranjeno 9 oružnika i domobrana. Posada zarobljena i razoružana te odmah puštena. Svi mostovi na putu Mečenčani—Moštanica razoreni su. Pučanstvo ovog kraja razbjeglo se u Šamaricu. U borbi između upućenog pojačanja i odmetnika poginula 2 a ranjena 4 domobrana, dok su gubitci odmetnika bili veliki — 30 mrtvih i oko 50 ranjenih.

30. V- stanovnici s. Zivaje počeli su bježati u šume. Razlozi su bježanja ranije evakuacije pučanstva u Bos. Dubici od strane nadzorne ustaške službe iz Jasenovca.

31. V- nastavlja se bježanje stanovništva iz sela kotara Kostajnice preko Une na Bosansku stranu. Ovaj kraj, koji je inače bio miran, uznemirio se iz straha pred evakuacijom.

30/31. V. upali su odmetnici u selo Kukuruzare, zapalili župni dvor i opljačkali selo. Ovo selo bilo je bez obrane, jer se ustaška straža povukla nakon pada Mečenčana.

U kotaru Glina:

24. V. u jutro napad velike skupine partizana¹¹ na s. Maju. Zapaljena je i izgorila 21 posebnička kuća, zapaljena ali spašena je općinska i riznička zgrada, polupane su sve stvari u katoličkoj crkvi. Partizani su otjerali 40 komada goveda i konja. Maja je spašena intervencijom naših 2 voda- Naši gubitci 4 mrtva. Gubitci partizana su navodno bili vrlo veliki, kako se naknadno doznalo od jednog oružnika, koji je pobjegao iz odmetničkog ropstva.

30 V. veća grupa odmetnika¹² odjevena u domobranske odore iznenadila je našu stražu u s. Grabovac, te ju savladala. Naši gubitci 14 mrtvih i 31 zarobljen. Zarobljeni osim trojice odmah su pušteni. Odmetnici imali su 25 mrtvih.

30/31. V. napad na željezničku postaju kod Gredana i Plavnice (4—5 km zapadno Gline) odbijen. Istodobno upali su odmetnici u katoličko s. Šatornju i evakuirali su stoku i živežne namirnice a dielom i katoličko pučanstvo u koliko se nije razbježalo.

U kotaru Glina opaža se jaka aktivnost partizana i težnja za prebacivanjem preko Kupe.

¹⁰ Treća četa Prvog bataljona, Prva četa Drugog bataljona i Treći bataljon NOP odreda Banije. Vidi dok br. 8.

¹¹ Prvi bataljon, pojačan Drugom četom Drugog bataljona i Prvom i Drugom četom Trećeg bataljona Banijskog NOP odreda

¹² Jedna četa Prvog bataljona Banijskog NOP odreda. U borbi je ranjen jedan partizan.

U kotaru Petrinja:

17/18. V. napad partizana kod Bestrme odbijen bez vlastitih gubitaka. Partizani su imali gubitaka.

16. V. oko 40 partizana upalo je u s- Komarevo te seoskoj straži oduzelo 6 pušaka.

24/25. V. razrušena pruga u dužini od 190 metara između Petrinje i Gline kod t. zv. Tešnjaka.

25. V. javljeno ugrožavanje željezničke pruge Blinjski Kut — Sunja od strane odmetnika, koji se pojavljuju u pratnji odbjeglih mještana.

26- V. vatreni prepad na željezničku postaju Blinjski Kut, nadalje na Bačugu i Budičinu (sela južno Petrinje). Prepadi bez uspjeha.

27. V. partizani prodrli u s. Letovanci. Usled toga se pučanstvo iz s. Mađari razbjeglo ka Komarevu i dielom preko Save. Istog dana partizani su se prebacili na lievu obalu Kupe kod s. Vratečko i ugrozili s. Farkašić, prikrivajući se u šumi sjeverno od Farkašića.

U kotaru Novi:

18. V. naša posada iz Ljubije povukla se u Bos. Novi odakle je upućena u Dvor n/U. Istodobno stiglo je u Bos. Novi 2000 izbjeglica iz Ljubije, koji su upućeni u Kostajnicu. Velika Župa Gora poduzela je mjere za njihov dalji razmještaj.

20. V. partizani izgorili su drvene pragove napuštenog mosta kod Strižne. Željezna konstrukcija nije razorena.

20. i 21. V. odbijen napad na Dobrljin i na straže duž pruge do Volinjskog mosta.

23. V. odbijen napad na Bos. Novi.

23/24. V- odbijen napad na Novi i Divušu, kao i manji prepadi na put Dvor n/U. — Divuša- Naši gubitci 3 mrtva i 10 ranjenih ustaša.

24. V. odbijen napad na željezničku postaju Rudice-

U kotaru Dvor n/U:

11. V. zasjede partizana¹³ napale su kod s. Šegestina preselicu streljiva iz Dvora na Uni za Zrin. Partizani su zaplieni 10 sanduka streljiva, 1 strojnicu i 10 pušaka. Od 25 pratioca preselice 4 ostalo mrtvih, 4 ranjena, 10 zarobljena dok su ostali uspjeli pobjeći. Zapovjednik preselice ubio se sam.

22. V. upali su partizani u s- Kuljani. Iz mjesta odnjeli su od seljaka 28 vojničkih, 3 građanske puške i 1 samokres a zatim se povukli-

" Borci Drugog bataljona Banijskog NOP odreda

U kotaru Bihać:

27. V. odmetnici ometaju izvlačenje iskočenog vlaka kod Grmuše- Idućeg dana upućeno pojačanje i odmetnici rastjerani.

Na predstraže Bihaća postaju napadi sve češći. Do sada napadi su odbijani.

U kotaru Bosanski Petrovac:

26. V. talijanska i naša posada napustila Bos. Petrovac i povukla se u Knin. Pučanstvo je navodno, valjda dielom, također napustilo Bos. Petrovac.

U kotaru Korenica:

25. V. vatreni napad na Čavnik (6 km istočno od Ličkog Petrovog Sela) odbijen bez gubitaka.

26. V. napad odmetnika na Ličko Petrovo Selo sa Krnjakova Vrha. Odbijen bez gubitaka.

31. V. pravoslavno pučanstvo iz Rešetara (2 km sjeverno od Ličkog Petrovog Sela) prebjeglo odmetnicima.

Istog dana održana je skupština partizana u s. Mašvina i St. Kršlja (3 i 8 km sjeveroistočno od Rakovice).

U kotaru Cazin:

21. V. odbijen napad odmetnika na Vranograč. Partizani spalili veliki broj kuća u predgrađu.

U kotaru Delnice:

18. V. grupa komunista napala je i otela 6 kola sa kukuruzom na putu Delnice—Skrad namijenjenih općini Skrad.

16. V. teretni vlak naišao na pruzi između Delnica i Lokve na razrušenu prugu, te je iskočio. Šteta je velika, jer se je stroj prevrnuo a 5 vagona teško oštećeno. Prekid prometa trajao je 2 dana.¹⁴

19. V. partizani napali su 15 talijanskih vojnika, koji su sjekli drva kod Fužina. Talijani su se povukli sa 2 mrtva i 3 ranjena.

U kotaru Vrbovsko:

11. V. napala je veća grupa naoružanih partizana poštu na Lujzijanskoj cesti (5 km sjeverno od Vrbovskog) i oduzela je službena pisma.

17. V. 70 partizana prošlo je selo Lukov Dol (7 km sjeverno od Vrbovskog) gdje su održali govor pred crkvom.

¹⁴ Diverziju izvršili borci Drugog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

27. V. oštetili su partizani željezničku prugu i b.b. žice između Hrvatskih Moravica i Vrbovskog- Na oštećenje pruge je naišao stroj i prevrnuo se. Strojovođa i ložac ranjeni su iz strojnica.

LI kotaru Ogulin:

10. V. osvojila je talijanska vojska Brod n/K. koje je mjesto 1/V. bilo uzeto od partizana.

18/19. V. — 8 km zapadno Ogulina izvadene su tračnice na željezničkoj pruzi. Do nesreće nije došlo, jer je oštećenje na vrijeme primijećeno.

21. V. grupa od 50 partizana¹⁵ napala je i zarobila talijansku stražu od 13 vojnika kod tunela između Ličke Jesenice i Blata. Partizanima palo je u ruke 11 pušaka i 2000 naboja. Zarobljene vojnike pustili su partizani nakon razoružanja na slobodu-

28. V- Napad na talijansku ophodnju na pruzi između Ogulina i Oštarije. 3 talijanska vojnika ubijena i 1 ranjen.

29- V. Partizani su porušili prugu između postaje Gornje Dubrave i Tounj Zdenac. Do nezgode nije došlo, jer je kvar na pruzi primijećen i brzo popravljen.

U kotaru Slunj:

17. i 18. V. odjel oružničkih novaka, koji je prišao u pomoć oružničkim postajama Tržić i Primišlje na putu Ogulin — Slunj, goneći partizane nakon odbitog napada na postaje, uspio je da im zada gubitaka 13 mrtvih i dosta ranjenih. Na našoj strani ranjena su 3 oružnika.

U kotaru Bjelovar:

13. V. grupa naoružanih partizana,¹⁶ koja je došla iz Grubišnog Polja, napala je općinsku stražu u V. Pisanici. Razoružala i odnijela joj 8 pušaka i 1 samokres. U zgradi općine partizani učinili su razne štete i odnijeli novac i pisalice strojeve. Istodobno razbili su brzoglas na pošti i odnijeli novac i marke u vrijednosti od 20000 kuna.

U kotaru Garešnica:

18. V. mala grupa partizana došla je u selo Klokočevac i bez borbe razoružala tamošnju seosku stražu odnjevši 4 puške.

Odlazeći odveli su sa sobom ustaškog zbirnika i ubili su ga u šumi.

¹⁵ Dva voda Trećeg bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda

¹⁶ Borci Drugog bataljona Prvog slavonskog NOP odreda

U kotaru Velika Gorica:

19/20. V. došlo je 40 naoružanih partizana u selo Dubranec, te su odnijeli 7 pušaka, razbili blagajnu općine, razbacali spise u općini, od jednog trgovca uzeli novca i raznu robu i potom nestali.

U kotaru Dugo Selo:

28. V. upalo je 7 odmetnika u stražaru na pruzi 3 km od Dugog Sela prema Novskoj. Razoružali su 2 stražara, porazbijali predmete u stražari i otišli.

3. KOMUNISTI.

Na području I. zbora komunističko djelovanje ne samo da je vrlo jako, već je i u porastu.

U II- zoni javlja se četnička akcija kao neka protuteža komunističkoj i ako u manjem obimu, a u ostalom dielu ovoga područja među odmetnicima postoji isključivo samo komunistička akcija i vodstvo.

U Velikoj Župi Gora dobili su partizani novih pristaša među pravoslavnim žiteljstvom i među prelaznicima, koji s njima surađuju i k njima bježe, čemu je mnogo doprinjelo iseljavanje ovog pučanstva i odvođenje u logore po organima ustaških vlasti-

Promičba partizana putem letaka i na dalje ističe lažne uspjehe Rusa, širenje partizanskog pokreta po cijeloj Evropi, te na ovim izmišljenim uspjesima komunizma temelji svoju promičbu.

Poziva domobrane, dočastnike i častnike, da pristupaju partizanskom pokretu.

Poziva željezničare na sabotažu, jer da će inače partizani svakom prilikom pucati na željezničko osoblje-

Napada fašizam, nacionalsocijalizam i ustaški pokret.

Iz letaka se vidi razdor između partizana i četnika i to u Lici i u području Knina. Iz partizanskog vjestnika (dostavljenog mindomu Gist. Očev. odjel, pod našim brojem 4720 /Taj. od 29. V. 42). doznaje se naknadno, da su četnici poubijali dosta partizanskih vođa u Lici, kao: komesara ličke grupe Marka Oreškovića, zapovjednika odreda Vladimira Ivanovića Roberta, komesara bataljona Branka Lotara i još nekoliko partizana.¹⁷

4). AKCIJA, RAD I KRETANJE SUMNJIVIH OSOBA.

Uspješna kontrola u ovome pogledu je gotovo nemoguća u predjelima u kojima vlada pobunjenička akcija. U krajevima u kojima je postavljena vlast, ova kontrola se sprovodi sa dosta uspjeha.

¹⁷ Robert Domani, komandant Drugog kordunaškog NOP odreda, Branko Latas, politički komesar Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Stevo Cuturilo i Adolf Steinberger pohvatani su od četnika i strijeljani. Vidi Zbornik, tom V, knj. 4, dok. br. 5.

5. STRANA PROMICBA.

Vrši se i dalje putem tuđih krugovalnih postaja i ako postoji zakonska zabrana.

U građanstvu kolaju razne viesti, koje se većinom proturaju od strane komunista i našoj državi neprijateljski raspoloženih elemenata.

6. O PRILIKAMA PREHRANE I PROMETA.

i Stanje prehrane je u predielu sjeverno od Save razmjerno dobro i povoljno.

U područjima koja su ugrožena od pobunjenika, naročito u pasivnim krajevima, stanje prehrane i nadalje je teško.

Željeznički promet na pruzi Ogulin — Sušak ugrožen je od odmetničkih prepada, i ako promet nije bio obustavljen.

Na uspostavljenom dielu pruge Petrinja — Glina ugrožen je promet odmetničkim prepadima između Grabovca i Maje. Ipak promet nije bio prekinut.

Od željezničke pruge Sunja — Bihać otpao je dio Kostajnica — Bos. Novi zbog porušene pruge.

Promet od Kostajnice do Bos. Novog vrši se samovozima cestom Kostajnica — Bos. Novi, koja je cesta kao jedina veza za Bos. Novi i dalje za Bihać osigurana našim snagama.

Ostali putevi u Vel. Zupi Gora nesigurni su, jer ih ugrožavaju odmetničke snage.

Brzglasni i brzoglavni promet u istoj župi odvija se i ako sa manjim prekidima uslijed kidanja žica i rušenja stupova, koje prekide vrše partizani.

I u drugim krajevima ugroženim od partizana izložene su brzoglasne i brzoglavne linije kvarenju, putevi su nesigurni, te na nesigurnim putevima obustavljen je poštanski samovozni promet.

II. STANJE U DOMOBRANSTVU.

1) Raspoloženje, duh i stega u Domobranstvu.

Popuna domobranskih postrojbi i dalje teče sporo, jer je odziv pozvanih pričuvnika slab.

Dosta česti su slučajevi razoružavanja i zarobljavanja domobrana u borbi. Razlog je tome naročiti način ratovanja partizana oblačeći domobranske i savezničke odore, te ovim lukavstvom vrše iznenadne prepade i tako uspjevaju zarobiti pojedine pododjeljke i straže.

2) Neredi i izgredi.

Većih nereda i izgreda nije bilo.

3) Uticaj strane izvještajne službe i neprijateljske promičbe.

Strana promičba u našem Domobranstvu nije zapažena. Postoji samo komunističko-partizanska promičba letcima upućenim domobranima.

4) Bještva iz Domobranstva.

U posljednje vrijeme zabilježeno je nekoliko bještva domobrana partizanima.

17./18. V. prebjeglo je 6 domobrana iz 1. sata II. Lovačke bojne (iz Zavalja, 4 km jugozap. od Bihaća).

18. V. 2 domobrana iz 28. sata 3. pješačke pukovnije.

20. V. 1 domobran iz 2. sata II. Lovačke bojne-

22/23. V. nestao je 1 djelatni i 1 pričuvni častnik sa položaja u L. Petrovom Selu. Okolnosti ukazuju na bještvo.

24. V. otišao je partizanima 1 domobran straže na rijeci Dobri kod Markovića (kotar Ogulin).

Iz 28. sata 3. pješačke pukovnije u Ogulinu odbjegao je, vjerojatno partizanima, 1 pričuvni narednik i 1 domobran.

5) Ponašanje častnika, dočastnika i momčadi.

U glavnom u duhu pravila i propisa. Ima manjih griješaka, koje se uzimaju u postupak.

IV. OBĆI ZAKLJUČAK.

Stanje javne sigurnosti i reda na području I.D.S. i dalje je zabrinjavajuće, a komunistički pokret u postupnom širenju-

U Gorskom Kotaru i Lici komunistička akcija je u stalnom porastu. Osobito jača pritisak pobunjenika u oblasti Plitvičkih Jezera u pravcu Drežnika i Bihaća.

U području Petrove Gore, poslije izvlačenja Utinjskog Sdruga, stanje se pogoršava i sve jače je ugrožen cijeli kraj između Kupe i Korane. Opaža se osobiti pritisak na dielu Vrginmost — Glina sve do r. Kupe, pa čak i na njenu lievu obalu. — Željeznički promet Topusko — Karlovac ponovno je u prekidu-

Partizanski odred Banije u ovom polumjesečju bio je agresivan, ali je uslied poduzetih akcija u području sjeverno od Samarice malo popustio. Uslied dielimične evakuacije pučanstva sela na dielu Sunja — Majur — Moštanica — Blinjski Kut veliki dio pučanstva izbjegao je u Šamaricu, tako da je P- Odred Banije u stvarnosti dobio nove jake pričuve u ljudstvu za svoje čete. — Obće stanje na ovome području se pogoršalo.

Krajiški partizanski odredi, znatno pojačani po padu Prijedora, nisu imali ozbiljnijih uspjeha uslied pravodobno poduzetih mjera kod posada u dolini Une, ali je njihova opasnost vrlo ozbiljna za dio B. Krupa — Bihać.

Za uspješno suzbijanje komunističkog pokreta i partizanske oboružane aktivnosti prieko su potrebne žurne akcije većih razmjera u svim predjelima južno od Save i Kupe.

Zapovjednik, general
(Rumltr)
Rumler

BR. 139

IZVJEŠTAJ GUVERNERA DALMACIJE OD 7 LIPNJA 1942 GOD.
O VOJNOJ SITUACIJI NA TROMEDI LIKE, BOSNE I DALMACIJE
I DEJSTVIMA PARTIZANSKIH JEDINICA U BUKOVICI

Poslato 7 lipnja 1942

GUVERNATORAT DALMACIJE

TELEGRAM
Od Guvernerata Dalmacije

Ekselenciji ROATTA SUPERSLODA¹

36 G.M. Konfidenti i organizatori antikomunističke borbe iz zone Knin² javljaju o znatnom porastu poznatih komunističkih snaga u zoni Drvara i Gračaca. Smatraju da će one uskoro moći da dostignu broj od 30—40.000 ljudi. Već je poznato da rade tvornice ručnih bombi i bombi na pritisak.³ Vođe antikomunističkih grupa u zoni Knin smatraju da će uskoro biti savladani nadmoćnim komunističkim snagama. Oni navodno raspolazu mnogim drugim ljudima željnim da učestvuju u antikomunističkoj borbi, a koji ne mogu biti naoružani uslijed nedostatka oružja, koje je više puta traženo od tamošnjih vojnih vlasti. Ovo ti saopćavam radi znanja i radi onog što budeš htio da odlučiš u okviru svoje nadležnosti. Sa svoje strane smatram da treba da skrenem tvoju pažnju na

¹ Kratica za: Comando superiore FF. AA. »Slovenia—Dalmazia« — Viša komanda oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija«.

² Odnosi se na četničke »vođe«: popa Momčila Đujića, Paju Popovića, Niku Novakovića-Longa, Stevu Radenovića. O njihovom izdajničkom radu vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 14, 20, 21, 137.

³ Nije bilo nikakvih tvornica ručnih bombi nego partizanske radionice, koje su izrađivale bombe.

povećanu ekspanzivnu silu koju je dobila pomenuta komunistička masa prema našim granicama. Jake, veoma aktivne grupe, koje su se infiltrirale u zonu Obrovac — Kistanje, već dvadesetak dana svakodnevno vrše napade iz zasjeda.⁴ Ne može se isključivati da djelatnost pomenutih grupa nije predigra za akciju sa većim snagama koje bi krenule da savladaju raspored posade na granici, da bi se dublje uklinile na teritoriju iza njih, koja sada skoro uopće nema posada. To prodiranje, čak ako se izvrši sa malim grupama odlučnim u vršenju terorističkih djela, imalo bi odraza čiji domašaj sigurno možeš da naslućuješ.

Srdačan pozdrav

Bastianini

⁴ Misli se na djelovanje Kombinovanog odreda od 13 do 29 svibnja i na djelovanje Sjevernodalmatinskog NOP odreda, a naročito bataljona »Bude Borjan«. Vidi Zbornik, tom V, knj. 4, dok. br. 79, 80, 82, 92, 140, 150, 151.

Jo M.P. - Suma - zara - 36-208-4-6-42-16-00
22 D/40

Spedito il 7 giugno ore
1942

Indicazioni d'urgenza

GOVERNO DELLA DALMAZIA

TELEGRAMMA ~~Tramite Telescrivente dal~~

~~Comando delle Truppe di Zara~~

Da Governo della Dalmazia al

Esellenza ROATTA SUPERSLODA

36 G.N. ALT CONFIDENTI ET ORGANIZZATORI LOTTA ANTICO-
MUNISTA ZONA KNIN SEGNALANO NOTEVOLE AUMENTO NOTE FOR-
ZE COMUNISTE ZONA DRVAR GRAGAC ALT RITENGONO CHE TRA
BREVE ESSE POTRANNO RAGGIUNGERE 30-40.000 UOMINI ASE-
GIA° RISULTANO IN ATTIVITA° FABBRICHE BOMBE A MANG ET
BOMBE A PRESSIONE ALT CAPI BANDE ANTICOMUNISTE ZONA
KNIN RITENGONO ESSERE IN BREVE SOPRAFFATTI DA SOVER-
CHIANTI FORZE COMUNISTE ALT ESSI DISPORREBERO NUMERO-
SI ALTRI ELEMENTI DESIDEROSI PARTECIPARE LOTTA ANTICO-
MUNISTA CHE NON POSSONO ~~ESSERE~~ ESSERE ARMATI PER MAN-
GANZA ARMI PIU° VOLTE RICHIESTE AD AUTORITA° MILITARE
DEL LUOGO ALT TANTO TI COMUNICO PER TUA CONOSGENZA
E/ PER QUANTO RITERRAI DISPORRE NELLA TUA CO-PETENZA
ALT RITENGO PER MIO CONTO RICHIAMARE TUA ATTENZIONE
SU AUMENTATA FORZA ESPANSIONE ACQUISTATA DALLA PREDETE-
TA MASSA COMUNISTA VERSO NOSTRE FRONTIERE ALT

W

BR. 140

**NAREDBA GUVERNERA BASTIANINIA OD 7 LIPNJA 1942 GOD.
O UKIDANJU MANJIH POSADA I OBRAZOVANJU JAČIH GAR-
NIZONA¹**

Hitno — povjerljivo

Guverner Dalmacije

Br. 38 prot. G.M. 19276

Zadar, 7 lipnja 1942 — XX

Glavnoj direkciji policije Guvernerata Dalmacije — **Zadar**
Komandi divizionu skvadrastičkog bataljona »Dalmacija« —

Zadar

Komandi kr- karab. Dalmacije —

Zadar

Komandi kr. financijske straže »Dalmacija« —

Zadar

i na znanje

Višoj kom. oruž. snaga »Slov. i Dalm«

V.P. 10

bez

Komandi XVIII-og Arm. korp.

V.P. 118

priloga

Ekselenciji Prefektu —

Splita

Gosp. Vice-Prefektu —

Zadra

Predmet: **Raspored i odbrana izoliranih
grupa kr. karabinjera i sličnih.**

Šaljem kopiju akta br. 12030 Povjerljivo od 2-og tekućeg od
Više komande oružanih snaga »Slov. — Dalm.« koji sadrži direktive
Ekselencije Roatta u pogledu rasporeda i odbrane izoliranih grupa
raznih oružanih snaga.²

Saglašujući se potpuno sa ovim direktivama naređujem da
se one imaju smjesta i u potpunosti izvršiti ukoliko se tiču oru-
žanih snaga kao i podređenih ovom Guverneratu.

Neka svi imaju uvijek na umu da je na teritoriju Dalmacije
ratno stanje i da se potreba reakcije na uvrede može smjesta javiti
na bilo kom mjestu i momentu i njoj se treba suprotstaviti na naj-
zgodniji i najefikasniji način. Svako treba duhovno i materijalno
da bude pripremljen i da zna šta ima da radi.

Neka se u pojedinim garnizonima žandarmerijske snage (me-
tropolitani i kr. karabinjeri), financijske straže i odjeljenja do-
brovoljne milicije za nacionalnu sigurnost, ako su u mogućnosti,

¹ Ova naredba je uslijedila poslije niza uspješnih akcija bataljona
»Bude Borjan« na području sjeverne Dalmacije, a naročito poslije likvi-
diranja karabinjerske stanice u Nuniću, napada na karabinjersku stan-
nicu u Bijelini i napada iz zasjede na talijansku kolonu na cesti Kista-
nje—Ervenik. Vidi dok. br. 19.

² Vidi dok. br. 133

premjeste pri tačkama oslonca, blokiranim mjestima i u mjesta posjednuta od vojske; ako to uopće nije moguće i u mjestu ne postoji vojni garnizon, neka se sakupe na prikladno mjesto i započnu sa rasporedom o kome se govori u II-oj glavi priloženog akta.³

U očekivanju obaviještenja od naslovnih-ustanova o tome šta je učinjeno i o eventualnoj potrebi materijala za pojačanje.

Bastianini

BR. 141

NAREDBA GUVERNERA DALMACIJE OD 7 LIPNJA 1942 GOD.
O MJERAMA PROTIV PARTIZANA I NJIHOVIH PORODICA¹

GUVERNATORAT DALMACIJE

MI

GIUSEPPE BASTIANINI

Vitez Velikog Križa Redova Sv. Mauricija i Lazara i

TALIJANSKE KRUNE

GUVERNER DALMACIJE

Snagom punomoći datih Nam Kr. Dekr. od 7 lipnja 1941-XIX,
br. 453;

NAREĐUJEMO:

Cl. 1.

Lica koja su napustila općinu svoga boravka na anketiranom području provincije Zadra da bi se pridružila pobunjenicima, biće upisana u posebne spiskove, koji će se sastaviti za svaku pojedinu općinu.²

¹ Vidi dok. br. 133.

¹ Nakon ove naredbe otpočeo je talas masovnog deportiranja stanovništva na području sjeverne Dalmacije. Vidi dok. br. 178, 184, 185, 187, 193.

² Redakcija je u ovoj knjizi Zbornika objavila jedan takav spisak. Vidi dok. br. 142.

Drž. komisija za ist. o
okup. i njihovih pomagača
Inv. br. 1269/150

Governo della Dalmazia

NOI

GIUSEPPE BASTIANINI

Cav. di Gr.Gr. degli Ordini dei S.S. Maurizio e Lazzaro e della
CORONA D' ITALIA

GOVERNATORE DELLA DALMAZIA

In virtù dei poteri conferitici dal R.D. 7 giugno 1941-XIX, n° 453;

ORDINIAMO:

Art. 1°

Coloro i quali abbiano abbandonato il Comune di residenza nel territorio annesso della Provincia di Zara, per unirsi ai ribelli saranno iscritti in apposite liste, da compilarsi per ciascun Comune.

Per la prima applicazione della presente Ordinanza le liste saranno da Noi approvate. I successivi aggiornamenti saranno effettuati dal Prefetto della Provincia, su proposta dell'Autorità di P.S. e del Comando di Gruppo dei CC.RR.

Le liste saranno comunicate alle forze di polizia e ai presidi militari e pubblicate per affissione nei capoluoghi e nei più importanti centri abitati.

Art. 2°

Gli iscritti nelle liste, non appena catturati, saranno senz'altro passati per le armi.

Le famiglie degli iscritti saranno considerate quali ostaggi, e non potranno, per nessuna ragione, allontanarsi dalla frazione di loro residenza.

Chi tenterà di allontanarsi sarà passato per le armi, su ordi

Za prvu primjenu ove Naredbe spiskove ćemo odobriti Mi, naknadna odlaganja izvršiti će Prefekt provincije, na prijedlog vlasti J.S.³ ili komande grupe Kr. karabinjera.

Spiskovi će biti saopćeni policiskim snagama i vojnim garnizonima i obnarodovani putem oglasa u glavnim mjestima i u najvažnijim nastanjenim središtima.

Cl. 2.

Lica upisana u spiskove, čim budu uhvaćena, biće bez daljega strijeljana.

Obitelji upisanih biće smatrane taocima, i neće se moći, ni iz kakvog razloga, udaljiti iz mjesta gdje je njihovo boravište.

Ko pokuša da se udalji biće strijeljan po nalogu funkcionera J.S. ili oficira Kraljevskih karabinjera koji su nadležni.

Imovina će upisanih, odredbom Prefekta, biti konfiskovana; a ukoliko se tiče pokretnih dobara, ona će se prodati najboljem nudiocu, a utržak će se doznačiti općini boravišta da ga namijeni općinskoj ustanovi; ista će namjena biti data nepokretnoj imovini.

Cl. 3.

Kogod bude htio da se udalji iz mjesta boravka moraće dobiti propusnicu od najbližeg Ureda J.S. ili Komande Kraljevskih karabinjera.

Seoski glavari, pod njihovom ličnom odgovornošću, ovlašćuju se da izdaju dozvole za vrijeme koje je striktno nužno da bi se došlo do najbližeg Ureda J.S. ili Komande Kraljevskih karabinjera.

Uredi J.S., Komanda Kraljevskih karabinjera i seoski glavari držaće u posebnim registrima popisane progresivnim brojem izdate propusnice i dozvole.

Kogod bude nađen bez propusnice ili dozvole prelaza iz mjesta boravka ili se ne bude pokoravao propisima propusnice ili dozvole prelaza biće odmah uhapšen, moći će biti po nalogu funkcionera J.S. ili oficira Kraljevskih karabinjera, koji su nadležni, bez daljega strijeljan.

Cl. 4.

Neće se obavljati nikakvo dijeljenje živežnih namirnica u selima koja se nalaze između Obrovca, Zegara, Mokrog Polja, Pađena, Kistanje, Modrina Sela, Paračića, Zelengrada, Županje, sve dok odnosni seoski glavari ne dođu sa barem osam stanovnika iz mjesta komesaru općine u Obrovcu ili u Kistanju da preuzmu, u

³ Javna sigurnost

prisustvu njihovu, funkcionera J.S., Komandanta Kraljevskih karabinjera i komandanta mjesnog garnizona obavezu:

a) da će biti u svakom času na raspoloženju civilne i vojne vlasti, kako bi pridonijeli odbrani javnog reda, kuća, imovine i građana;

b) da će doprinijeti, po nalogu Kraljevskih karabinjera, traženju, identifikaciji i hapšenju upisanih u spiskovima i počinitelja kriminalnih djela, kao i traženju čeljadi u susjednom području.

Davanje živežnih namirnica biće također odmah obustavljeno stanovnicima predjela gdje se dogode kriminalna djela kao sjećanje telefonskih i telegrafskih stubova, bacanje eksploziva i oružani napadaji.

Cl. 5.

Ako se dogode kriminalna djela kao što su djela predviđena u prethodnom članu i pokaže se da su ona posljedica krivičnog nehata seoskih glavara i stanovnika koji su preuzeli obavezu da će saradivati na očuvanju javnog reda, oni, između njih, koji budu odgovorni moći će po nalogu funkcionera J.S. ili oficira Kraljevskih karabinjera koji su nadležni bez daljega biti strijeljani.

U svakom slučaju će biti strijeljani, uvijek po nalogu gore navedenih vlasti, oni koji dadu potpore i pomoći ili na koji bilo način podupru akciju pobunjenika.

Cl. 6.

Lica koja se do 22 juna povrate u mjesto iz kojeg su se udaljila i učine akt vjernosti mjesnim policiskim snagama biće im, osim ako ne budu morala direktno i lično odgovarati za druga krivična djela, oproštene kazne za sudjelovanje u oružanim četama i za njihovo organizovanje, i biće također, oproštena od sankcija predviđenih u članu 2 ove Naredbe.

Cl. 7.

Ova Naredba, obnarodovana putem oglasa, stupa odmah na snagu.

Iz Rezidencije Guvernera
Zadar, dne 7 lipnja 1942-XX

**SPISAK LICA ODREĐENIH ZA STRIJELJANJE IZ OPĆINE BI
OGRAD OD 7 LIPNJA 1942 GODINE¹**

**SPISAK LICA OPĆINE BIOGRAD KOJA SU PREŠLA
POBUNJENICIMA**

Lica upisana u ovom spisku, čim budu uhvaćena, biće bez daljega strijeljana.

Njihove obitelji će biti smatrane taocima i neće se moći ni iz kakvog razloga, pod prijetnjom smrtno kazne udaljiti iz mjesta boravka. Imovina će upisanih, Prefektovom naredbom, biti konfiskovana!

Zorica Desan Ante, iz Biograda 22 god. seljak
Lukačić Mile Antuna iz Biograda 23 god. seljak
Lukačić Grane Antuna iz Biograda 22 god. seljak
Baus Ante Josipa iz Biograda 22 god. seljak
Jelenković Miroslav pok. Antuna rođen u Borgo Erizzo 1920 god. nastanjen u Biogradu, stolar
Jelenković Rudolf rođen u Borgo Erizzo 1921, nastanjen u Biogradu, stolar.
Zorica Desan Ante, rođen u Biogradu 1920, seljak
Pelicarić Andrija rođen u Biogradu 30 god. krčmar
Mergen Vinko Jakova rođen u Biogradu 22 god. seljak.
Matas Aleksandar pok. Vinka rođen u Biogradu 23 god. seljak.
Bugljevac Mile Jovana, rođen u Biogradu 25-10-1910, seljak
Tomas Stavo Marjana, rođen u Biogradu 17-1-1920, seljak
Tomić Rade Nikole, rođen u Biogradu 1921 seljak.
Cudina Nikola pok. Josipa, rođen 2-6-1921 u Pakoštanu (Benkovac), seljak.
Kodina Filip-Lujo, Jovana rođen 6-11-1917 u Pakoštanu (Benkovac) seljak.
Bakov Jovan, pok. Tome rođen u Pakoštanu (Benkovac) 22-1-1908, seljak

¹ Ovakvi spiskovi su ustrojeni od strane okupatorskih vlasti za sve općine na okupiranom području na osnovu naredbe Bastianinia od 7 lipnja 1942 godine. Spiskovi su bili napravljeni prije 7 lipnja 1942 godine, tako da su objavljeni istovremeno sa pomenutom naredbom. Imena lica u pomenutom spisku data su na talijanskom jeziku (iskrivljena). Redakcija je u duhu našeg jezika transkribovala ona prezimena i imena koja su joj bila poznata.

Redakcija je konstatovala da pojedina lica iz ovog spiska nisu bila u partizanskim jedinicama već su prešla na teritorij t. zv. NDH.

Bakov Miroslav pok. Tome, rođen 21-1-1919 u Pakoštanu (Benkovac), seljak.
Karamarko Milivoj pok. Sidrana, rođen u Filipjakovu (Biograd) 28-8-1929, seljak.
Pinjatela Josip pok. Jovana, rođen u Stonu (Kotor) 19-10-1910, nastanjen u Biogradu, seljak.
Pinjatela Antun pok. Jovana, rođen u Biogradu 15-1-1912, zastupnik za obuču.
Santini Vito Raška rođen u Turnju (Biograd) 21 god. seljak
Vidas Jure Pavia, rođen u Biogradu 22 god. seljak.
Santini Venko Zvonimir pok. Antuna rođen u Turnju (Biograd) 38 god. seljak-
Santini Milko Bože, rođen u Turnju (Biograd) 21 god. seljak.
Deković Matija Kuzmana, rođen u Turnju (Biograd) 23 god. seljak.
Mandić Blaženko Nikole, rođen u Turnju (Biograd) 21 god. činovnik.
Zorić Marko Šime, rođen u Turnju (Biograd) 21 god- seljak.
Zorkić Simin i Bolić Adriane, rođen u Turnju (Biograd) 22 god. seljak.

Oni koji se do 22 juna povrate u mjesto iz kojeg su se udaljili i prikažu pokoravajući se mjesnim policijskim snagama, biće, osim ako ne budu morali odgovarati direktno i lično za druga krivična djela, oslobođeni od kazne za krivično djelo sudjelovanja u oružanim četama ili njihovog organizovanja i biće, također, oslobođeni od sankcija koje se odnose na njihove obitelji i imovinu.

7 lipnja 1942-XX

228
42

Mod. 844

GOVERNO DELLA DALMAZIA

Indicazioni di urgenza
URGENTE

C. J. n. 10010717
TELEGRAMMA CIFRATO URGENTE
8.6.1942.XX°

Spedito

INTERNI GABINETTO ET SICUREZZA

R O M A

5836

N. 0010717 Gab. P. S. punto - Alba 7 andante ribelli attaccarono
 posto fisso Carabinieri Nunic et Stazione Arma Bielina benimen-
 te Chistagne punto - Subito dopo partiva in rinforzo da quel
 Capoluogo autocolonna con 230 militari tra cui 30 Carabinieri
 che pressi Ervenico veniva attaccata con bombe et raffiche mi-
 trailatrice da circa 400 ribelli colà in agguato punto - Com-
 battimento cessava dopo oltre un'ora at seguito soprarraggiungere
 da Ervenico di altra compagnia Truppa punto - In località Nunic
 raggiunta successivamente da un battaglione Divisione "Sassari"
 rinvenivansi ^{un} carabiniere ucciso et posto fisso deserto et sac-
 cheggiato punto - Mancavano Brigadiere et nove militari Arma
 costituenti detto posto fisso che pare siano stati catturati
 dai ribelli punto - Bielina veniva invece raggiunta da altri
 reparti Truppa appoggiati da carri armati che disimpegnavano
 quel presidio ancora sistemato at difesa ed attaccato dai ribel-
 li consentendo suo ripiegamento su Chistagne punto - Nostre
 perdite aggiransi intorno 40 morti et 50 feriti tra cui 2 uffi-
 ciali punto - Ribelli ripiegando verso frontiera hanno lasciato
 sul terreno due morti punto - Fel Governatore Agnesina
 ./.

BR. 143

IZVJEŠTAJ GUVERNATORATÀ DALMACIJE OD 8 LIPNJA 1942
GOD. O NAPADU PARTIZANA NA KARABINJERSKU POSADU
U SELU NUNICU I BIJELINI I O BORBAMA IZMEĐU TALIJAN-
SKE KOLONE I PARTIZANA NA CESTI ERVENIK — KISTANJE

GUVERNATORAT DALMACIJE

Šifrovani telegram

HITNO

OZNAKA HITNOSTI
HITNO

Poslato 8.6.1942 XX.

KABINETU ZA UNUTRAŠNJE POSLOVE I SIGURNOST

RIM

Br. 0010717 Kabinet Javne sigurnosti. — Uzoru 7 o.m. pobunjenici su napali stalnu karabinjersku stanicu u Nuniću i stanicu karabinjera Bijelina, ispostavu stanice u Kistanju.¹ Odmah zatim je iz tog glavnog mjesta za pojačanje krenula autokolona sa 230 vojnika, među kojima je bilo 30 karabinjera, koju su blizu ErveAika bombama i mitraljeskim rafalima napali pobunjenici, njih oko 400, koji su tamo bili u zasjedi.² Borba je prestala tek nakon više od jednog časa uslijed dolaska još jedne čete iz Ervenika- U mjestu Nunić, kuda je zatim stigao jedan bataljon divizije Sassari, pronađen je jedan ubijeni karabinjer, a stalna stanica pusta i opljačkana. Nedostajao je brigadir i devet karabinjera, koji su sačinjavali tu stalnu stanicu, a koje su izgleda zarobili pobunjenici.³ U Bijelinu su pak stigle druge vojne jedinice potpomognute tenkovima koji su oslobodili tu posadu koja je još bila raspoređena za odbranu i koju su napadali pobunjenici, i omogućili njeno odstupanje za Kistanje. Naši gubici kreću se oko 40 mrtvih i 50 ranjenih, od kojih 2 oficira- Ostupajući prema granici pobunjenici su na bojištu ostavili 2 mrtva.⁴

Za Guvernera Agnesina

¹ Napad su izvršili dijelovi bataljona »Bude Borjan«. Vidi dok. br. 19.

² Zasjedu su držali dijelovi bataljona »Bude Borjan«. Vidi dok. br. 19.

³ Pomenuti karabinjeri su zarobljeni. Vidi dok. br. 19.

⁴ Na kopiji ovog izvještaja dopisano je rukom slijedeće: »Kasnije su utvrđeni gubici od 47 mrtvih, 41 ranjenog i 10 nestalih. 9. VI«. Slijedi paraf koji je nečitak.

BR. 144

IZVJEŠTAJ GUVERNERA BASTIANINIA OD 9 LIPNJA 1942
GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU SJEVERNE DALMACIJE

SIFROVANI TELEGRAM U ODLASKU

Poslao Načelnik
AP. Br. 5343 Šifrantskog odeljenja
Prizia

Zadar, 9 lipnja 1942 sati 4.

Primalac: Pretsjedništvo Ministarskog
savjeta Rim

Pošiljalac: GM
Na uvid: Kab.

PREDMET:
Situacija u provinciji Zadar.—

Telegram za Dučea.

Situacija u Zadarskoj provinciji večeras pokazuje osjetno pogoršanje, uslijed brzog napredovanja jakih partizanskih masa,¹ koje su prodrijevši preko granice prošlih dana i napadnute prvi put 4 lipnja, ostavile 26 mrtvih, - a kad su napadnute juče u mjestima daleko južnije, vidjelo se da su porasle nanoseći nam oko stotinu gubitaka, dok njihovi gubici nisu mogli biti utvrđeni. Večeras su napale jednu našu posadu crnokošuljaša i karabinjera u jednom mjestu koje se nalazi još južnije a manje od 40 km od Zadra. Jedan bataljon »M« iz Benkovca i poneka četa sa veoma malim brojnim stanjem iz Kistanja, poslali su pješke, jer nije bilo kamiona.

Teritorij koji posjeduje ta banda time se jako povećao, i suđeci po toku jučerašnje akcije veoma se bojim da, bez neodložne intervencije jedne ili dviju velikih jedinica sposobnih za dobro rukovođenu i koordiniranu akciju odgovarajućeg ljudstva i sredstava, ne dođe veoma brzo do ozbiljne situacije. Stanovništvo u osvojenim zonama počelo je da odlazi u sela, a ono u važnijim centrima, kao što je Šibenik, iako je dosad mirno, nalazi se pod jakim pritiskom brzine kojom se odvija komunistički plan, čiji je prvi cilj očevidno Benkovac.³

Smatram da je neophodna neposredna intervencija odgovarajućim snagama, utoliko prije što informatori sa raznih strana saglasno potvrđuju da je s one strane granice Zadarske provincije

¹ Odnosi se na prelazak bataljona »Bude Borjan« sa područja Rujište na područje Bukovice. Vidi dok. br. 19.

² Vidi objašnjenje br. 3 dokumenta br. 136.

³ Partizani nisu imali namjeru da napadnu Benkovac.

u toku jedno prikupljanje mnogih hiljada vojnički organizovanih partizana, dok snage koje su već prodrle predstavljaju navodno samo malu prethodnicu.

Naše snage, koje su od 26 pa do juče došle ovamo, jesu odvojeni dijelovi raznih jedinica i to: jedan bataljon 26 pješadijskog puka, jedan bataljon 129 pješadijskog puka, jedan bataljon 151 pješadijskog puka i jedan bataljon Milicije. Učinak tih nehomogenih snaga, lišenih artiljerije i brzih transportnih sredstava, nepotpomaganih svojim službama — slab je, a veoma slab je učinak trupa koje se već nalaze u Zadru a koje su sastavljene od jedinica sposobnih za posadnu službu ili pozicijskih mitraljeskih četa koje su na brzinu pretvorene u strijeljačke čete lišene ma kakve pripreme.

Smatram, Duče, da su hitno potrebne i neophodne organizacijske pješadijske jedinice, tenkovi, blindirani automobili i artiljerija, radi brzog i odlučnog djelovanja. Unutrašnja situacija, iako snažno osjeća te događaje, drži se čvrsto u rukama, ali bilo bi potrebno raspolagati sa ponekim blindiranim automobilom i kamionom za transport crnokošuljaša i karabinjera, ukoliko bi se za tim u bilo kom trenutku pojavila potreba.

Bastianini

BR. 145

OBAVJEŠTENJE GENERALA MARIA ROATTE OD 9 LIPNJA
1942 GOD. O SLANJU POJAČANJA U SJEVERNU DALMACIJU
I O NAORUŽANJU T.ZV. ANTIKOMUNISTIČKE MILICIJE

TELEGRAM U DOLASKU
IZ SUŠAKA
Br. 5458

Pošiljalac
Supersloda — Operativno

Načelnik
Šifrantskog odeljenja
Prizia
9.6.1942, 10.50 časova

Zadar, 9.6.1942, 18 časova

EKSELENCIJI BASTIANENIU
Guverneru Dalmacije

PREDMET:

Situacija u Zadarskoj provinciji
— pojačanje trupa — antikomunističke grupe.—

12486. Veza: tvoj 38 GM.—

Konferirao sam danas sa Ekselencijom Armellini,¹ koji je u poznate zone² uputio još dva bataljona. Vjerujem da će sa ovim i sa kontraofanzivom³ koja će brzo započeti, lokalna situacija postati jasnija u našu korist. Tome će doprinijeti dolazak u Dalmaciju još dva crnokošuljaška bataljona koji su ti, kako doznajem, dodijeljeni.

Molim te da mi direktno preciziraš dalje potrebe u oružju za naoružanje antikomunista,⁴ u čiju vjernost se može pouzdati, i da mi kažeš ne smatraš li, bar u budućnosti, da je moguće formirati regularne dalmatinske grupe, sa dobrim kadrom, plaćene i sa lijepim uniformama, sličnim tamošnjim narodnim nošnjama.

Srdačan pozdrav.

General Roatta

¹ Tadanji komandant XVIII armijskog korpusa

² Odnosi se na sjevernu Dalmaciju.

³ Odnosi se na napade talijanskih i četničkih jedinica u mjesecu srpnju na Sjevernodalmatinski NOP odred.

⁴ Odnosi se na t.zv. Antikomunističku miliciju (M.V.A.C. — Milizia volontaria anticomunista — dobrovoljna milicija protukomunistička) koja se počela stvarati od četničkih i ustaških elemenata na području t.zv. zadarske provincije. Vidi. dok. br. 149.

BR. 146

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ORUŽNIČKOG KRILA GOSPIĆ
OD 11 LIPNJA 1942 GOD. O SARADNJI ČETNIKA SA TALIJANI-
MA I DOMOBRANIMA I BORBI ČETNIKA PROTIV PARTIZANA

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO ORUŽNIČKOG KRILA
GOSPIĆ
Broj 5565

U Gospiću, dne 11. lipnja 1942

Predmet: Naoružanje četnika
od strane Talijana u selu
Zalužnici i Doljanima.

1. ZAPOVJEDNIČTVU 2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE GOSPIĆ,
2. ZAPOVJEDNIČTVU VI. OPERACIONE ZONE GOSPIĆ,
3. OBĆEM UPRAV. POVJERENIČTVU KOD VIŠEG
ZAPOVJ. TALIJANSKE VOJSKE SUŠAK,
4. ŽUPSKOJ REDARSTVENOJ OBLASTI GOSPIĆ.

Oružnička postaja Vrhovine sa broj 753 od 8. o.mj. izvjestila je sljedeće:

Dne 6 lipnja 1942. četnici su se prijavili talijanskoj komandi u Vrhovinama, iz sela Zalužnice i Doljana, kotara Otočac, sa izjavom da će surađivati sa talijanskom vojskom kao i hrvatskim domobranstvom i oružnicima samo da im talijanska vojna vlast izda oružje i streljivo, našto je talijanska vojna vlast i pristala i naoružala 40 četnika iz sela Zalužnice.

Povodom ovog naoružanja četnika od strane Talijana, došlo je do sukoba u selu Zalužnici, kotara Otočac između komunista i četnika, te su se međusobno pobili gdje je bilo gubitaka na obe strane, ali pošto su komunisti¹ bili brojčano nadmoćniji od četnika, to su iste protjerali a neke sobom odveli. Tom prilikom komunisti su zapalili pučku školu i zgradu nabavljačke zadruge u Zalužnici, a zatim pokupili mrtve i ranjene i povukli se.

Selo Zalužnica nalazi se na području oružničke postaje Donji Sinac.

Zapovjednik bojnik:
(Seidl)
Seidl

¹ Bataljon »Božidar Adžija«

BR. 147

ZAPOVIJEST GUVERNERA BASTIANINIA OD 13 LIPNJA 1942
GOD. ZA AKCIJU »ČIŠĆENJA« NA PODRUČJU IZMEĐU PI-
ROVCA I RIJEKE KRKE¹

GUVERNATORAT DALMACIJE

Vojni kabinet

Br. prot. 81 G.M.

Zadar, 13 lipnja 1942 XX

KOMANDI GRUPE SKVADRISTIČKIH BATALJONA
CRNOKOŠULJAŠA »DALMACIJA«

Z A D A R

i, radi znanja:

KOMANDI XVIII ARMIJSKOG KORPUSA	Z A D A R
GOSPODINU VICE PREFEKTU	Z A D A R
GLAVNOJ DIREKCIJI POLICIJE	Z A D A R
KOMANDI TRUPA ZADAR	Z A D A R
KOMANDI KR. KARABINJERA DALMACIJA	Z A D A R

PREDMET: Policijska operacija u zoni između Pirovca i Krke- —

Karta: 1 : 100.000 — Novigrad — Knin.¹

Namjera mi je da zona južno od linije Dejanovice (sjevero-istočna ivica jezera Aurana³) Čelinka (CS-PI) Gradina (CS-PN) brdo Čista (CS-PN) — potok Guduča bude tučena u cijelini u svakom svom kutku do mora i do Krke da bi se iz nje eliminirale trupe ustanika koji se od prije nekoliko dana kreću u njoj.

Operacija će biti izvedena staranjem te komande sa slijedećim snagama:

- bataljon skvadrista »Vespri«
- jedna četa od 150 milicionara 107 legije M.V.S.N.;
- VII bataljon skvadrista iz Milana;
- jedna četa od 80 agenata javne sigurnosti sada u Benkovcu.

U njoj će učestvovati:

- jedna grupa od 100 karabinjera koja će od Šibenika čistiti poluotočić Srima do linije Vodice — Zaton;

¹ Redakcija objavljuje i izvještaj o ovom »čišćenju«. Vidi dok. br. 150.

² Treba: Zirje — Šibenik

³ Vransko jezero

— plovni objekti Kr. mornarice koji će čistiti obalu na otkoku Tijesno — ušće Krke i tok Krke od njenog ušća do ušća Guduća u cilju spriječavanja ustaničkim grupama da napuste obalu na plovnim objektima;

— jedna četa Kr. vojske koja će se, prema sporazumu sa komandom trupa Zadar, iz Pirovca uputiti u predeo Cvitanjice (CQ-GL) sa zadatkom da spriječi ustaničke grupe da pobjegnu prema sjeveroistoku duž obale ili u pravcu šume Dejanovice (CQ-OL);

— tri grupe karabinjera koji poznaju zonu detašovane iz Benkovca i Bribirskih Mostina, koje će maršovati sa kolonama pod rukovodstvom te komande, u cilju davanja podataka o stanovnicima.

IZVRSNE ODREDBE

1. Početak operacije: 5 časova dana 15-og tekućeg.

— za snage pod rukovodstvom te komande:

iz polazne baze koju pretstavlja već određena linija Dejanovice — Čelinka — Gradina — brdo Čista — potok Guduća;

— za četu Kr. vojske iz Pirovca;

— za karabinjere iz Šibenika.

2. Vjerojatno trajanje: 2 dana;

3. Pripremni pokreti:

bataljon »Vespri« i četa redovne milicije 107 legije poći će iz Zemunika i Zadra kamionima sutra u 15 časova za Benkovac, gdje će prenočiti. Produžiće tako da se nađu u 5 časova dana 15-og tekućeg na pomenutoj polaznoj bazi;

VII bataljon skvadrasta iz Milana i čete agenata Javne sigurnosti, sutra uveče, čim u Benkovac stigne bataljon »Vespri«, prebaciće se u Bribirske Mostine gdje će prenočiti da bi ponovo krenuli slijedeće jutro na vrijeme da se nađu u 5 časova na polaznoj bazi.

4. Način akcije:

a) — Kad se prijede polazna baza pokreti treba da se vrše pješice tako da se teren materijalno prijede i da se vidi šta se na njemu nalazi;

b) — svi muškarci treba da se identifikuju — naoružani strijeljaju, a sumnjivi predaju grupama karabinjera koji prate kolone;

c) — auto-vozila će slijediti tako da budu zaštićena i brzo upotrebljiva u slučaju potrebe;

d) — akcija će se, prijeko polazne baze, vršiti kolonama udaljenim tako da daju jedna drugoj podršku i da se povezuju na linijama koje će ta komanda odrediti.

5. Transportna sredstva:

osim onih koja su već dodijeljena četa agenata Javne sigurnosti i kamiona rekviriranih juče, koji su ranije bili na raspolaganju VI bataljona skvadrista a večeras se vratili u Zadar, ta komanda će imati na raspolaganju još izvjestan broj rekviriranih kamiona i poštanskih automobila.

Generalna direkcija Javne sigurnosti Guvernerata postaraće se za rekvizicije i spremiće auto-vozila za pokret u 14.30 časova sutra, u mjestu koje će ta komanda odrediti. Auto-vozila će sobom nositi goriva za 250 km.

6. VEZE:

Na raspolaganje te komande stavljene su četiri radiostanice RF 2.

Jedinice neka budu snabdijevene platnima za raspoznavanje za vezu sa avionima.

7. NAMIRNICE:

Dva dnevna slijedovanja namirnica, suvih, nositi sobom. Postarati se i za civilne šofere rekviriranih kamiona.

8. PRIKUPLJANJE VIJESTI:

Ta komanda obrazovaće stanice za prikupljanje vijesti u slijedećim mjestima: Benkovac, Bribirske Mostine, Pirovac sa zadatkom da hitno saopće ovom Guverneratu sve vijesti o akciji koje će joj slati ta komanda.

GUVERNER DALMACIJE

Bastianini s.r.

Za tačnost prepisa
Šef Vojnog kabineta
Pukovnik
Eugenio Morra

BR. 148

**NAREDBA GUVERNERA BASTIANINIA OD 13 LIPNJA 1942
GOD. O OSNIVANJU KONCENTRACIONOG LOGORA NA OSTR-
VU MOLATU¹**

GUVERNATORAT DALMACIJE

br. 0010835 kab. Javne sigurnosti Zadar 13 lipnja 1942 XX

Hitno

Predmet: Instaliranje baraka za
 porodice onih
 koji su prešli u ile-
 galnost.—

Načelniku	Zadra
Inspektoru javnih radova Guvernatorata	Sjedište
Komandi karabinjera Dalmacije	Zadar
Sanitarnom inspektoru Guvernatorata	Sjedište
Računovodstvu Guvernatorata	Sjedište

i na znanje:

Upravniku Ureda civilne inženjerije za provinciju	Zadar
Šefu Vojnog kabineta Guvernatorata	Sjedište

U cilju smještanja porodica onih koji su prešli u ilegalnost, a koje je potrebno udaljiti iz mjesta njihovog prebivališta i zadr-

¹ Logor na Molatu formiran je 30 lipnja 1942 godine. Ovaj zloglasni logor uglavnom je bio namijenjen za interniranje stanovništva sa područja sjeverne i dijelom srednje Dalmacije. Dana 23 kolovoza u njemu se nalazilo 2277 lica. (Izveštaj zadarskog prefekta Bruna od 2 rujna 1942 godine). Od toga je bilo 381 djece. 1 listopada u logoru je bilo 2195, znači broj je manji stoga što su sa Molata povremeno grupe interniraca odvođene u logore Italije. Toga dana je u logoru bilo djece do dvije godine 96, od 2 do 6 godina 189, djece od 7 do 14 godina bilo je 421. Osim djece nalazio se u logoru i veći broj staraca. Od 61 do 70 godina bilo je 178 lica, od 71 do 80 godina bilo je 39 lica, od čega 15 žena, a preko 80 godina bilo je 4 lica. (Podaci iz izvještaja zadarske prefektore br. 3374 od 1.X.1942.) Pod kakvim su uslovima živjeli internirci govori i činjenica da su od 30 Ūdnia do 25 studenog 1942 godine umrla u logoru 422 lica. (Izveštaj direktora logora Molat od 25 studenog 1942 godine, telegram br. 4940, upućen Bastianiniu.)

žati ih kao taoce, određeno je instaliranje 8 baraka na otoku Molatu koje bi mogle da prihvate 1000 lica.

Komanda karabinjera Dalmacije uredno će pojačati stanicu Molat kojoj će biti povjerena služba nadgledanja zatočenika, upravljena na to da im spriječi dodir sa stranim elementima i eventualne pokušaje bjekstva.

Moli se za potvrdu o izvršenju odnosno nadležnosti.

Guverner
Bastianini

BR. 149

TALIJANSKI IZVJEŠTAJ OD 13 LIPNJA 1942 GOD. O CETNICKO-TALIJANSKOJ SARADNJI I O STVARANJU T.ZV. ANTIKOMUNISTIČKE MILICIJE NA ANEKTIRANOM PODRUČJU SJEVERNE DALMACIJE¹

Obrovac, 13 juna 1942

Dana 4-og tekućeg došao je u Zadar politički vođa četnika i svih Srba, Stevo Rađenović, poslanik u beogradskoj vladi u Stojadinovićevo vreme, sada nastanjen u Kninu.

On mi je govorio o potrebi saradnje sa njim, pošto je bio zadužen od strane italijanske vojne komande iz Knina da organizuje na teritoriji zadarske provincije naoružane grupe četnika sa zadatkom da tuku komuniste.

Budući već mesecima u'vezi sa mnom, Rađenović je zahtevao da ja u pomenutom cilju preuzmem dužnost da postanem inicijator četničkih grupa u svakom selu, koristeći se poznavanjem mjesta i ljudi koji bi mogli olakšati zadatak.

Poslije prethodne razmjene misli u vezi s tim, rastali smo se da bi se ponovo vidjeli sutradan oko 10 časova.

¹ Ovaj dokument je nađen na talijanskom jeziku (original) u jednom svežnju službene prepiske Prefektura Zadar za mjesec lipanj. Dokument je bez potpisa. Na osnovu izučavanja talijanske arhive i prilika u periodu 1942 godine vjerovatno je ovaj izvještaj napisao fašistički kapetan David Tomasso, koji je od strane pukovnika Morra određen da radi na stvaranju tzv. Antikomunističke milicije u rejonu Obrovca. Koliko je Redakcija mogla da utvrdi Tomasso je bio iz Zadra i znao je srpskohrvatski. Manje vjerovatno je da je izvještaj napisao Marušić, oficir u štabu divizije »Sassari«, čije sjedište je bilo u Kninu.

Ovog puta, pomenuti me je odveo u komandu karabinjera Dalmacije, gde me je odmah primio pukovnik Butti,² u prisustvu kapetana Russi, komandira čete Kr. Karabinjera iz Knina, sa kojim je Rađenović došao u Zadar.

Odmah sam se ponudio da budem tumač.

On je rekao da u Lici komunisti primaju veliku pomoć iz Dalmacije i to od drugova iz zone između Splita i Zadra.

Potom je ocrtao jedan plan napada koji bi trebalo da se izvede u Dalmaciji i u Hrvatskoj, radi uništenja komunističkih bandi i to organizujući ovdje antikomunističke grupe, koje je on htio da se nazovu četničkim sa zadatkom da se suprotstavljaju partizanima i uništavaju njihove lokalne formacije. Istovremeno, analogna akcija izvela bi se u Lici.

Pošto smo raspravljali o tom pitanju, otišli smo u guvernersku rezidenciju da bi nas primio Ekselencija Guverner, koji je primio u audijenciju pukovnika Butti, kapetana Russi i Rađenovića, zadržavši ih oko 2 sata.

Popodne je održan još jedan razgovor između mene, Rađenovića i kapetana iz ureda pukovnika Butti, gde smo našli nekog Koroliju, učitelja iz Kistanja,³ nekog bivšeg jugoslovenskog poručnika, po imenu Ilića iz Knina, potčinjenog pravoslavnom svećeniku i vodi četnika (od Knina do Ogulina) Đujiću Momčilu, kao i nekog Uzunčevića,⁴ bivšeg pukovnika srpske vojske, i Ivaniševića, bivšeg kapetana crnogorske vojske,⁵ koji su takođe potčinjeni Đujiću. Učestvovao je i šef Vojnog kabineta, pukovnik Morra,⁶ kao predstavnik Ekselencije Guvernera, dok je tumač bio neki zadarski doktor čije ime ne znam.

¹ Komandant karabinjera za Dalmaciju

² Vlado Korolija, organizator grupe tzv. Antikomunističke milicije na području Kistanje — Devrske. Bio je komandir jedne od tih grupa.

³ Uzunčević, bivši potpukovnik stare jugoslovenske vojske, instruktor »Komande četničkih formacija Bosne, Hercegovine, Like i Dalmacije«, čije sjedište se nalazilo u Splitu. Komandant ove komande bio je Ilija Birčanin. »Komanda četničkih formacija Bosne, Hercegovine, Like i Dalmacije« djelovala je sa znanjem i po instrukcijama Talijana na stvaranju četničkih jedinica na pomenutim područjima. Organizovana je 1942 godine po naređenju Draže Mihailovića. Preko ove komande Talijani su vršili snabdjevanje četnika sa oružjem, municijom, hranom i ostalom opremom, a također su se preko nje davale direktive i naređenja za akcije. Vidi Zbornik, tom V, knj. 1, dok. br. 31, 74.

⁴ Ivanišević, bivši kapetan stare jugoslovenske vojske, vršio funkciju načelnika štaba »Komande četničkih formacija Bosne, Hercegovine, Like i Dalmacije«. Skupa sa Uzunčevićem aktivno je radio na stvaranju četničkih jedinica na području pomenute četničke komande.

⁵ Eugenio Morra, fašistički pukovnik, bio je šef vojnog kabineta pri Guverneratu Dalmacije. U njegovoj nadležnosti bilo je organizo-

Odlučeno je da se, u cilju regrutacije snaga potrebnih za akciju, pored novca, obezbjedi snabdjevanje namirnicama u korist organizovanih, s tim da se pokretu daju nacionalistički ciljevi.

Zatim je utvrđeno da će pokret dobiti ime »Prodor«,⁷ što na slovenskom znači: »Dalmatinska akcija protiv komunizma«. Kao znak raspoznavanja biće zatim uzeta lobanja »Ardita« postavljena na dalmatinsku nacionalnu kapu. Svaki borac dobiće dokumenat kao legitimaciju sa fotografijom i oznakom svog oružja.

Dana 6-og, ja, Uzunčević i Ivanišević uputili smo se u Obrovac da bi započeli organizacioni rad. Korolija i Ilić uputili su se u Kistanje da bi vršili istu takvu delatnost.

U Obrovcu smo sreli, na unaprijed utvrđenom mjestu, marescialla karabinjera i jednog brigadira. Zatim smo se uveče uputili u moj stan, kada su došli i komandant posade, pukovnik Moroni, jedan bersaljerski kapetan i poručnik Kr. karabinjera a gdje smo se zadržali u diskusiju oko organizacionih pitanja.

Ja sam sastavio jednu listu osoba u koje imam povjerenja, kojima sam, iste večeri, preko karabinjera razaslao pisma kojima sam ih pozvao u Obrovac za 7 i 8-mi tekući.

Tom pozivu se odazvalo 20 osoba, prema spisku koji prilažem, sve iz sela općine. U pogledu Obrovca, odazvalo se još pet mojih poznanika, jedini koje sam pozvao. Drugim riječima, odgovorili su na zahtjev svi moji poznanici kojima sam uputio pismo.

vanje, snabdjevanje i djelovanje t.zv. Antikomunističke milicije. Poslije sastanaka o kojima se govori u dokumentu, otpočelo se sa stvaranjem grupa t.zv. Antikomunističke milicije. Nekoliko dana kasnije, dok su četničke vode, na osnovu odluka donijetih na ovom sastanku vršili organizovanje t.zv. Antikomunističkih grupa, Guverner Dalmacije, Bastianini izdao je 26 lipnja proglas u kome se pored ostalog kaže: »Brojne grupe ljudi rođenih u talijanskoj Dalmaciji izrazile su želju i mušku volju da se late oružja«. U proglasu se dalje kaže da je Guvernerat riješio »da sakupi dobrovoljce u jedan dobrovoljački korpus«. Do obrazovanja ovog nije došlo, već su formirane grupe, kasnije, krajem 1942 »company« (čete) t.zv. Antikomunističke milicije. Komandne položaje u četi imali su talijanski fašistički oficiri i podoficiri. Čete su bile potčinjene prvo komandi »Zadarskih trupa«, a kasnije, preformiranjem ovih u diviziju, komandi divizije »Zara«. Službeni naziv ovih četa bio je »compagnia M.V.A.C« (milizia volontaria anticomunista — dobrovoljna protukomunistička milicija). U t.zv. Antikomunističku miliciju prvo su ulazili četnički elementi, a zatim i ustaški elementi. Prema vjerskoj i nacionalnoj pripadnosti oformljavale su se posebne čete. U akcijama, Talijani su čete t.zv. Ant. mil. sastavljene od pravoslavnog elementa, određivali na pravce gdje su se nalazila sela sa hrvatskim življem i obratno. Ova milicija dijelila se na »pokretne odrede« i na »seljačke odrede«, tj. one koji borave stalno u svom selu.

⁷ Ime je izmijenjeno u M.V.A.C. Četnici su po odobrenju Talijana u lipnju 1942 počeli da izdaju i svoj list. Prvi broj je izišao 22 lipnja 1942 godine.

Naravno, oni su primljeni i upoznati sa akcijom koju treba preduzeti, po grupama sela. Oni su pristali i dali su riječ da će raditi u svim selima, počinjući propagandu protiv komunizma i obavještajnu akciju, radi sakupljanja podataka o rasporedu ustanika i njihovih saradnika u zoni Obrovca.

Vrativši se u Zadar sa pomenutim Uzunčevićem i Ivaniševićem, zadržao sam se u Timetu, gdje sam otišao mom prijatelju i mjesnom posjedniku Urošu Andrejiću i angažovao i njega za gornju akciju.

U Zadru, kod pukovnika Butti, a u prisustvu šefa Vojnog kabineta Guvernerata, podnijeli smo izvještaj o gore izloženom i predali smo prepis priložene liste pristalica »Prodora«.

Zatim sam obavješten da će mi se staviti na raspolaganju 100 pušaka i odgovarajuća municija, plus tri bombe na svakog čovjeka, da se sve raspodjeli u zoni Obrovca.

Dana 10-og, još uvijek zajedno sa pomenuta dva četnika, uputio sam se u Benkovac da bi poveo akciju istu kao u Obrovcu, ali u Benkovcu sam našao samo tri osobe sklone da sarađuju. Ovo se duguje činjenici da su skoro svi oni na koje sam računao uhapšeni kao komunisti. Sa svoje strane primjećujem da te smatram svim drugim samo ne komunistima i da to neće biti nikad. Dodajem da u Benkovcu rade kao konfidenti neki Hrvati, u koje ne bi se bilo dobro pouzdati, pošto su to osobe zainteresovane u stvaranju mržnje prema Italiji zbog takozvanih iredentističkih gledišta.

BR. 150

OPERATIVNI IZVJEŠTAJ KONZULA SCALCHI-a OD 15 LIPNJA 1942 GOD. O AKCIJI »ČIŠĆENJA« NA PODRUČJU IZMEĐU SELA ZATONA I VODICA¹

REKAPITULATIVNI IZVJEŠTAJ O ČIŠĆENJU KOJE SU IZVRŠILE JEDINICE FORMACISJCE GRUPE U POZNATOJ ZONI, NA OSNOVU NAREĐENJA GUVERNATORATA DALMACIJE

15 lipanj 1942/XX, 20 časova

- 800 ljudi (bataljona »Vespri* — 107 legija — metropolitanske jedinice — bataljona »Milano«)
- Polazna baza luk: Dejanovice — Čelinka — Gradina — brdo Čista — potok Guduča.

¹ Na ovom području djelovala je Primorska četa. Zapovijest za ovu akciju izdao je Bastianini. Vidi dok. br. 147.

- Čas početka operacije: 7 časova (zakašnjenje uslijed nesreće koja se desila jednom automobilu).
- Dislokacija bataljona i pravci maršovanja:
 - Kolona A: bataljona »Vespri«—sektor Dejanovice — Celinka — pravac kota 221 — Tribunj — Vodice.
 - Kolona B: 107 legija i Metropolitanska četa — sektor Celinka — Gradina pravac kota 191 — račvanje druma kota 107 — konjska staza sjeveroistočno od Vodice.
 - Kolona C: bataljon »Milano« — sektor Gradina — brdo Cista — potok Guduča — pravac brdo Cista — račvanje puta kota 124 — Zaton.
- Trajanje operacija — 11 časova, od 7 do 18.
- Novosti:
 - Kolona A: dvojica strijeljana.
 - Kolona B: dvojica strijeljana, dvije kuće zapaljene. Pri dolasku u Vodice selo je nađeno skoro bez stanovništva, otсутno je 160 sposobnih muškaraca. Sigurno je da se nalaze u pobunjeničkim grupama.
 - Velika demonstracija bratstva po oružju između crno-košuljaša, metropolitanskih agenata i bersaljera, koji su se vratili sa čišćenja poluotoka Gračina.
 - Zapaljeno je više kuća komunista, pobunjenika i otсутnih.
 - Na drumu između Zatona i Vodica ubijena su dvojica, zbog sumnjivog držanja i pokušaja da pobjegnu od pratnje.
 - Kolona C: sela kroz koja se prolazilo pokazala su svoju pokornost bijelim zastavama.
 - U Zaton je sprovedeno više lica koja nisu imala dokumente.
- Funkcionisanje veza: na dometu vida na zemlji dobra; sa avionom osrednja; radiom na zemlji — nikakva.
- Moral trupe veoma visok i plamen. Izdržljivost prema zamoru bila je znatna.
- Čišćena zona: 130 kvadratnih kilometara.
- Lično naoružanje: osam bombi, lako automatsko i prateće oružje.
- Suha hrana: za dva dana za sve, izuzev zadarskih crno-košuljaša koji su sutradan u podne ostali bez namirnica.
- Stanica za prikupljanje novosti: Bribirske Mostine, Benkovac i Pirovac, funkcioniranje veoma ograničeno, i to samo u prvoj fazi operacija.
- Smještaj jedinica u 20 časova:
 - Kolona A: u Pirovcu
 - Kolona B: u Vodicama
 - Kolona C: u Zatonu.

console Scalchi

BR. 151

IZVADCI IZ IZVJEŠTAJA PROVINCISKE KOMISIJE RATNE
CENZURE OD 15 LIPNJA 1942 GOD. O ODNOSU TALIJANSKIH
VOJNIKA PREMA STANOVNIŠTVU DALMACIJE I O AKCI-
JAMA »ČIŠĆENJA«

PROVINCISKA KOMISIJA RATNE CENZURE

Vojna sekcija Zadar

Petnaestodnevni izvještaj od 1-og do 15-og lipnja 1942-XX-o cen-
zurisanoj prepisci.—

1) Prepiska upućena u domovinu — Istočnu Ital. Afriku — Egejske
posede. A.S.

a) **Alarmiranje:**

Gospoda Amilia Reberscheg¹-Calle Califfi br. 5 Zadar, piše
7/6/42 potporučniku Reberscheg Arrigu 25-i pješadijski puk
»Bergamo« 3-i bataljon, 10-a četa Vojna pošta:

»... na svaki način budi obazriv, nemaj povjerenja ni u koga,
ne upuštaj se u veze sa mještanima, niti primaj pozive u
kuću **ni kod koga**, jer je na taj način nestalo nekoliko oficira,
bježi od žena hiljadu kilometara daleko, sve su špijunke i
u službi komunista, neka ti oči uvijek budu otvorene a pamet
budna. Da su ervenički heroji bili oprezni, ti kažeš da se to
ne bi desilo, ali kakva opreznost, nesreća se desila po nji-
hovom povratku se vidjelo da je morao biti neki špijun koji
je obavijestio ustanike a zatim su odjednom napadnuti ruč-
nim bombama i mitraljezima pa kako hoćeš da se spasu, ja
uvijek kažem, spaliti, zbrisati njihove kuće, i imovinu sve
uništiti, poslije su istina crnokošuljaši načinili malo reda, ali
to je tako malo, ovi komunisti su ljudi jer vide da u Rusiji
izvlače batine a time propadaju i njihovi planovi. Dakle ni-
kakvo prijateljstvo ni sa ljudima ni sa ženama, već vrši
svoju dužnost i ako je moguće preko dužnosti, ali sve za našu
svetu stvar i za našu pobjedu___«

Inženjerac Benedeto 504-a mitraljeska četa V.P. 141 piše
2/6. 42 kaplaru Montinaro Filipu 55-a pionirska četa 47-e divizije
Bari V.P. 72:

¹ Pismo ove fašistkinje Redakcija je izdala sa svim gramatičkim
grješkama kakve se nalaze i u talijanskom originalu.

»... Ovdje se vodi rat protiv ustanika. Ovi uživaju tolike simpatije i vješti su u liječenju gušobolje presijecajući je potpuno; specijalisti su i za kastriranje nesrećnika koji im padnu šaka... Sad ih upravo lovimo a one koji nam padnu u kandže zagrijevamo malo više vatrom kao što se kod nas čiste svinje... Razumiješ li me?...«

Cerlenco Antonio žandarmerijski podoficir piše 2/6—42 iz Benkovca, poručniku Cerlonco Lodovico 74-i Lombardia V.P. 47:

»... o onome što se desilo ne mogu ti sve pisati, ove večeri sam bio naoružan kao i ostalih večeri bombama, već je zapaljeno 50 kuća i ubijeno preko stotinu, ostali ranjeni. Izgleda da gro bande ide ka vama, pazite da ih lijepo primite ...«

Zadar, 15 lipnja 1942. XX

P/T

Načelnik vojne sekcije
pukovnik Roberto Barbolini

BR. 152

IZVJEŠTAJ KOMANDE STOSEDME LEGIJE CRNIH KOŠULJA
OD 15 LIPNJA 1942 GOD. O HAPŠENJU U SPLITU

M. V. S. N.¹

KOMANDA 107. LEGIJE CRNIH KOŠULJA »FRANCESCO RISMONDO«

POLITIČKO-ISTRAZNO ODELJENJE

Zadar, 15 lipnja 1942j'XX

PREDMET: Hapšenje u Splitu.-

VEOMA POVERLJIVO²
poUt igtraž odeljenje

EKSELENCIJI GUVERNERU DALMACIJE

Z a d a r

U noći između 12 i 13 o.m., ekipe agenata Javne sigurnosti su u Splitu uhapsile 92 lica pod raznim sumnjama.

za **GLAVNOG CONSOLE**-a
Političko-istražnog odeljenja s.o.
(Ivan Scalchi)
I. stariji adutant
(Potpis nečitak)

(M.P.)

GUVERNATORAT DALMACIJE³

16 lipnja 1942/XX

25678/2659

¹ Milizia Volontaria per la Sicurezza Nazionale — dobrovoljna milicija za nacionalnu sigurnost.

² Pečat prijema u arhivi političko istražnog odjeljenja.

¹ Pečat prijema

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE ORUŽNICKE PUKOVNIJE U GOSPIĆU OD 15 LIPNJA 1942 GOD. O NAPADIMA PARTIZANA

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO**

2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE

J.S. Broj 525

U Gospiću, dne 15. lipnja 1942. -

Predmet: Dnevno izvješće
od 15. lipnja 1942. do 9
sati.

- 1. VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU**
- 2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE**
- 3. ZAPOVJEDNIČTVU USTASKE NADZORNE SLUŽBE**
(Glavno pobočničtvo) Opatička ul. I/II.

ZAGREB.

- 4. ZAPOVJEDNIČTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORA**

SISAK.

Oružnička postaja Vrhovine od 11. lipnja pismeno javlja:

8 i 9-VI. došlo je u Vrhovine oko 6.000 talijan. vojnika. Oni su 11. o.mj. poduzeli veću akciju u pravcu sela Crna Vlast (5. km. j.i. od Vrhovina) — Babin Potok (4 km. s.i. od Crne Vlasti) i Turjanski (7 km. j. od Babina Potoka). U Babinom Potoku vodili su borbu sa partizanima i tada je seljak Ilija Balić ubijen, a teže ranjena djevojka Smilja Biga iz Babina Potoka. Kod sela Plitvički Leskovac (8 km. i. od Babinog Potoka) vodili su također borbu sa partizanima i tu je poginuo jedan talijan. časnik i 4 vojnika, a 5 vojnika je ranjeno. Partizani su imali više mrtvih i ranjenih.¹ Poslije borbe su Talijani krenuli u pravcu Korenice i Plitvičkih Jezera, da uhvate spoj sa našim ustaškim postrojbama.

Oružničko krilo Gospić od 12. lipnja pismeno javlja:

11-VI. oko 23 sata grupa naoružanih komunista bacila je bombu u dvorište željezničke stražare Br. 66 (4 km. j. od Pe-

¹ Nakon sukoba sa jednom četom ustaša između Plitvica i Bigine Poljane, Proleterski bataljon i bataljon »Marko Orešković« bili su iznenađeni nailaskom Talijana iz Babina Potoka. Nakon kratke borbe bataljoni su se povukli prema Homoljcu.

rušića). Tom prilikom pobjegle su iz stražarnice Roža Ratković i Dragica Grgurić iz Ličkog Osika, koje su se tu slučajno zatekle. Talijan, obhodnja je otvorila strojopuščanu vatru u pravcu stražarnice, pa je poginula Roža Ratković i Dragica Grgurić, a lakše je ranjen jedan talijan. vojnik. Gubitci na strani partizana nisu poznati. Talijan, su vojnici poslije ove pucnjave bacili jednu zapaljivu bombu u stražaru i ona je izgorila.

Oružnička postaja Otočac od 11. lipnja pismeno javlja:

6-VI. veća grupa naoružanih komunista² upala je u grkoistočno selo Podum (3 km. i. od Otočca). Stanovnici sela su se razbježali i većina ih je došlo u Otočac. 8-VI. došli su seljaci ovog sela talijan. zapovjedničtvu u Otočac i zatražili oružje radi odbrane od komunista, a ujedno su izjavili, da će surađivati sa talijan. i hrvatskim vlastima protiv komunista. Talijan. Zapovjedništvo izdalo im je 100 komada pušaka. Ovim seljacima priključili se i seljaci sela Doljani (3 km. s. i. od Otočca), a kad su ovo doznali komunisti, odmah su se povukli iz ovih sela.

Oružnička postaja Perušić od 11. lipnja pismeno javlja:

11-VI. oko 14 sati uhićen je seljak Marko Obučina iz Konjskog Brda (3 km. i. od Perušića) zato, što je istog dana u gostioni Stipe Perkova u Perušiću rekao istomjesnom seljaku Petru Luliću, da netreba pucati na braću partizane, već se sa njima treba boriti protiv ustaša i gospode.

Imenovani je i ranije odgovarao kao korpunista. Predat je kotarskoj oblasti u Perušiću.

Zapovjednik, pukovnik
(Canić)
Čanić

¹ Bataljon »Božidar Adžija«

BR. 154

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE U SISKU OD 15 LIPNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA NA TERITORIJU PUKOVNIJE

**ZAPOVJEDNICTVO
I. ORUŽNICKE PUKOVNIJE**

J.S. Broj 961/Taj.

U Sisku, dne 15. lipnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće
za prvu polovicu
mjeseca lipnja 1942.

1.) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST	ZAGREB
2.) ZAPOVJEDNICTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORA	SISAK
3.) VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU	ZAGREB
4.) ZAPOVJEDNICTVU 2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE	GOSPIĆ
5.) —" — 3. —" — —" —	BANJA LUKA
6.) —" — 4. —" — —" —	TUZLA
7.) —" — 5. —" — —" —	SARAJEVO
8.) —" — 6. —" — —" —	MOSTAR
9.) —" — ZA UTVRĐIVANJE GRANICE	SARAJEVO

Na temelju zapovjedi vrhovnog zapovjedništva J.S. Broj 320/Taj. od 31. srpnja 1941., a prema uputu za organizaciju i rad Izvještajne službe predlažem sljedeće izvješće, za vrijeme minulih 15 dana.

3. O KOMUNISTIMA:

Na području krila:

Ogulin: 24. travnja o.g. na putu Slunj — Primišlje, kotara Slunj partizani su uhvatili 1 domobrana i 1 ustašu i obojicu ubili.

» 25. travnja o. g. u borbi sa partizanima poginuo je 1 domobran u Novoj Kršlji, kotara Slunj.

27. travnja o. g. u borbi sa partizanima prilikom odbijanja napadaja na oruž. postaju Prijeboj, kotara Korenica poginuli su 3, a teško je ranjen 1 domobran.¹

29. travnja o. g. prilikom napadaja partizana na mjesto Plitvička Jezera napadnut je još na putu jedan odjel od 50 oružnika

¹ Bataljon »Ognjen Priča« zauzeo je Prijeboj. U borbi je poginulo 8 ustaša.

i domobrana, koji je išao pružiti pomoć Plitvicama, posljedak borbe bio je bez žrtava.²

Od 19. ožujka do 20. svibnja o.g. iz mjesta Mrkoplja, kotara Delnice pridružile su se 103 osobe (muškarci) sa svojim obiteljima partizanima u šumi.

10. svibnja o.g. partizani su zapalili državnu lugarsku kuću u selu Kuželju, kotara Delnice, koja je do temelja izgorila.

10. svibnja o.g. podpreglednik rizničke straže Antun Kajfeš na službi u Brod n/Kupi, kotara Delnice pridružio se partizanima.

10. svibnja o.g. oko 3 sata partizani³ su napali puščanom vatrom na željez. postaju Oštarije, kotara Ogulin, bacili 1 bombu u blok, čuvarnicu broj 37 prema postaji Košare zapalili i prugu razvalili izvadivši 1 tračnicu.

17. svibnja o.g. u selu Zečevoj Varoši, kotara Slunj partizani su napali naš odjel vojske i oružništva, koji je išao pružiti pomoć Primišlju. Tom prilikom je ranjen 1 domobran.

17. svibnja o.g. partizani⁴ su napali oružničku postaju Primišlje. U ovoj borbi su ranjeni 2 domobrana, dok na strani partizana bila su 3 mrtva.

21. svibnja o.g. oko 15 sati izgorila je pilana Mile Rupčića u Josipdolu, kotara Ogulin. Sumnja se, da je i ovo djelo partizana.

19. svibnja o.g. partizan Simo Karapandža iz Gornjih Dubrava poslao je 1 pismo zapovjedniku oruž. postaje u Ogulinu, u kome poziva oružništvo na suradnju.

22. svibnja o.g. pojavilo se oko 300 partizana u selu Carevom Brdu, kotara Ogulin. Stanovništvo niese uznemirivali.

22. svibnja o.g. oko 12 sati partizani⁵ su napali talijansku stražu koja je čuvala željez, prugu Lička Jesenica—Blata, razoruzali 13 talijanskih vojnika i odneli 11 pušaka i 2.000 naboja.

22. svibnja o.g. 2 seljaka (1 iz sela Donjeg Dobra, 1 iz Starog Laza) idući u šumu Rudač nestali su između sela Skrada i Starog Laza, kotara Delnice. Sumnja se da su ih odveli partizani.

23. svibnja o.g. u 17.30 sati naišao je željez. stroj na razvaljenu prugu između postaje Oštarije i Košare, ovom su prilikom partizani odveli strojovođu i ložača, koje su za 3 dana pustili.

² Plitvička Jezera su tada oslobođena od strane bataljona »Ognjen Priča«. Zandare i domobrane napala je Proleterska četa, koja je bila u zasjedi na Klokočevici, da bi spriječila dolazak pomoći neprijateljskim posadama u Prijeboju i Plitvičkim Jezerima.

³ Prvi bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda

⁴ Proleterska četa Drugog kordunaškog NOP odreda

⁵ Dijelovi Drugog kordunaškog NOP odreda

23. svibnja o.g. kod sela Mikašinovići, kotara Ogulin partizani su napali 3 domobrana, koji su nosili hranu iz Ogulina za momčad postaje u Gornjim Dubravama. U međusobnoj borbi poginula su 2 domobrana i 1 je partizan ubijen.

24. svibnja o.g. u 1.30 sati u selu Sv. Petar partizani su napali talijansku vojnu posadu. Napadaj je odbijen bez gubitaka na nijednoj strani.

25. svibnja o.g. oko 250 naoružanih partizana⁶ pojavilo se u šumi zv. Lazi, kotara Delnice.

26. svibnja o.g. četnik Gajo Vučković iz sela Carevići, kotara Vrbovsko povratio se ranjen iz šume, koji je izjavio, da su ga ranili partizani zato, što je pošao, da se priključi talijanskoj vojsci.

26. svibnja o.g. u 15 sati sa željez. pruge između postaje Hreljin—Gomirje, kotara Ogulin partizani su sobom odveli 7 željez. radnika, kojima su se zaprijetili da više nesmiju raditi, jer da će ih poubijati, a zatim pustili.

27. svibnja o.g. kod sela Gornje Dubrave, kotara Ogulin partizani su skinuli 1 tračnicu, ali nije došlo do nesreće, jer je pravodobno zapaženo.

28. svibnja o.g. oko 600 partizana⁷ napalo je selo Saborsko, kotara Ogulin. U borbi je ranjen 1 seljak, 2 žene i 2 domobrana, dok je 1 seljak poginuo. Sa istomjesne pilane Gora otjerali su 3 para konja i odneli 4 pogonska remena.

28. svibnja o.g. u 7 sati između željez. postaje Ogulin—Oštarije partizani su napali talijanske vojnike, koji su čuvali prugu, poginula su 3 vojnika, a 1 je ranjen. Na strani partizana gubitci niesu poznati.

29. svibnja o.g. u 12 sati u selu Presika, kotara Ogulin oko 40 partizana napali su vatrom iz pušaka i strojica jednu talijansku bojnicu. Nije bilo gubitaka na nijednoj strani.

24. V. o.g. u 3 sata partizani⁸ su napali selo i postaju Divušu, kotara Dvor n/Uni. Borba je trajala 2 sata. Napadači su odbijeni. U pučkoj školi u istom mjestu 1 ustaša pokušao je baciti bombu kroz prozor, koja mu je u ruci eksplodirala, od ove bombe poginuo je on sam, 2 ustaše, a 6 je ustaša ranjeno, među ranjenim je i zapovjednik 2. sata 7. ustaške bojne poručnik Debročin Ivan.

24. V. o.g. u 1.30 sati iz sela Bačvana, kotara Bos. Dubica partizani su prebacili preko rijeke Une u selo Slabinje, kotara

⁶ Drugi bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda

⁷ Jedinice Drugog kordunaškog NOP odreda

⁸ Drugi bataljon NOP odreda Banije

Kostajnica 15 častnika i 1 domobrana, koji su bili zarobljeni u Prijedoru 16. V. o.g. Isti su predati posadnom zapovjedništvu u Bos. Dubici.

25. svibnja o.g. u 22 sata oko 100 partizana došli su u selo Vratečko, od tamošnjeg starješine sela oduzeli 2 vojničke puške, koje su služile za čuvanje sela, zatim otišli u selo Brkiševinu, kotara Pisarovina, te prilikom bjega ranili jednog seljaka iz istoga sela.

25. svibnja o.g. u 1 sat partizani su napali selo i postaju Divušu. Borba je trajala 5 sati. Napadaj je odbijen. Ubijen je 1 partizan.

26. svibnja o.g. u 11 sati oko 10 partizana pripucalo je na domobrane, koji su vježbali kod sela Matijevića, kotara Bos. Novi. Zapovjednik satnije poručnik Capo teško je ranjen u glavu. Povodom ovoga uhićeno je i stavljeno u pritvor 9 seljaka, ali bez oružja.

26. svibnja o.g. oko 4 sata u selo Bijeljevinu, kotara Vrginmost upalo je oko 200 partizana, oduzeli 3 vojničke puške sobom odveli 50 seljaka u selo Tavane, kotara Glina, održali im kom. govore, između njih izdvojili 12 seljaka, u žicu svezali navodno zato, što su bili ustaše i vršili pljačku po pravoslavnim selima.

26. na 27. svibnja o.g. selska straža sela Suvaje, općine Vratečko, kotara Sisak nedaleko sela ubila je Nikolu Severa, bilježnika općine Kostajnica, koji je bio osumnjičen radi širenja komunizma.

27. svibnja o.g. oko 1.500 partizana⁹ napalo je selo i oružničku postaju Mečenčani, kotara Kostajnica. Borba je trajala 2 i pol sata. Oružnici su se branili iz vojarne, općinske i školske zgrade. Kada su ove zgrade bile zapaljene, oružnici su poskakau kroz prozore napolje. U borbi je poginulo 5 pričuvnih domobrana, a ranjeno je bilo 5 oružnika i 3 domobrana. Ranjeni i ostali [dio ove] posade zarobljeni su i odvedeni u šumu Šamarica, od kuda su 5 oružnika zadržali, a ostale pustili... U ovoj borbi sudjelovali su i seljaci sela Mečenčani. Na strani partizana bila su 4 mrtva i više ranjenih. Partizanima je palo u ruke 2 strojnice, 62 puške i 30 bombi.

28. na 29. svibnja o.g. partizani su zapalili školsku zgradu u selu Crevarska Strana, kotara Vrginmost i razorili željez. prugu između postaje Vojnić i Vrginmost u duljini od 600 metara, te posjekli 45 b.b. stupova.— 28. na 29. svibnja o.g. partizani su zapalili drveni most na potoku Petrinjici na putu Petrinja—Kraljevcani na mjestu zv. »Tješnjak«.

*** Tri čete Trećeg bataljona, Prvi bataljon i Prva četa Drugog bataljona NOP odreda Banije**

29. svibnja o.g. oko 7 sati partizani¹⁰ su napali oružničku stražu kod Kamenog Mosta na putu Topusko—Kladuša, kod sela Katinovaca, kotara Vrginmost. Napadaj je odbijen i 4 su partizana ubijena.

30. svibnja o.g. u 6 sati partizani¹¹ su napali domobranksku stražu kod željez. postaje Ban. Grabovac, kotara Glina. U borbi je poginulo 15, a ranjeno 5 domobrana. Ostali su razoružani i zarobljeni, među kojima je zarobljen i poručnik Mušić Hasan sa 32 domobrana. Zarobljeni su odvedeni u selo Vel. Gradec, tamo svučeni i pušteni, poručnik i 1 vodnik zadržani. Partizani su svoje gubitke odvezli u četvera kola.

30. na 31. svibnja o.g. u selu Završju kotara Karlovac, pojavilo se 5 partizana. Kupili su nešto hrane i pića od seljaka i letke rasturili.

31. svibnja o.g. oko 8 sati na putu između Volinje i Kuljana, kotara Dvor n/Uni partizani su zarobili 9 domobrana, koji su putovali u Bos. Novi.

1. lipnja o.g. oko 19 sati partizani su napali selo Skelu, kotara Glina, zapalili 7 kuća, oduzeli 3 voj. puške sa 60 naboja, 1 seljaka ubili i 7 sobom odveli.¹²

1. na 2. o.mj. partizani su napali selo i oružničku postaju Divuša, kotara Dvor ri/Uni. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

2. o.mj. u 2-45 s. između Blinjskog Kuta i Capraga na km. 366 naišao je njemački transportni vlak na podmetnuti eksploziv, stroj je neznatno oštećen. Polovina vlaka nije mogla preći oštećeni dio pruge 60 cm., zbog čega je bio promet obustavljen. Ljudskih žrtava nije bilo.¹³

3. o.mj. od 10 do 11 sati partizani su pucali iz pušaka i strojopušaka na Bos. Kostajnicu. Lakše su ranjeni 2 ustaše i 1 dijete.

3. o.mj. oko 23 sata partizani su napali Bos. Kostajnicu, ali su bili odbijeni. Gubitaka na našoj strani nije bilo.

4. o.mj. oko 20 sati straža željez. pruge između Lekenika i Grede primjetila je u visini sela Dužice, kotara Sisak u šumi neke sumnjive osobe, na koje je pripucala. Iste su osobe pobjegle.

4. na 5. o.mj. na dijelu željez. pruge Topusko—Vrginmost ispod sela Cemernice i Blatuše, kotara Vrginmost partizani¹⁴ su srušili i potrgali željez. prugu u duljini 1180 m. i posjekli 48 b.b. stupova.

¹⁰ Borci Drugog kordunaškog NOP odreda

" Prvi bataljon NOP odreda Banije

" Napad na selo Skelu izvršio je Prvi bataljon NOP odreda Banije, u cilju likvidacije seljaka — ustaša koji su vršili zločine. Vidi dok. br. 9. Miniranje pruge izvršili su diverzanti NOP odreda Banije.

¹⁴ Jedinice Trećeg bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 22.

4. na 5. o.mj. partizani su napali selo i oruž. postaju Divuša, kotara Dvor n/Uni. Napadaj je odbijen.

5. o.mj. oko 1 s. partizani su napali selo Lasinju, kotara Pisarovina. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

5. o.mj. oko 1 s. partizani su napali Bos. Kostajnicu. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

5. o.mj. oko 13 s. partizani su upali u selo Drljače, kotara Petrinja, od trgovca Dagovca Luke oduzeli pušku dvocjevku sa 10 naboja i 1 samokres, trgovca Smejkal Antona sobom povel, ali im je putom pobjegao.

6. o.mj. na putu Pokupsko—Pisarovina u šumi Suhača partizani¹⁵ su iz zasjede ubili ustaškog poručnika Ivana Blažana i nadporučnika Vilima Knežića, a ranili ustaškog dovoznika Severa, koji je ranama podlegao. Lakše je ranjen oružnički narednik Vjekoslav Vidoš.

7. o.mj. u 6 sati partizani su napali graničnu stražu u Mrzljaku kotara Karlovac, te istu razoružali. Došlo im je u ruke 6 voj. pušaka i neustanovljeni broj naboja.¹⁶

7. lipnja o.g. u 19.15 s. nad mjestom Dvor n/Uni pojavio se partizanski zrakoplov, jednomotorni dvokrilaš sa žutom ali nejasnom oznakom. Bacio je 3 male bombe i kom. letke. Jedna bomba manje je oštetila oruž. vojarnu, 2 bombe pale su u park, od kojih je ubijen 1 njemački vojnik, a lakše ranjena 1 milosrdna sestra. Ovaj isti zrakoplov prije napadaja na Dvor kružio je nad Hrv. Kostajnicom i bacio letke iste sadržine, koji su bačeni u Dvoru. Nešto kasnije pojavio se nad Kostajnicom jedan drugi zrakoplov, na ovaj je otvorena vatra od strane naših snaga te je odletio u pravcu Bos. Dubice.¹⁷

7. o.mj. oko 7 s. oko 30 partizana napali su graničnu stražu u Rosopajniku, kotara Karlovac, razoružali i zarobili 1 oružnika i 1 domobrana, domobrana su pustili, a oružnika sobom odveli.¹⁸

8. o.mj. u 20.30 s. oko 150 partizana zajedno sa žiteljstvom sela Drljače, Četvrtkovac i Petrinjci, kotara Petrinja napali su željez. postaju Sunja, kotara Petrinja. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

7. o.mj. u 6 s. partizani¹⁹ su napali željez. postaju Topusko. Napadaj je odbijen. Na našoj strani ranjen je 1 domobran.

¹⁵ Četvrta četa Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda
¹⁶ Granične straže napali su i razoružali partizani iz Kozjače i Bosiljeva, koji su na taj teren prebačeni iz Prvog kordunaškog NOP odreda.

¹⁷ To su bili prvi partizanski avioni, kojima su upravljali narodni heroji Rudi Čajevac i Franjo Kluz.

¹⁸ Jedinice Prvog kordunaškog NOP odreda, Drugi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda i jedinice NOP odreda Banije. Opširno o napadu vidi zapovijest štaba Grupe kordunaških NOP odreda, dok. br. 6 i 22.

26. svibnja o.g. u selu Petrakovu, kotara Karlovac raspačani su komunistički letci pod naslovom »Omladina Hrvatske« i »Radnici, seljaci i građani Hrvatske«.

26. svibnja o.g. pobjegao je partizanima seljak Josip Mihalić iz Pokup. Gradca, kotara Pisarovina, jer se protiv njega vodila istraga radi suradnje sa partizanima.

9. lipnja o.g. u 23 s. na kolnom mostu kod sela Odre, kotara Sisak 25 partizana oduzeli su mitničaru 1 voj. pušku i brz. aparat, zatim napali na stražara na mostu, u otimanju njegove puške teško ga ranili, od kojih je rana umro. Ostali stražnici zapucali su iz pušaka, pa su partizani niz obalu rijeke Kupe prema šumi pobjegli.

7. o.mj. oko 5 s. više skupina partizana napali su istodobno: mjesto Topusko, selo Gredani, Hrvatsko Selo, Veliku Vranovinu, i selo Ponikvare, oružničku stražu na Kamenom Mostu kod sela Katinovaca i oruž. stražu u selu Bijeljevina, sve kotara Vrginmost. U borbi kod Topuskog poginulo je 9 ustaša, domobrana i seljaka, a svega je 5 ranjeno.

U Gredanima je poginuo 1 domobran, 2 su žene ranjene i 3 kuće zapaljene.

U Hrvatskom Selu poginula su 3 seljaka i 6 je kuća zapaljeno.

U Vranovini poginuo je jedan seljak, 1 je seljak nestao, zatim je zapaljeno 16 kuća i državna šumarija.

U Ponikvarima nestali su 2 seljaka i 4 kuće su zapaljene.

U Bijeljevini poginula su 2 ustaše, 2 seljaka i 1 domobran lakše ranjen.

Gubitci o napadaju na oružničku stražu na Kamenom Mostu nису poznati, jer se straža povukla u Vel. Kladušu.

U napadaju na Topusko učestvovalo je oko 800, dok na svako selo po 300 partizana.

Gubitci na strani partizana cijene se na 200 ljudi.²⁰

10. na 11. o.mj. partizani su ponovili napadaj na Topusko, ali je i ovaj puta napadaj odbijen.

Bjelovar: 5. svibnja o.g. po oružnicima postaje Sokolovac uhićena je učiteljica iz sela Poganca, kotara Koprivnica radi održavanja veze sa partizanima ubijenog poručnika Lajnera.

10. svibnja o.g. uhićen je seljak Franjo Kopljav iz sela Cirkvene, kotara Križevci radi širenja komunizma.

15. svibnja o.g. uhićen je seljak Mijo Filipović iz sela Vojakov. Osjeka, kotara Križevci radi uvriede Poglavnika.

18. svibnja o.g. uhićen je seljak Ivan Bartušić iz sela Vrbice, kotara Bjelovar radi javnog kritikovanja i vriedanja državnih oblasti.

¹⁰ Prilikom napada na Topusko, prema našim izvještajima, poginulo je 13, a ranjeno 30 partizana.

19. svibnja o.g. partizanski jatak Bozeta Ljuban iznad Grubivšeg Polja pored puta u šumi pucao je iz samokresa na ustaša Adžijevića Antona iz Gornje Rašenice, kotara Grubišno Polje, na što je Adžijević uzvratio puščanom vatrom i napadača ubio.

20. svibnja o.g. uhićeni su seljaci Ivan i Stevo Podnar iz Vel. Trojstva, kotara Bjelovar radi pomaganja partizana.

22. svibnja o.g. oko 5 sati 6 naoružanih partizana došli su u selo Dakovac, kotara Grubišno Polje, ubili seljaka Konjević Ivana i Josu sigurno zato, što su bili ustaše.

24. svibnja o.g. u selu Vel. Zdencu, kotara Garešnica uhićena su 2 seljaka, kod njih je pronađeno 2 lovačke puške, 1 voj. puška, 1 samokres, 1 bomba, 1 poljski brzoglas, 1 voj. gunj i 1 voj. cipele.

25. svibnja o.g. uhićen je Židov Simun Blivajs iz Markovca, kotara Bjelovar, što je rekao, da neće sve Židove poubijati, da će nekoji ostati živ, koji će ih osvetiti i osloboditi.

25. svibnja o.g. u Kraljevici, kotara istog na pošti je uhvaćena jedna dopisna karta, koju je pisao jedan seljak iz Đurđevca domobranu Alojzu Šeleš na službi na oružničkoj postaji Kraljevčani. Sadržaj karte je protiv države. Seljak je uhićen i predan nadležnoj oblasti.

27. svibnja o.g. komunista Franjo Kokor iz Šemovca, kotara Đurđevac sa svojih 9 drugova partizana došao je u selo Trojstvo, kotara Bjelovar i ubili ustaškog rojnika Dragutina Puntarića.

27. svibnja o.g. u selu Podravskim Sesvetama, kotara Đurđevac, nepoznati počinitelj raspačao je kom. letke.

28. svibnja o.g. ranjen je i uhićen opasni komunista Posavec Josip, koji je pobjegao iz zatvora u Križevcima.

Zagreb: 23. svibnja o.g. sami su se prijavili i predali vlastima komunisti Lončar Petar i Božo iz sela Mokrice, kotara Donja Stubica. Isti su prokazali 6 voj. pušaka i 380 naboja. Predani su kotarskoj oblasti u Donjoj Stubici.

27. svibnja o.g. uhićen je seljak Lončar Ljudevit iz sela Mokrice, kotara Donja Stubica, jer je održavao veze sa partizanima.

28. svibnja o.g. 7 partizana izvršili su napadaj na željez. stražaru u Ostrni kotara Dugo Selo razoružali 2 željez. stražara oduzeli 2 voj. puške i 40 naboja. Polupali brzoglas i sliku Poglavnika, te iz blagajne uzeli 1.000 kuna.

29. svibnja o.g. uhićen je komunista Jagečić Stjepan iz sela Mokrice i predat kotarskoj oblasti u Donjoj Stubici.

3. o.mj. oko 1 s. oko 200 partizana sa područja Italije upalo je na naše državno područje i napali našu graničnu stražu (ispostavu) Budinjak kod Kalja. Na našoj strani bio je ranjen 1 domobran, dok na strani partizana gubitci nisu poznati.

6. lipnja o.g. oko 23 sata sa talijanskog područja jedna skupina partizana napala je našu graničnu ispostavu Sošice, kod Kostanjevca. Napadaj je odbijen bez gubitaka na nijednoj strani.

12. lipnja o.g. oko 22 sata oko 100 partizana²¹ upalo je u selo Crna Mlaka, kotara Jastrebarskog, od 1 lugara odnели 5 građanskih pušaka, a od vlasnika ribnjaka Vilima Koroleusa oduzeli 1 krugoval, mast, brašno i drugih živežnih namirnica, sve ovo natrpali u šumski vagon, te jednim konjem otjerali do kraja željez. šumske pruge, otuda jednim kolima pomoću jednog kirijaša, koga su kući sa konjem i kolima pustili. Partizani su prije ovog svog djelovanja posjekli sve brzoglasne i brzojavne žice i time onemogućili brzo obavještanje oblasti.

Varaždin: 12. svibnja o.g. na rubu šume Ivanščica kod Lepoglave uhićen je komunista Petar Gutleša, sa kod njega pronađenom 1 puškom sa 37 naboja. Isti je predan nadležnoj oblasti.

23. svibnja o.g. prilikom premetačine stana Klas Ruže u selu Sestruncima, kotara Ivanec pronađena su pisma iz koji se vidi, da je održavala vezu sa partizanima. Uhićena je i predana nadležnoj oblasti.

Povodom pronađenih pisama oružnici postaje Ivanec uhitili su na svom području 11 osoba, koje su bile u vezi sa partizanima. Svi su predati kotarskoj oblasti u Ivanec.

28. svibnja o.g. oružnici postaje Varaždin na području svoje postaje uhitili su 5 partizana i iste predali kotarskoj oblasti u Varaždin.

4. AKCIJA SUMNJIVIH, TUĐINSKIH I ANTIDRZAVNIH ELEMENATA:

Nije bilo.

5. O STRANOJ PROMICBI U NARODU:

Opća promičba vrši se preko stranih krugovala i pomoću partizanskih letaka.

6. O PRILIKAMA PREHRANE I PROMETA:

Prehrana je vrlo slaba, osobito u pasivnim krajevima i u krajevima ugroženim od partizana, jer obskrbeni uredi nemaju redovno živežnih namirnica za izdavanje.

Prometne su prilike slabe na području krila: Ogulin, Petrinja i Bihać, a mjestimično podpuno ograničene usljed djelovanja partizana. Na području ostalih krila promet je normalan sa malim zakašnjenjem.

" Dijelovi Zumberačko-pokupskog NOP odreda

7. ODNOSAJI VOJSKE SA USTAŠKIM ORGANIZACIJAMA I GRADANSKIM OBLASTIMA:

Dobri su.

8. ODNOSAJI SA SAVEZNIČKIM VOJSKAMA, CIJI SE DJELOVI NALAZE U NAŠOJ ZEMLJI.

Sa njemačkom vojskom dobri, dok sa talijanskom neiskreni i vlada međusobno nepovjerenje.

n. STANJE U ORUZNICTVU:

- 1. Raspoloženje, duh i stega:** Vrlo dobro, ljubav, požrtvovanje i odanost prema državi i Poglavniku je na dostojnoj visini.
- 2. Incidenata i izgreda:** Nije bilo.
- 3. Uticaj strane promičbe na oružništvo:** Nije bilo.
- 4. Ponašanje častnika, dočastnika i oružnika u službi i van službe:** Odgovara propisu.

HI. VANJSKA SITUACIJA:

1. O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država, raspoloženje stanovništva, kretanje vojske i raznim vojničkim mjerama:

Mađarska: Prema dobivenim podacima u Mađarskoj je provedena djelomična mobilizacija mlađih godišta, a u okupiranom Međumurju mobilizirani su i oni povratnici iz Njemačke (zarobljenici). Sva je ova vojska u posebnim vlakovima u vremenu od 20. do konca svibnja o.g. odpremljena na istočno bojište.

Njemačka i Italija: Od posljednjeg podnešenog izvješća do danas nema nikakvih promjena.

- 2. O stranim vojnim bjeguncima:** Nema podataka.
- 3. O nedozvoljenim prelazima na granici, kriomčarenju i tom slično:** Od posljednjeg izvješća do danas nema promjene.
- 4. Odnosaji sa pograničnim oblastima susjednih država:** Dobri su.

IV. ZAKLJUČAK:

Stanje javne sigurnosti na području krila: Ogulin, Petrinja, Bihać nije povoljno usljed jakog djelovanja partizana dok na ostalom području ove pukovnije je povoljno. Od sadašnje poduzete akcije naših snaga protiv partizana narod mnogo očekuje, a osobito očekuje temeljito pročišćenje Šamarice i Petrove Gore, gdje su središta partizanskih bandi i njihova skladišta.

Pod vlašću partizana nalaze se sljedeće oružničke postaje: Perjasica, Drežnica, Jasenak, Krnjak, Krstinja i Nova Kršlja.

Neophodno je potrebno čim prije očistiti ugrožena područja od partizana, pa bi se time pribavio dostojan ugled i poštovanje državnih vlasti i njezinih organa.

Zapovjednik, podpukovnik,
(D u f f e k)
Duffek

(MP.)

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO
5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
Taj. J.S. broj 1271

Primljeno k znanju u spise.

Zapovjednik pukovnik
Pavić
Pavić

BR. 155

**IZVJEŠTAJ VRHOVNOG ORUŽNIČKOG ZAPOVJEDNIŠTVA OD
17 LIPNJA 1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA**

Nezavisna Država Hrvatska
VRHOVNO
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIŠTVO
Odjel za javnu sigurnost
Broj 1918/taj.
U Zagrebu, dne 17. lipnja 1942.

PRIEPIS:

Predmet: dnevno izvješće
od 17. lipnja do 9 sati.

GLAVNOM STANU POGLAVNIKA (Očevidnostni odjel)
ZAPOVJEDNIŠTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE I. i II.
odjel

1. oružnička pukovnija od 15. lipnja pismeno javlja:

5. lipnja oko 9.30 sati jedna skupina od 150 do 200 nao-
ružanih partizana napala je puščanom vatrom na talijansku
stražu od 29 vojnika, koja je čuvala tunel na željezničkoj pruzi
između željezničke postaje Lička Jesenica i Javornik (3.5
km. j. od Ličke Jesenice). Tom prilikom partizani su ubili 1
talijanskog vojnika, a 28 zarobili, razoružali i svukli sa njih
odoru, pa ih onda pustila na slobodu.

P R I E P I S :

Nezavisna Država Hrvatska
V R H O V E O
ORUŽNIČKO ZAPOVJEDNIČTVO
Odjel za javnu sigurnost
Broj 1918/taj.
U Zagrebu, dne 17. lipnja 1942.

2665

Predmet: dnevno izvješće
od 17. lipnja do 9 sati.

GLAVNOM STANU POGLAVNIKA /Očevidnostni odjel/
ZAPOVJEDNIČTVU USTASKE NADZORNE SLUŽBE I. i II. odjel

I. oružnička pukovnija od 15. lipnja pisмено javlja:

5. lipnja oko 9.30 sati jedna skupina od 150 do 200 nacruženih partizana napala je puščenom vatrom na talijansku stražu od 29 vojnika, koja je čuvala tunel na željezničkoj pruzi između željezničke postaje Lička Jasenica i Javornik /3.5 km. j. od Ličke Jasenice /. Tom prilikom partizani su ubili 1 talijanskog vojnika, 28 zarobili, rasorušili i svakli sa njih odora, pa ih onda pustili na slobodu.

Nakon toga partizani su pokupili iz straže sve stvari i vojničku opremu, stražaru zapalili i željezničku prugu u dužini od 132 m. porušili, pa se onda udaljili.

Prilikom ovog napada partizanima je palo u ruke 29 vojničkih pušaka, 1 teška i 2 lahke strejnice, 4.000 naboja i 400 bombi.

11. lipnja u 11.15 sati jedna veća skupina partizana napala je puščenom i strojopuščenom vatrom jureći talijanski teretni vlak broj 371 pri izlazu vlaka iz tunela zvani "RISNAK" /2 km. j. i. od Delnica /, koji je vozio od Delnica prema Ogulinu.

U neposrednoj blizini ovog napada vlak je naišao na odšarafijske tračnice, te je tender sa 6 vagona iklizao i prevrnuo se.

Ovom prilikom poginula su 2 talijanska vojnika i vlakovođa Matija Jugović, 6 talijanskih vojnika je teže ranjeno, a 5 lakše.

Nakon toga partizani su pokupili iz straže sve stvari i vojničku opremu, stražaru zapalili i željezničku prugu u dužini od 132 m. porušili, pa se onda udaljili.

Prilikom ovog napadaja partizanima je palo u ruke 29 vojničkih pušaka, 1 teški i 2 lake strojnice, 4.000 naboja i 400 bombi.¹

11. lipnja u 11.15 sati jedna veća skupina partizana² napala je puščanom i strojopuščanom vatrom jureći talijanski teretni vlak broj 371 pri izlazu vlaka iz tunela zvani »RI-SNAK« (2 km. j.i. od Delnica), koji je vozio od Delnica prema Ogulinu.

U neposrednoj blizini ovog napadaja vlak je naišao na odšaraflijene tračnice, te je tender sa 6 vagona izkliznuo i prevrnuo se.

Ovom prilikom poginula su 2 talijanska vojnika i vlakovođa Matija Jugović, 6 talijanskih vojnika je teže ranjeno, a 5 lakše.

6. oružnička pukovnija od 16. VI brzojavno javlja:

Partizani 15. o.mj. zauzeli Vrgorac.³ Postajno zapovjedništvo razoružali, više zgrada zapalili i osoba poubijali.

Predstoji napad na ostale postaje krila Makarska- Veze prekinute. Detalji nepoznati.

Oružničko krilo Zagreb od 17. lipnja brzojavno javlja:

16. VI. u 24 sata privuklo se je oko 30 partizana u neposrednu blizinu oružničke vojarne Rakov Potok. Straža otvorila vatru i ovi pobjegli u pravcu Supničke šume. Žrtava nema.

Predlažem gornje izvješće time, da u zadnja 24 sata nisu primljene druge značajnije vesti.

Zapovjednik, general:
(Mizler)
Mizler

(M.P.)

¹ Napad na talijansku stražu izvršile su jedinice Drugog korpusa naškog NOP odreda.

² Jedan vod Drugog primorsko-goranskog NOP odreda. O pojedinostima akcije vidi dok. br. 46.

³ Napad na Vrgorac izvršio je bataljon »Jozo Jurčević«.

BR. 156

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG
ZBORA OD 18 LIPNJA 1942 GOD. O BORBAMA PROTIV PARTI-
ZANA U LICI**

ZAPOVJEDNICTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA

Gl. st. Br. 5630/Taj.
U Sisku, dne 18 lipnja 1942

Predmet: Izvješće o dnevnim
događajima u VI. operativnoj
zoni.

TAJNO

1. — MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA.—
(Gist. Oper. Odjel)
2. — MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA.—
(Gist. Očev. Odjel)

U dopunu dnevnih izvješća, dostavljaju se naknadno primljeni podatci o događajima u VI. operativnoj zoni:

1.— 13/VI o.g. napali su partizani¹ Kuterevo, kotar Otočac u jačini od 400—500 ljudi. Za osiguranje Kutereva upućen je iz Otočca 1 vod u jačini od 29 ljudi pod zapovjedništvom pričuvnog vodnika Pavia Lulića, a naoružan sa 2 strojopuške, 27 pušaka i 103 ručne bombe kao i preko 10.000 naboja (puščanih). Cim su prime-tili domobrani partizane i čuli sviranje trublje, odmah su otvorili vatru iz pušaka i zauzeli svoje zasjede, ali vodnik Lulić izdao je zapovjed, da se prekine pucanje i čitavo oružje palo je u ruke partizana, osim jedne strojopuške, kojoj je razvodnik Rončević Stjepan izvadio zatvarač i zakopao ga u zemlju. Partizanima nije uspjelo zarobiti cielu posadu, jer je 7 domobrana uspjelo probiti se u selo i vratiti se u Otočac. Ostali su domobrani zarobljeni i već su se neki iz robstva povratili, te se očekuje da će se svi vratiti osim, vodnika Pavia Lulića, koji je navodno ostao kod partizana.

2.— 2/VI. o.g. komunisti² su napali naše straže kod Novoselija pred Širokom Kulom. Lička oružnička udarna bojna uputila je pojačanje od 100 ljudi. U borbi, koja je trajala skoro čitav dan, naše su se snage morale povući, jer je neprijatelj bio brojčano nadmoćniji. U ovoj borbi poginuo je domobran Mile Kolak iz 2 sata Ličke oružničke udarne bojne, pričuvni domobran Grga Kurteš ranjen je. Predao se partizanima Marko Krpan, rođen 1915 u Pa-

¹ Bataljon »Božidar Adžija«

¹ Prvi batalion Drugog ličkog NOP odreda

žarištu, kotar Perušić, iz strojničkog sata. Istakao se u ovoj borbi častnički namjestnik Ivan Jelača iz strojničkog sata, koji je s 20 ljudi zauzeo brdo Zubar.

Naknadno smo dobili izvješće da je u istoj borbi nestao domobran Mato Došen iz 2. sata.

3.— 28/V. o.g. u zaseoku Vivoza kraj Otočca uhvatili su oružnici i domobrani Bratec Zvonka, komunistu iz Otočca. Pomenuti komunist je ranjen u desnu nogu pri pokušaju begstva. Kod njega je nađeno 1 samokres i 2 bombe. Sproveden je talijanskom zapovjedništvu u Otočac. U vezi sa istragom protiv Brateca Zvonka bile su pritvorene i preslušane sljedeće osobe iz Otočca: gospodarski nadporučnik dom. bolnice u Otočcu Soboda Ivan, navodno zato što je izdavao liekove kotarskom liečniku Muhviću Josipu, koji ih je dalje razasijao u pravoslavna sela, a da je navodno i sam odlazio u pomenuta sela. Isti je predan od strane talijanskih vlasti mjesnom zapovjedništvu u Otočcu, koji će ga sprovesti domobranskom sudu u Zagrebu. Muhvić Josip kotarski liečnik u Otočcu, zatvoren je kod talijanskih vlasti, navodno da je išao po pravoslavnim selima i preko trećih osoba davao partizanima liekove. Pritvoren je i upravitelj bolnice u Otočcu Franjo Polaček, navodno da je radio zajedno sa Dr. Muhvićem. 29/V uhvaćena je i Srdić Dragica, žena bivšeg jugoslavenskog djelatnog bojnika iz Otočca, kojoj je komunist Bratec na suočenju rekao, da je za vrijeme svog boravka u Vrhovinama nosila hranu komunistima u Kravicu, gdje je partizanski logor. Navodno okrivljena je to priznala, ali se izgovara da je nosila četnicima a ne partizanima.—

4.— 1. lipnja partizani su napali kod Lovinca selo Balenu Planu, Smolčić kosu, Egeljac i Lotiče. U borbi je učestvovalo 100 naših momaka (oružnika, pričuvnika i milicionera). Napadača je bilo oko 1500. Zarobljena su dva seljaka, koji su kasnije pušteni. Gubitaka na našoj strani nema.

Zapovjednik, general
(Rumler)
Rumler

BR. 157

IZVJEŠTAJ GUVERNERA BASTIANINIA OD 21 LIPNJA 1942
GOD. U VEZI NAREDBE OD 7 LIPNJA

TELEGRAM U ODLASKU

Poslao	šifriran	Načelnik
A.P.	br. 5615	Šifrantskog odjeljenja Prizja

Adresat: Pretsjedništvo ministarskog savjeta
Rim

Zadar, 21 lipnja 1942/XX
u 1.15 časova

Pošiljalac: Polit, sekretarijat
Uvid: Kabinet G.M.P.S.

PREDMET:
Guvernerov proglas za pobunjenike.

TELEGRAM DUCEU

Saopćavam Vam, Duče, da sam svojom naredbom od 7 lipnja o.g.,¹ za sve one koji su rođeni u Dalmaciji, a koji su se pridružili partizanskim bandama, utvrdio datum od 22. o.m. da se vrate i prijave Kr. karabinjerima.

Ta naredba potpomognuta slijedećim neposredno preduzetim mjerama: a) rekviriranje životnih namirnica koje pripadaju porodicama odbjeglih, b) hapšenje članova porodica njihovih najpoznatijih vođa, c) nasilna čišćenja koja su vršili crnokošuljaški bataljoni i jedinice Kr. vojske, d) prijetnja izvršnim aktima konfiskacije pokretne i nepokretne imovine koja pripada odbjeglama, počinje da daje dobre rezultate.

BASTIANINI

¹ Vidi dok. br. 141.

BR. 158

IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE POKUPJE OD 22 LIPNJA 19⁴² GOD.
O NAPADIMA PARTIZANA NA TOPUSKO I VOJNIĆ KOLO-
DVOR

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA POKUPJE.**

Broj: 12 Taj. 1942.

Karlovac, dne 22. lipnja 1942.

Predmet: Tjedno izvješće Velike Župe Pokupje
od 8. do 22. lipnja 1942.

- 1.) MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA,
Tajništvo min.
- 2.) RAVNATELJSTVO ZA JAVNI RED I SIGURNOST
- 3.) MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA
- 4.) MINISTARSTVO HRV. DOMOBRANSTVA, Glavni stožer,

Zagreb

Savezno s okružnicom Ministarstva unutarnjih poslova od
12. siječnja 1942. broj V.T. 14/I-A-1942. podnosim sljedeće izvješće:

I. Napadaji partizana ne prestaju.

Osobito je pojačana djelatnost partizana na području ko-
tara Vrginmost. Kotarska oblast u Vrginmostu dostavila je slie-
deća izvješća:

Noću između 4 i 5. lipnja partizani su srušili željez. prugu
između postaja Topusko i Vrginmost u duljini od 1.180 m, te po-
sjekli 48 brzoglasnih stupova i žice na toj duljini na više mjesta
presjekli.¹

Dana 6. VI. o.g. u jutro napala je grupa od 800 partizana²
selo Gređane, občina Topusko i zapalili — kuće, te tražili od seljaka
hranu. Važnije je u ovom slučaju napomenuti da su partizani za-
palili kuće dvojice ustaša, koji su se zamjerili pravoslavnom življu,
i pitali više seljaka da li su to kuće baš tih ustaša, da ne bi slu-
čajno zapalili druge kuće. Pojedini partizani odnijeli su od nekih
kuća hrane i robe, ali im njihov zapovjednik zapovjedio da sve
odnesu natrag ...

¹ Rušenje pruge izvršio je Treći bataljon Prvog kordunaškog
NOP odreda. O drugim diverzijama jedinica Prvog kordunaškog NOP
odreda vidi u dok. br. 22.

² Dijelovi Prvog kordunaškog NOP odreda

Dana 7. lipnja o.g. napali su partizani³ sljedeća mjesta obćine Topusko: Topusko, Gređane, Hrvatsko Selo, Velika Vranovina, Ponikvari, Bijeljevina, i stražu kod Kamenskog Mosta kod sela Katinovca. Napadaj na Topusko bio je vrlo žestok i u njemu je uzelo ućešća oko 2.000 partizana. Napadaj je počeo oko 6 sati u jutro i trajao do 3 sata po podne, kada su partizani odbijeni. Partizanima je uspĳelo ući u Topusko, te su se borbe vodile po ulicama na periferiji mjesta. U ovoj borbi s naše strane bili su sljedeći gubitci. U Topuskom su ubijeni 3 ustaše, 4 domobrana i 2 građanske osobe, od kojih je jedan bio mjesni tabornik Ilija Brieški. Ranjeno je 5 domobrana, a 1 kuća zapaljena.

U Gređanima ubijen je jedan domobran, ranjene 2 žene, a 2 kuće zapaljene.

U Hrvatskom Selu poginuo je 1 ustaša i 2 građanske osobe, a 6 kuća zapaljeno.

U Velikoj Vranovini poginula su 2 građanske osobe, a 17 kuća zapaljeno.

U Ponikvarima nestale su 2 građanske osobe, zapaljene 4 kuće, a od poduzeća Talionica željeza pokraden alat, liekovi i novac.

U Bijeljevini ubijeni su 2 ustaše, 2 građanske osobe, dok je 1 oružnik ranjen.

Na Kamenom Mostu kraj Katinovca ubijen je 1 domobran, a 3. domobrana ranjeno.

Na strani partizana nezna se toćno koliko je bilo ųrtava. Prema izvještaju oružnićke postaje u Topuskom nastradalo je oko 200 partizana, dok partizani ųire vijesti, da su imali samo 16 mrtvih.

Dana 10. VI. o. g. oko 21 sat napali su opet partizani mjesto Topusko, ali bez uspĳeha. ųrtava s naše strane nije bilo, dok je na strani partizana prema dobivenim podacima bilo nekoliko mrtvih.

Dana 7. lipnja o.g. partizani su iz zasjede napali oružnićku ophodnju u Āemernici i teųe ranili jednog domobrana.

Dana 11. lipnja o.g. partizani⁴ su napali Vojnić kolodvor gde se nalazila posada od 164 ustaša ųeleznićke bojnice, te postrojba od 88 domobrana. Borba je trajala od 6 sati u jutro do 11 sati na većer istoga dana, kada su se ustaše i domobrani povukli prema Vrginmostu. Ovo povlaćenje bilo je u neredu, te je viųe lićilo na bijeg, tako da su ovi domobrani i ustaše stizavali u Vrginmost tokom ćitave noći i sljedećeg dana. U ovoj borbi nestalo je 10 ustaša, 2 su ubijena, 3 ranjena. Također je nestalo 13 domobrana.

¹ Jedinice Prvog kordunaųkog NOP odreda, Drugi bataljon Drugog kordunaųkog NOP odreda i jedinice NOP odreda Banije. Vidi dok. br. 6 i 22.

* Jedinice Prvog kordunaųkog NOP odreda. Vidi dok. br. 22.

Partizani su na Vojnić kolodvoru zapalili 63 vagona i uništili lokomotivu, te razorili prugu, tako da se željeznički promet neće moći uskoro uspostaviti.

Prema pripovjedanju časnika i vojnika u napadaju je sudjelovalo oko 4.000 partizana, dok neki tvrde, da ih je bilo i preko 12.000.— Međutim provjeravanjem se ustanovilo, da je bilo oko 1000 partizana, te da nijesu upotrebljavali minobacače, kako tvrde pobjegli ustaše i domobrani, nego su bacali bombe, koje oni sami prave od kutija iz konzerva, a te bombe imaju jaku detonaciju.

Dana 15. VI. partizani su opkolili Vrginmost i otvorili na mjesto strojopuščanu vatru. Od toga dana pa do sada partizani neprestano obsjedaju Vrginmost i svake noći prijete, da će upasti u samo mjesto, a i pokušavaju upasti, no do sada uvijek bez uspjeha. Partizani se danju i noću nalaze na okolnim bregovima i, čim koga opaze na ulici ili vrtu, odmah pucaju na njega, tako, da se par dana već u Vrginmostu ne može kretati po ulicama. Tri dana se uobče nije dolazilo u urede. No za sve ovo vrijeme u Vrginmostu su ranjene samo 3 žene i 1 željeznički prometnik.⁵

Kotarska oblast u Pisarevini izvješćuje o djelovanju partizana sljedeće:

Noću između 9 i 10. lipnja napali su partizani mjesto Pisarovinu. Pošto se žiteljstvo u Pisarovini nadalo napadu, držali su straže u rovovima oko Pisarovine, te je napad odbijen i ako su partizani jedan dio sela već bili zauzeli.

Iste noći napadnuto je selo Donja Kupčina, gde su partizani provalili u občinsko poglavarstvo, te prisilili občinskog blagajnika, da im otvori blagajnu iz koje su odnijeli nešto občinskog novca, dok novac koji je glasio na privatnike nisu dirali. Osim toga odnijeli su jednu pušku, pisaći stroj, šapirograf, preko 1000 araka papira, 2 kutije dinamita i pozive za vojnu vježbu."

Noću od 14. na 15. o.mj. izvršili su partizani napadaj na mjesto Lasinja, partizana je moglo biti oko 150, svi su bili naoružani puškama, bombama i s nekoliko strojica. Napadaj je odbijen uz krvave gubitke za napadače. Prema pričanju seljaka iz Crne Drage kuda su se partizani drugi dan povlačili, bili su partizani strahovito ogorčeni, što im napadaj nije uspio.

Na Lasinju su dvije noći redom iza toga bili ponovljeni napadaji, ali svi su odbijeni.

⁵ Nakon uspješno izvedenog napada na Vojnić, jedinice Prvog kordunaškog NOP odreda opkolile su Vrginmost. Ali napad na grad nije izvršen, zbog jakih neprijateljskih snaga koje su ga branile.

⁶ Napad je izvršila Četvrta četa Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda, koja je djelovala u šumi Kljuka.

Na području kotara Karlovac djeluju partizani na jednoj i drugoj obali rijeke Kupe. Isto tako djeluju partizani na području kotara Jastrebarsko. Partizanski odredi koji djeluju sjeverno od Kupe prebacili su se na ovo područje ili sa Korduna, a dio je došao iz Slovenije. Uobće partizani nesmetano prelaze Kupu po bijelom danu kod Donje Kupčine i Pokupsko.

II. — VII nepromijenjeno.

VIII. Zadnji čas da se dobavi oružje ustaškoj pripremljenoj bojnoj koja se mobilizira u Karlovcu, da se započnu protiv partizana akcije, najprije sjeverno, onda južno od Kupe, jer postoji najozbiljnija opasnost da se partizanski odredi će još više povećati, te da će pokušati uništiti žetvu u ovim krajevima.

Za dom spremni!

(M.P.)

Veliki župan:
Potpis nečitak

BR. 159

IZVJEŠTAJ KOMESARA JAVNE SIGURNOSTI KISTANJA OD 24 LIPNJA 1942 GOD. O SITUACIJI NA PODRUČJU KISTANJE, POVLAČENJU MANJIH POSADA I DISLOKACIJI TALIJANSKIH JEDINICA

KR. GRANIČNI URED JAVNE SIGURNOSTI KISTANJE

Kistanje, 24 lipnja 1942 XX

Predmet: Situacija u graničnom sektoru Kistanje.—

GENERALNOJ DIREKCIJI POLICIJE
GUVERNATORATA DALMACIJE

Z a d a r

Poslije poznatih teških događaja u zoni Kistanje u trećoj dekadi svibnja i prvoj dekadi lipnja,¹ vojne vlasti su se postarale da znatno pojačaju mnoge posade — da povuku slabe posade dodajući ih brojnijim² tako da se — u sadašnjem stanju — u sektoru nalaze dislocirane na mjestima koja su posedale čete ili čak vo-

¹ Odnosi se na akcije Kombinovanog odreda i bataljona »Bude Borjan«. Vidi dok. br. 19.

¹ O povlačenju manjih talijanskih posada vidi dok. br. 133.

dovi — jedan bataljon u Zegaru, drugi u Erveniku, oba od trupa iz Zadra — jedan bataljon divizije »Bergamo« u Mokrom Polju — jedna četa u Radučić čija se posada, ranije smještena u jednoj kući na graničnoj liniji, prebacila u unutrašnjost na 300 metara od ulaza u prostorije onih škola zaštićenih sa malog trga, odbranbenim zidovima i bodljikavim žicama, dok je Kistanje, ranije sjedište III bataljona trupa iz Zadra, sada sjedište puka sa dva bataljona na mjestu od kojih je jedan iz divizije »Sassari« — garnizoniran u Kninu.

Dana 10 tekućeg po telefonskom naređenju Kvesture Zadar, potpisani i potčinjeni agenti stavili su se na raspolaganje vojnim vlastima. Dana 12-og ekselencija Armellini komandant armijskog korpusa iz Splita, došavši u Kistanje — potvrđujući to naređenje, izdao je zapovjesti da se saraduje sa tom posadom, naročito u poslovima vojne policije. Nekoliko dana kasnije došla je od pomenutog komandanta jedna taktičko logistička naredba u kojoj je između ostalog utvrđivano da crnokošuljaši i agenti javne sigurnosti prelaze na raspolaganje Guvernerata Dalmacije. Prema zapovjestima koje mi je izdala ta Generalna direkcija ja i agenti moje ustanove ostali smo na mjestu.

Od tada nikakva zapovjest niti naredba nije mi više izdavana od komandanta posade Kistanje, čiji komandant, pukovnik Cricelli, se prije nekoliko dana čudio pred jednim od mojih agenata (kinofilom Del Bianco Vittorio) što su agenti javne sigurnosti još u Kistanju.

Od prije otprilike 15 dana ponavlja se da bi trebalo da se izvrši jedna masovna akcija u raznim sektorima armijskog korpusa radi savladavanja ili bar najurivanja raznih bandi koje, prema vještima koje svakodnevno stižu u Kistanje, izbjegavaju uporišta, ali nastavljaju neustrašivi u svom radu na potsticanje pobune, regrutujući nove pristalice, vršeći osvetu protiv onih za koje pretpostavljaju da su špijuni i izdajnici, pljačkajući oskudne rezerve kuća koje njima raspolažu. Razne vojne posade, međutim, ne udaljuju se mnogo od svojih sjedišta a mnogobrojne autokolone koje, sa jurišnim tenkovima (u Kistanju ih ima 8) u prethodnici vrše snabdjevanje namirnicama i municijom iste posade, prelaze svoje itinerere ne pretrpivši napade, s obzirom na znatan broj vojnika u pratnji i znatno povećano naoružanje kojim raspolažu.

Ali sve to ne garantuje, još uvek potrebnu sigurnost zone, niti je s druge strane vojna vlast dosada primjenjivala mjere znatnog dometa koje ulivaju zdravom dijelu seoskog stanovništva vjerovanje u skorašnje čišćenje teritorija od bandi, koje stoga nastavljaju da vrše — kao što je već rečeno — neometane — svoju zlokobnu djelatnost.

Kontrolna služba na ulazima u sektor, prema naređenjima vojnih vlasti iz Splita, prestala je zaista pre 10 dana otprilike.

Vojnici formacije na ulazima u Popović i Siritovce (s one strane reke Krka) povučeni su u stanicu Krupa i treba da predstavljaju jednu grupu pridodatu bataljonima koji će trebati da operišu u tom sektoru.

Oni sa ulaza u Radučiću (na nacionalnoj cesti Kistanje — Knin) povučeni u Kistanje, upućeni su prije 2 dana u Radučić na raspolaganje te vojne posade; najzad, oni sa ulaza u Mokro Polje, Ervenik i Zegar pridodati su lokalnim posadama. Dosada ne znam sudbinu vojnika dodjeljenih na ulaze u Obrovac i Posedarje, sa kojima dosada nisam mogao da saobraćam, ni telegrafom — koji ne funkcioniše od 6 prošlog siječnja — ni telefonom čija saopštenja postaju službena na liniji Zadar—Obrovac a od prije nekoliko dana zabranjena. Ali, s obzirom na jednu napomenu njegove ekselecije Armellini, prilikom njegovog dolaska u Kistanje, smatram da su i oni povučeni kao i ostali.

Neću propustiti da obavjestim o daljem razvoju situacije i mjerama koje će primjeniti vojne vlasti.

KOMESAR JAVNE SIGURNOSTI
De Litala s. r.

BR. 160

**IZVJEŠTAJ VELIKE ZUPE CETINA OD 24 LIPNJA 1942 GOD.
O NAPADIMA PARTIZANA NA ORUŽNICKE POSTAJE VRGORAC I KOZICA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ZUPA CETINA**

BROJ Taj. 1492-42.

Omiš, dne 24. lipnja 1942.

Predmet: Razoružanje oružničkih postaja
Vrgorac i Kozica od strane
partizana.

1) OBČE UPRAVNO POVJERENICTVO

kod višeg Zapovjedništva talijanskih oružanih snaga
»Slovenija — Dalmacija«

S u š a k

2) MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Tajničtvu Ministra

Z a g r e b

3) Ravnateljstvu za javni red i sigurnost

Z a g r e b

4) USTAŠKOJ NADZORNOJ SLUŽBI

Ured I. — III

Z a g r e b

5) STOŽERU 6. PJEŠAČKE DIVIZIJE

M o s t a r

Kotarsko oružničko zapovjedništvo Makarska spisom Taj. Br. 2/42. od 19. lipnja t.g. dostavlja:

»15. lipnja 1942. g. oko 5 sati u jutro napala je grupa oko 600 naoružanih partizana na mjesto Vrgorac,¹ kotar Makarska na koje su sa svih strana otvorili pušćanu i stroj-pušćanu vatru sa bacanjem bombi. Napad je najprije izvršen na oružničku postaju. Oružnici koji su se zatekli u vojarni pružili su otpor otvorivši vatru, ali su obasuti pušćanom i stroj-pušćanom vatrom i bacanjem bombi od brojno jačeg napadača, te budući su partizani srušili krov vojarnе sa bombama, kao i prozore od zgrade što im je omogućilo slobodno bacanje bombi u vojarnu oružnici su bili prisiljeni na predaju.

¹ U napadu na Vrgorac učestvovalo je oko 350 boraca bataljona »Jozo Jurčević«.

U borbi sa partizanima poginuo je domobran Delić Ibrahim i ustaša Kovač Petar.

Partizani su ovom prilikom odnijeli iz oružničke postaje sav materijal i stvari posteljinu i drugo. Od oružja i streljiva odnijeli su 29 pušaka, oko 2.500 naboja, 10 bombi, gotovog novca i postajne menaže 13.800 kuna, 2-133 kuna beriva pričuvnika.

Iz duvanske postaje pored drugih stvari, namještaja i materijala i duvana odnijeli su prema neprovjerenim podacima gotovog novca 1.200.000 kuna.

Iz poreske uprave i pošte nije se moglo dobiti podatci koliko je novca odnešeno, dok iz občine Vrgorac odnijeli su 100.000 kuna, a od prehranbenog odbora občine Vrgorac odnijeli su zatečenu količinu živežnih namirnica i sav novac, ali koliko nezna se.

Iz navedenih privatnih trgovačkih radnja odnijeli su sve što se je u dućanu našlo, novac, stvari, robu i t.d. ali koliko i čega nije se moglo ustanoviti.

Partizani su prije odlaska zapalili skladišta dvije zgrade duvanske postaje sa cijelokupnom količinom u njima zatečenog duvana kojeg je navodno bilo oko 50 vagona, te zgradu oružničke postaje koje su zgrade sa svim stvarima i namještajem podpuno izgorjele.

Partizani su napustili Vrgorac oko 20 sati i sa njima su otišli svi komunistički orijentisani, kao i mnogo drugih osoba netko kao njihov pristalica, a drugi iz straha. 90% građana napustili su Vrgorac otišavši po obližnjim mjestima i šumama bojeći se represalija od talijanske vojske i vlasti.

16. lipnja ov.g. oko 8 sati stigla je u Vrgorac Italijanska vojska iz Metkovića sa oko 12 tankova, oko 15 samovoza sa oko 400 vojnika.

Talijani su po okolnim mjestima u Staševici, Draževićima i Umćanima izvršili pretres sela u okolini te u Staševici zapalili nekoliko kuća u kojima nisu našli stanovnika.

Istoga ovoga dana partizani² su napali oružničku postaju Kozica istu opljačkali i zapalili zarobivši 4 oružnika i to: narednika Bobić Vukića Stjepana, i oružnika Danu Zrnu, Martina Čule i Matu Krešića, koje su odveli sa sobom i za čiju se sudbinu nezna. Oružnik pokusni Stjepan Kamber pobjegao je i javio se postaji Tihaljine.

13 pričuvnika koji su ovoga dana bili pošli sa teretnim samovozom iz Kozice za Omiš preko Vrgorca sačekali su ih partizani 3 km. udaljeno od Kozice razoružali i prema nepotvrđenim vještima zarobili i odveli sa sobom te se i za njihovu sudbinu nezna, ali se pogovara da su ih pustili.

² Jedna četa bataljona »Jozo Jurčević«

Ovom pljačkom sa postaje Kozica partizani su pored cijelog namještaja, stvari i materijala i od 13 pričuvnika odnijeli oko 18 pušaka, oko 3.000 naboja i oko 15 bombi.

Šteta kod ove postaje nije se mogla ustanoviti, jer nije još izvršen očevid na licu mjesta.

Prema vještima partizani su u Kozici opljačkali trgovačku radnju Jujinovića.

Očevid na licu mjesta u Vrgorcu izvršen je od strane zapovjednika«.

Dostavlja se savezno tamošnjem izvještaju Taj Broj 1435/42. od 19 lipnja 1942.

ZA DOM SPREMNI!

Veliki župan
Potpis nečitljiv

BR. 161

OBAVJEŠTENJE KOMANDE OSAMNAESTOG ARMISKOGRUPA
PUSA OD 25 LIPNJA 1942 GOD. O BROJU TALIJANSKIH BATALJONA
NA PODRUČJU BUKOVICE

Dešifrovao (C T) D.P.	Prispjeli telegram šifra = iz Splita br. 2811.	Upravnik šifrantskog ureda Prizia
--------------------------	--	--------------------------------------

Šalje: Komanda XVIII-og Armiskog korpusa Split

Primalac: G.M.	Split 25-6-1942 XX 22 ^h
Viza: Kabinet javne sigurnosti	Zadar 26-,, ,, ,, 8 ^h
Ekselencija Bastianini	
Guverner Dalmacije	

Predmet:

Ustaničke bande u provinciji Zadra

5023/OP = Na vaš 288/G.M. — U operativnoj zoni provincije Zadra sada ima dobrih osam bataljona.¹ Kada bi bataljon »Bude Borjan« ponovo pokušao mislim da bi izvukao deblji kraj ...

General Armellini

¹ Poslije uspješnih akcija bataljona »Bude Borjan« kod sela Nunića (vidi dok. br. 19) Komanda osamnaestog armiskog korpusa poslala je pojačanje na područje Bukovice.

BR. 162

**IZVJEŠTAJ PREFEKTA TESTE OD 26 LIPNJA 1942 GOD. O
NAPADU PARTIZANA NA GRUPU TALIJANSKIH VOJNIKA I
O STRIJELJANJU GRUPE RODOLJUBA¹**

Šifrovani telegram C.T.A.

26 lipnja 1942. XX

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Kabinetu

GLAVNOJ DIREKCIJI JAVNE SIGURNOSTI

R i m

014145 P.S. Jutros u općini Grobnik (anektirane zemlje) blizu mjesta gde su 24 ov.m. pobunjenici napali i ubili 9 naših vojnika i poručnika-ljekara, prema onom što je javljeno telegramom br. 014117 od istog datuma, u smislu proglasa prefektуре od 22 februara o.g. br. 2634 i 20 svibnja o.g. br. 2796, radi represalija strijeljano je 13 lica koja su već ranije uhapšena kao odgovorna za pripadnost naoružanim bandama. Nekolicina od pomenutih su u trenutku strijeljanja imali drsko držanje, pjevajući prevratničke pjesme.

Izvršenju kazne prisustvovala je četa granične straže kojoj su pripadali devetorica vojnika i oficir koji su ubijeni. Postarao sam se da se na anektiranim teritorijalna ove provincije rasture proglasi u kojima se stanovništvu saopćava izvršenje ove represalije i imena strijeljanih. Naknadno ću uputiti jedan primjerak ove tiskanice.

PREFEKT TESTA

¹ Imena strijeljanih vidi u dok. br. 163.

BR. 163

OBAVIJEST PREFEKTA TESTE OD 26 LIPNJA 1942 GOD. PO-
VODOM STRIJELJANJA GRUPE RODOLJUBA¹

P R E F E K T

POKRAJINE CARNARO²

Na osnovu ovlasti podijeljenih mu Kraljevskom zakonskom odredbom od 18 svibnja 1941 godine, XIX Fašistička Era, broj 452 za područja pripojena pokrajini Rijeka:

STAVLJA DO OPĆEG ZNANJA

Pučanstvo koje živi na anektiranim područjima bilo je obaviješteno odredbama izdanim dne 22 veljače i 20 svibnja tek. godine da će svi oni koji bi pružili zaklonište, hranu ili bilo kakvu pomoć komunističkim razbojnicima koji teroriziraju pučanstvo i napadaju pojedine vojnike biti kažnjeni strijeljanjem.

Na osnovu prednjih odredba strijeljane su niže navedene osobe jer su pronađene krivima radi počinjenih razbojničkih djela, saučesništva i pomaganja odmetnika:

- 1) Popović Marijan, pok. Dmitra, rođen u Banjoj Luci borac u redovima crvene vojske za vrijeme rata u Španiji, radi članstva u oružanim bandama.
- 2) Forko Guido, sin Jurja, rođen na Cresu radi članstva u oružanim bandama.
- 3) Starčević Marijan, sin Josipa, rođen u Sv. Kuzmu radi članstva u oružanim bandama.
- 4) Pavešić Branko, sin Božidara, rođen u Škrljevu radi članstva u oružanim bandama.
- 5) Maračić Nikola, sin Nikole, rođen u Kukuljanovu radi članstva u oružanim bandama.
- 6) Pavletić Milan, sin Milana, rođen u Dragi radi članstva u oružanim bandama.
- 7) Medanić Veljko, sin Ivana, rođen u Sv. Kuzmu radi članstva u oružanim bandama.
- 8) Belulović Maksimilijan, sin Jakova, rođen u Dragi radi članstva u oružanim bandama.

¹ Redakcija posjeduje gore pomenutu obavijest u originalu na talijanskom i srpskohrvatskom jeziku.

² Tzv. pokrajina Carnaro (Kvarner) zahvatala je područje obale između Bakra i Opatije i na sjever do Prezida.

- 9) Fabijancić Franjo, sin Franje, rođen u Škrljevu radi članstva u oružanim bandama.
- 10) Mičetić Ivan, sin Petra, rođen u Krasici radi članstva u oružanim bandama.
- 11) Konestabo Anton, sin Rudolfa, rođen u Sušaku radi članstva u oružanim bandama.
- 12) Risch Ernest, sin Mihajla, rođen u Zametu radi članstva u oružanim bandama i zločina i terorističkih pothvata.
- 13) Mladenić Davor, sin pok. Ivana, rođen u Kastvu organizator i vođa odmetničkih banda, odgovoran za djela razbojstva, napadaja i terorističkih pothvata.

Mjere represalija za zločinačka djela počinjena po razbojnicima provadati će se i dalje bezuslovno.

Skreće se pažnja pučanstvu pripojenih područja da je njegova dužnost obavijestiti policijske vlasti i vojnička zapovjedništva o svemu onome što se odnosi na djelovanje i osobe razbojnika.

Mjere represalije primjenit će se također protiv svih onih koji bi sa šutnjom olakšali na bilo koji način razbojničko djelovanje zlotvora koje će se zatrti jednog po jednog a njihove kuće kao i one njihovih sukrivaca bit će uništene.

Rijeka, 26 lipnja 1942-XX.

**PREFEKT
TESTA**

BR. 164

**IZVJEŠTAJ VELIKE ŽUPE MODRUŠ OD 29 LIPNJA 1942 GOD.
O SITUACIJI NA PODRUČJU GORSKOG KOTARA**

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
VELIKA ŽUPA MODRUŠ U OGULINU.**

Broj: Taj. 1252/1942.

Ogulin, dne 29. lipnja 1942.

Predmet: Velika župa Modruš — izvješće
o položaju.

1.) Zupanstvu pri Poglavniku	Z a g r e b
2.) Ministarstvu unutrašnjih poslova
Tajništvo ministra	Z a g r e b
3.) Ravnateljstvo za javni red i sigurnost	Z a g r e b
4.) Ministarstvo vanjskih poslova	Z a g r e b
5.) Obćem upravnom povjereničtvu
kod Višeg zapovjedništva tali-
janskih oružanih snaga »Slo-
venija-Dalmacija«	S u š a k

1.) Raspoloženje hrvatskog življa.

Raspoloženje hrvatskog življa na području ove župe danas je kritično.

Razlozi za takvo raspoloženje jesu: a) Gospodarski, b) komunistička djelatnost i c) prisutnost talijanskih oružanih snaga i sve pojave s time u savezu.

a.) Područje ove župe biju ozbiljne gospodarske nedaće. U nekim predjelima (kotar Delnice i Vrbovsko) pučanstvo se je u glavnom bavilo izradbom i izvozom drva iz šume, te radom na pilanama. Tom pučanstvu je taj rad bio jedinim vrelom prihoda. Danas međutim uslijed obće javne nesigurnosti (naročito po šumama) rad na siječi i izradbi drveta gotovo da je podpuno prestao, a šumski radnici i radnici na pilanama ostali su gotovo bez svake zarade.

U pogledu žitarica Velika župa Modruš nije samo-dovoljna (autarkična) te je uvijek bila upućena na uvoz hrane iz žitorodnih krajeva. Od predviđenih i već disponiranih kontigenata žitarica za ovu župu nije isporučeno niti 50%. Naravno, da je to išlo na štetu prehrane ovdašnjeg stanovništva, kojemu su se i onako vrlo

skromno odmjereni obroci još za 50% morali smanjiti. U nekim predjelima stoga pučanstvo stvarno gladuje. Očajničkim molbama našeg živilja, da mu se pošalje kukuruz, 3 kg. po glavi mjesečno, jer ga to po zakonu pripada, potpisani Veliki župan nije u stanju udovoljiti.

b) Djelatnost komunističko-partizanskih odreda (kako ona terensko-teroristička a tako isto i promičbena) nikako ne prestaje, nego, naprotiv, ona pokazuje znake nove i pojačane djelatnosti.

Pregled terorističke djelatnosti komunističko-partizanskih odreda dat je na kraju ovog izvještaja, pa se na ovom mjestu neće citirati, nego će se pokušati dati jedan obći pogled na položaj savezne s komunističkom djelatnosti, te pojavama s time u vezi i to posebno za one djelove ove župe, koji se nalaze na području t. zv. Obalnog pojasa, a to znači za kotareve Ogulin, Delnice i Vrbovsko. O prilikama na području kotara Slunj, koji se nalazi izvan područja t.zv. Obalnog pojasa, neće se podrobnije govoriti, jer podatci podpuno manjkaju.

Komunistički odredi na području kotareva Ogulin, Delnice i Vrbovsko i dalje imaju inicijativu u svojim rukama, a time i sve prednosti kako moralne a tako isto i vojničke. Postrojeni u manje jedinice, lako pokretljive, dobro i sigurno obavješteni o pokretima oružane sile, oružništva i domobrana, i talijanskih oružanih snaga, komunistički odredi biraju čas i mjesto napada, uvijek nastojeći da njihove snage budu brojčano barem dva puta toliko jake koliko naše.

Naše oružničke posade izložene stalnim i upornim napadima, bez dovoljno oružja (naročito automatskog) pa čak i naboja, bez dobrih i sigurnih prometnih veza sa jačim vojničkim središtima, prepuštene same sebi, psihički izmorene, životare — i u najboljem slučaju su sposobne da odbiju napad. Ali takovo oružništvo naravno da ne može pružiti djelotvornu zaštitu mjestnom stanovništvu. Ono jedva, jedva, da može pružiti neku zaštitu, jedva da može silom iznuditi poštovanje naših zakona u samom mjestu nastambe i to opet i najstrožem središtu. Izvan nastambe, čak izvan središta nastambe, stanovništvo je prepušteno samo sebi i ono je primorano da si nađe neki »modus vivendi« u odnosu prema komunistima.

Proljetna ofenziva talijanskih oružanih snaga, toliko obećavana izostala je podpuno. Jedini uspjesi talijanske vojske ovoga proljeća bili su: oslobođenje Ravne Gore 15.IV. i Mrkoplja 22.V. Nu, i ti uspjesi su samo polovični i po načinu izvedene akcije i po konačnom rezultatu. Uostalom ne treba zaboraviti, da su i Ravna Gora i Mrkopalj pali u ruke komunista u ožujku ove godine — dakle poslije više od 6 mjeseci (računajući od 7.IX.1941.) kada su talijanske vojne vlasti preuzele na sebe dužnost održavanja javnog mira, reda i poredka. Prema tome oslobođenje Ravne Gore i Mr-

Komunistički odredi na području kotareva Ogulin, Delnice i Vrbovsko i dalje imaju inicijativu u svojim rukama, a time i sve prednosti kako moralne a tako isto i vojničke. Postrojeni manje jedinice, lako pokretljive, dobro i sigurno obavješteni o pokretima oružane sile, oružništva i domobrana, i talijanskih oružanih snaga, komunistički odredi biraju čas i mjesto napada, uvijek nastojeći da njihove snage budu brojčano barem dva puta toliko jake koliko naše.

Naše oružničke posade izložene stalnim i upornim napadima, bez dovoljno oružja /naročito automatskog/ pa čak i nabojja, bez dobrih i sigurnih prometnih veza sa jačim željezničkim središtima, prepuštene same sebi, psihički izmorene, životare - i u najboljem slučaju su sposobne da odbiju napad. Ali takovo oružništvo naravno da nemože pružiti djelotvornu zaštitu mjestnom stanovništvu. Ono jedva, jedva, da može pružiti neku zaštitu, jedva da može silom isnuditi poštovanje naših zakona u samom mjestu nastambe i to opet i najstrožem središtu. Izvan nastambe, čak izvan središta nastambe, stanovništvo je prepušteno samo sebi i ono je primorano da si nađe neki "modus vivendi" u odnosu prema komunistima.

Proljetna ofenziva talijanskih oružanih snaga, toliko obećavana izostala je podpuno. Jedini uspjesi talijanske vojske ovoga proljeća bili su: oslobodjenje Ravne Gore 15. IV. i Mrkoplja 22. V. Ku, i ti uspjesi su samo polovični i po načinu izvedene akcije i po konačnom rezultatu. Uostalom ne treba zaboraviti, da su i Ravna Gora i Mrkoplj pali u ruke komunisti u ožujku ove godine - dakle poslije više od 6 mjeseci /računajući od 7. IX. 1941./ kada su talijanske vojne vlasti preuzele na sebe dužnost održavanja javnog mira, reda i poredka. Prema tome oslobodjenje Ravne Gore i Mrkoplja ne predstavlja neki naročiti uspjeh, nego je samo reparacija onog do čega uopće nije smjelo ni doći.

Poz svem rezultatu ova akcija je podpuno podbacila. Oslobodjenjem Ravne Gore i Mrkoplja komunisti su istina izgubili dva položaja, središta dviju obćina, ali su oni i dalje stvarno ostali gospodari tih dviju obćina, pošto se vlast i naših i talijanskih oružanih snaga proteže u najboljem slučaju na puškomet od središta tih dvaju mjesta. Najvažniji cilj ovake jedne tako duge i tako kričljivo pripremane akcije / u podhvat u prema Mrkoplju uselo je učešća oko 4000 talijanskih vojnika i jedna ustaška satnija/ a to je uništenje protivničke žive snage - nije postignut. Partisanski odredi su se pravovremeno povukli iz Ravne Gore i Mrkoplja izgubivši

koplja ne predstavlja neki naročiti uspjeh, nego je samo reparacija onog do čega uobće nije smjelo ni doći.

Po svom rezultatu ova akcija je podpuno podbacila. Oslobođenjem Ravne Gore i Mrkoplja komunisti su istina izgubili dva položaja, središta dviju obćina, ali su oni i dalje stvarno ostali gospodari tih dviju obćina, pošto se vlast i naših i talijanskih oružnih snaga proteže u najboljem slučaju na puškomet od središta tih dvaju mjesta. Najvažniji cilj ovako jedne tako dugo i tako brižljivo pripremane akcije (u podhvat u prema Mrkoplju uzelo je učešća oko 4000 talijanskih vojnika i jedna ustaška satnija) a to je uništenje protivnikove žive snage — nije postignut. Partizanski odredi su se pravovremeno povukli iz Ravne Gore i Mrkoplja izgubivši svega nekoliko ljudi.

Tu nemoć talijanskih oružanih snaga pućanstvo dobro uoćava, posebno pak ono seosko, te je primorano silom prilika, da se prilagoćuje, da pravi kompromise, koji su često u vrlo oštroj suprotnosti sa postojećim zakonskim propisima (da sudjeluje na komunističkim sastancima, predavanjima i slično, na pr.).

Komunistička promićba vrši se u glavnom ustmeno, a po tom i putem letaka, pa čak i »partizanskih novina«. Ustmena promićba izgleda da ima uspjeha, a pisana (putem letaka) je vrlo šablonska, providna i stalno se ponavlja. Nastupajući pod krinkom nacionalizma, komunisti odlučno tvrde, da se baš oni, komunisti, bore za slobodu i istinsku nezavisnost Hrvatske. S parolom Stjepana Radića »Budimo svaki na svom, branimo složno hrvatski seljaćki dom«, koju u svakoj prilici ponavljaju, komunisti pozivaju Hrvate, da se prikljuće »narodno oslobodilaćkom pokretu protiv tlaćitelja, Ustaša, fašista i nacista«.

Pozivajući domobrane, da im neće ništa na ųao ućiniti ako se predadu, komunisti su uspjeli o sebi stvoriti famu koja je za njih vrlo povoljna i koja u posljednje vrijeme daje za komuniste dobre rezultate. Klatareći slobodno i nesmetano po selima, kako onim srbskim a tako isto i onim hrvatskim, komunisti odrųavaju politička predavanja, iskorišćujući pri tom prototalijansko raspoloženje hrvatskog stanovnićtva, a protuustaško raspoloženje pravoslavnog ųivlja. Komunisti uvjeravaju hrvatski ųivalj putem letaka i predavanja kako se je komunistička partija i prije »najdoslednije borila za slobodu i ravnopravnost hrvatskog naroda« garancija da će borba protiv okupatora i njihovih frankovaćkih slugu biti dosljedna, da se s pravog puta neće skretati.

Komunistička promićba svojim plitkim i stalno ponavljanim parolama poziva Hrvate i Srbe da pristupe »narodno oslobodilaćkom pokretu«. Komunisti su »širokogrudni« i ne pozivaju samo komuniste, nego i sve protivnike Novog poredka, sve demokrate i sve rodoljube. Svi se ti elementi i »demokrati« i »rodoljubi« i

Srbi, mogu okupiti oko partizana i da se bore za svoje ideale. Za sve njih komunisti se u svojim letcima razbacuju primamljivim frazama. Za rodoljube naročito ističu gubitak Dalmacije, Međumurja, Gorskog Kotara i Hrvatskog primorja, te najhrvatskije pokrajine, a za »demokrate« svih boja i uvjerenja despotizam fašističkih režima. Tako isto i fraze o »slavenskoj solidarnosti« je na dnevnom redu i već poznata teza da je »fašističkim okupatorima cilj da unište naše slavenske narode, najprije srpski pa onda i hrvatski«. Ovo ima uspjeha u toliko više, što se sa službene strane, iz podpuno razumljivih razloga, izbjegava svaka razprava o gubitku nacionalnog teritorija, a potom što držanje talijanskih vojničkih snaga prema mjesnom grkoistočnom življu nije neprijateljsko, nego mnogi znaci govore upravo obrnuto.

Komunisti napadaju hrvatska sela i iz njih odvođe viđenije Hrvate-Ustaše i pale im kuće. Odvođe seljacima blago, a potom pozivaju seljake, da dođu po to svoje blago i to da dođu sami gospodari. I ljudi odlaze po svoje blago komunistima u šumu, ili šalju svoje žene i djecu. Komunisti vraćaju blago seljacima samo ne ustašama. Naravno da tu priliku komunisti obilno iskorišćuju u svoje promičbene svrhe. I oni su tom promičbom uspjeli. Uspjeli u toliko, da seljački svijet počinje vjerovati, da se komunisti bore samo protiv Ustaša i Talijana. Jedno obližnje selo vratilo je puške (koje je bilo dobilo za obranu od komunista) uz obrazloženje, da su im komunisti poručili da njima t.j. seljacima puške nisu potrebne, te neka ih vrate natrag odakle su ih primili ili pak da puške izruče komunistima.

Koliko su se ti odnosi isprepleli i kolika je zbunjenost nastupila kod našeg življa najbolje pokazuje slijedeći primjer. Pred nekoliko dana komunisti su iz Modruša (središte istoimene obćine) sa sobom u šumu odveli obćinskog načelnika (u samom mjestu nalazi se jača oružnička posada od blizu 100 ljudi). Žena odvedenog otišla je komunistima u šumu, da izmoli da joj se muž pusti jer »da ovaj nije ništa skrivio«. Komunisti su joj obećali da će stvar »ispitati«, pa ako ovaj nije »kriv« da mu neće ništa na žao učiniti. U međuvremenu stanovnici Modruša spremali su deputaciju koja je imala otići čak u Drežnicu (glavni stan komunista) da moli da im se načelnik pusti na slobodu. Međutim načelnik se vratio natrag i dalje vodi svoje poslove.

c.) U koristnost talijanskih oružanih snaga na ovom području i u njihovo iskreno prijateljstvo naš čovjek nikako ne može vjerovati. Val nepovjerenja i gotovo otvorenog neprijateljstva prema talijanskim vojnim vlastima sve više zahvaća naše stanovništvo.

Teško bi bilo, gotovo nemoguće, iznijeti sve razloge za jedno takvo prototalijansko raspoloženje našeg življa. Bilo bi možda pogriješno misliti, da je do tog prototalijanskog raspoloženja (koje

je u stalnom porastu) došlo uslijed mnogobrojnih i kadkadà potpuno neopravdanih hapšenja naših ljudi od strane talijanskih vojnih vlasti, ili uslijed pričinjanja štete našim građanima po talijanskoj vojsci, siječi privatnih šuma pa čak i voća, ili uslijed bahatog držanja talijanskih vojnika, koji se prijete našim seljacima internacijom pa čak i samokresom u ruci ako im ovi nisu voljni prodati jaja, šunku, janje i slično, nego to raspoloženje ima svoj dublji smisao i ozbiljnijih razloga.

Mada se o gubitku nacionalnog teritorija izbjegava svaka rasprava po dnevnim novinama i povremenim publikacijama, to ipak taj gubitak nije ostao nezapažen. Protudržavna promičba ~e je, uostalom već potrudila, da taj gubitak još i poveća. Samo taj razlog bio bi dovoljan, da se u širokim narodnim slojevima stvori jedno raspoloženje, koje nebi bilo blagonaklono prema talijanskoj vojsci, odnosno prema Italiji.

Međutim, ono što ovdašnji čovjek najteže osjeća, to je neaktivnost talijanskih oružanih snaga. Teroristička djelatnost komunističkih banda na ovom djelu župe, koji se nalazi na području Obalnog pojasa (a to znači dvije trećine teritorija) nikako ne prestaje.

Eto, ta neaktivnost talijanskih trupa, to izbjegavanje svak[og] otvorenog sukoba sa komunistima, najdublji je razlog neraspoloženja hrvatskog življa prema talijanskoj vojsci, neraspoloženja koje se može u jednom trenutku pretvoriti u otvoreno neprijateljstvo.

Ova je župa u izvještajima Ministarstvu unutarnjih poslova i ostalim oblastima stalno isticala bojazan hrvatskog stanovništva u iskrene i prijateljske namjere talijanske politike u pogledu ovih krajeva. Ta bojazan nije izčezla, nego naprotiv ona uzima sve to više maha. Danas gotovo nema Hrvata, koji nebi navodio hiljadu razloga za tu opravdanu bojazan. Ta bojazan se pretvara gotovo u izvjestnost kod širokih narodnih slojeva uslijed stava koji zauzima talijanska vojska prema mjestnom grčko-istočnom življu. Raspoloženje grko-istočnjaka prema ustaškoj Hrvatskoj dobro je poznato i sa sigurnošću se može utvrditi, da bi se grkoistočni živalj u alternativni: Hrvatska ili Italija, priključio ovoj drugoj. To talijanske vojničke vlasti dobro uočavaju, pa se je bojati, da od toga Talijani ne pokušaju izbiti za sebe neki politički probitak. Uostalom, početak te toliko opasne političke »igre« kao da je već započeo. Talijanske vlasti oboružale su 100 seljaka-Srba iz Ličke Jesenice (občina Plaški, kotar Ogulin), koji bi imali sa talijanskom vojskom a i samostalno suzbijati komunističko-partizanske napade. Jedan dio tih oboružanih seljaka nalazi se već i kasarniran u Plaškom. Hrvatski živalj je sklon u njima vidjeti toliko omrznute četnike, pa je uzbuđenje kod njega veliko a i opravdano.

Sigurno je, da ovo naoružanje Srba u Ličkoj Jesenici predstavlja početak razdvajanja između grko-istočnog življa i pobunjenika, ali nije baš sigurno, da to razdvajanje ujedno predstavlja i jedan prohrvatski pokret i jedan pozitivni prilog hrvatskoj državnoj ideji. Taj pokret možda je prije protalijanski. U občini Plaški ovo naoružanje Srba pratile su izvjesne pojave, koje bi više govorele u prilog ovog drugog mišljenja. Međutim talijanske vojne vlasti ne misle ostati samo na ovom. One se nose mišlju da ovaj eksperiment, ako se pokaže uspješnim (naravno sa gledišta interesa talijanske politike) primjene što obilnije. Srbsko pučanstvo na taj način dolazi do oružja i u jednom trenutku odnos snaga između hrvatske vojske i naoružanih srbskih postrojba može biti vrlo poremećen na štetu hrvatske vojske.

Najnoviji događaji još više su uzбудili hrvatsko pučanstvo. Krajem mjeseca svibnja i u toku ovoga mjeseca predalo se talijanskim vojnim vlastima preko 100 Srba— dojučerašnjih odmetnika, koje su talijanske vojne vlasti odmah ustrojili u vojničke postrojbe, koje stoje pod zaštitom talijanskih vojnih vlasti i obrazuju stvarno četničke odrede— udruženja.

Ove vojničke postrojbe sastavljene isključivo od pravoslavaca imaju nesumnjivo protuhrvatski karakter, što njihovi pripadnici i ne kriju. Talijanske vojne vlasti prema ovim odmetnicima-povratnicima postupaju naglašeno blagonaklono i srdačno, ostavljajući im oružje i podpuno slobodno kretanje. Interesantno je primjetiti, da odmetnici-povratnici katoličke vjere koji su se povratili svojim kućama njih 7 — nisu tretirani kao povratnici pravoslavne vjere nego se nalaze pritvoreni po talijanskim vlastima u Vrbovskom.

Stalno odgađana vojna akcija prema Drežnici i Jasenku, (dvama najjačim središtima komunista) dade se objasniti jedino tako, da talijanske vojne vlasti nastoje to pitanje riješiti ne vojnički, nejp politički, t.j. produbiti rascjep među komunistima i od njih podpuno odvojiti pravoslavni živalj, postrojiti ga u četničke odrede a potom tim odredima pobijati komuniste. Politički efekat bio bi: prikazati da među komunistima nema pravoslavnog življa nego samo Hrvata.

Iz svih tih pod a.), b.), i c.) navedenih razloga među hrvatskim pučanstvom zavladao je jedno takvo raspoloženje, koje bi, ako se žurno ne popravi, moglo imati katastrofalne posljedice. Kriza je prvenstveno političke prirode, pa se samo i političkim sredstvima dade liječiti. Odnosi između talijanskih i naših vlasti moraju se vidljivo poboljšati i postaviti na jednu novu, zdraviju bazu. Talijanske vlasti moraju pružiti više djelotvornih dokaza za svoje prijateljske i savezničke namjere prema hrvatskom življu. Dok hrvatskom življu ne bude u tom pogledu pruženo više jamstva, više dokaza u iskrene i prijateljske namjere Talijana u pogledu

ovih krajeva, sa službene strane toliko isticano prijateljstvo između naših dviju zemalja, na terenu doživljavati će stalne poraze i demantije.

ZA DOM SPREMNI!

(M.P.)¹

VELIKI ŽUPAN
Jurica Marković

BR. 165

**IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA PRVOG DOMOBRANSKOG
ZBORA O AKCIJAMA PARTIZANA U DRUGOJ POLOVINI LIP-
NJA 1942 GODINE**

ZAPOVJEDNICTVO I. DOMOBRANSKOG SBORA

Ob. Br. 6378/Tajno

U Sisku, dne 8. VII. 1942.

Predmet: Doglasno izvješće za
DRUGU POLOVINU mjeseca
LIPNJA 1942. godine.

- 1.— MINISTARSTVU HRVATSKOG DOMOBRANSTVA
(Glavni stožer-Očevidnostni odjel),
- 2.— ZAPOVJEDNIČTVU II. DOMOBRANSKOG SBORA,
- 3.— ZAPOVJEDNIČTVU III. DOMOBRANSKOG SBORA,
- 4.— VRHOVNOM ORUZNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU.
- 5.— S A S T A V A K .

Na temelju zapovjedi Mindoma — Gist. — Očevidnostni odjel — Očev. Br. 4163/Tajno od 11. studenog 1941. godine, dostavljam doglasno izvješće za DRUGU POLOVINU MJESECA LIPNJA 1942, sastavljeno na temelju prikupljenih podataka u sljedećem:

II. B) KOMUNISTIČKA AKCIJA I PROTUMJERE.

Komunistička partizanska akcija na području ovog sbora i dalje je u stalnom porastu, naročito južno rieke Save i Kupe, gdje partizani drže u svojim rukama pojedine predjele ili ih ugrožavaju. U sjevernom dielu ovog sbornog područja pojavljuju se male

¹ Okrugli pečat: Nezavisna Država Hrvatska Velika Zupa Modruš Ogulin.

skupine partizana; njihova je akcija više promičbenog značaja, uz pljačku po selima i mjestimičnog oštećivanja željezničke pruge.

Grupa Kordunaških N.O.P. Odreda (pukova) provela je preustrojstvo na taj način, da je od ranijih dvaju odreda formirano tri odreda, koji se sada nazivaju pukovima.¹

I. PUK (raniji II. Kordunaški N.O.P. Odred) i nadalje ispoljava jaku aktivnost u kotaru Pisarovina i Karlovac.

II. PUK (ranije I. Kordunaški N.O.P. Odred) drži u svojim rukama Vojnić i ugrožava željezničku i cestovnu komunikaciju Skakavac—Vrginmost, kao i cestu Karlovac—Slunj.

III. puk novo je ustrojeni odred Kordunaške grupe. On vrši napade na prugu Karlovac—D. Dubrave i na cestu Ogulin—Slunj, koja je padom pontonskog mosta na r. Mrežnici podpuno u partizanskim rukama.²

Akcija Ličkog Ustaškog Sdruga imala je vidnog uspjeha u tome, što je onemogućila podhvate Ličkog N.O.P. Odreda protiv Bihaća i okoline. Nadalje je očistila lievu obalu rieke Une i zadala osjetljive gubitke partizanima.

N-O.P. Odred Banije pojačao se dobivši naoružanje od zarobljenih domobranskih postrojbi na području između rieke Gline i Petrinjice i prema još neprovjerenim podacima ima sada (5) pet bataljona. Ugrožava ciele kotare Petrinja, Glina, Dvor, a dielom Kostajnicu i Vrginmost.— Napada i želj. prugu Caprag—Sunja i Sunja—Kostajnica, te cestovnu komunikaciju Kostajnica—Bos. Novi, a želj. pruga Petrinja—Glina ponovo je porušena na dielu od želj. postaje Bačuge do Maje i onesposobljena za svaki promet. Cesta Petrinja—Gora—Glina nesigurna je za promet.

I. Krajiški N.O.P. Odred svojom aktivnošću i osvajanjem Krupe i ostalih posada na desnoj obali Une između Novog i Bihaća podpuno je prekinuo željezničku vezu Bos. Novi—Bihać (porušen želj. most kod Krupe), tako da se obskrba Bihaća mora vršiti zrakoplovom.

Po dobivenim podacima izvršio je I. Krajiški N.O.P. Odred napad na Krupu 20. VI. sa snagama od oko 1.000 ljudi, sa nekoliko topova i bacača i sa više strojnica, tako da su naše daleko slabije snage u Krupi podlegle. Napad na Otoku izvršili su partizani sa oko 1.300 ljudi, a i napade na straže duž pruge izvršili su nadmoćnim snagama, te je osiguranje pruge napušteno, pošto je pruga prekinuta i porušena.

Naša posada u Krupi sastojala se je od 140 domobrana i 120 ustaša, od toga spasilo se je prebacivanjem preko Une 51 domobran i 70—80 ustaša. Naša posada u Otoku, sastojeca od oružnika i mi-

¹ Ovaj podatak je netačan. Tada su bila samo dva odreda, Prvi i Drugi kordunaški NOP odred, i nisu se nazivali pukovima.

² Na ovom sektoru djelovao je Drugi kordunaški NOP odred.

licionera uspjela je da se prebaci na lijevu obalu Une. Naša posada u Blatni, sastojeća od 50 domobrana zarobljena je. Od straža, koje su osiguravale prugu nestalo je 33 domobrana, a spasili se 1 častnik i 26 domobrana.

Slovenski partizani, vrše i nadalje prepade na pojedina sela i teroriziraju pučanstvo, prebacivajući se na naše područje iz pograničnog pojasa okupirane provincije »Lubiana«. Skupini iz Žumberačkih planina uspjelo je prebaciti se na našu teritoriju krećući se u predjelu Stojdraga—Kalje—Sošice—Vivodina—Draganoš—Samobor.

Primorsko-Goranski N.O.P. Odred sa središnjicom u Drežnici računa se već na 3.500 ljudi, a naoružanje njegovo na 1500 pušaka, 30 strojica i strojopušaka. Ovaj odred ugrožava i ruši željezničku prugu Generalski Stol—Sušak, ugrožava i smeta promet na Lujzijanskoj cesti, uznemiruje hrvatsko pučanstvo i vrši pritisak na pravoslavno pučanstvo, da se pridruži partizanima.

Sjeverno od rijeke Kupe i Save ispoljile su se tri skupine partizana: Lonjska i Turopoljska skupina i skupina Bilogora. Ove skupine su za sada još malene. Njihova je djelatnost više političko-promičbena, pljačke i odvođenje istaknutih pripadnika ustaškog pokreta. Mjestimično napadaju na željezničku prugu Sisak—Velika Gorica i Dugo Selo—Kutina, odnosno Bjelovar—Garešnica.

Kao važnije momente u odmetničkoj akciji od posljednjeg izvješća do danas, navodim sljedeće:

U kotaru Pisarovina: 14/15. VI. odbijen je napad skupine od oko 150 partizana na Lasinju.³

18. VI. posjekli su partizani 10 b.b. stupova i pokidali žice na liniji duž ceste 7 km sjev. zapad, od Pokupskog.

26. VI. grupa partizana napala je samovoza na putu Pisarovina—Pokupsko. Iz samovoza uzeli su neke stvari, a 1 oružnika i 1 domobrana razoružali. Istodobno pokidali su b.b. žice.

U kotaru Jastrebarsko: 15/16. VI. o.g. upalo je 10 partizana u občinu u Klinča Selo.

22. VI. o.g. pojavila se grupa od 15—20 partizana u s. Bude (6 km sjeverno od Krašića).

23. VI. o.g. napalo je 12 partizana na cesti kod s. Budinjaka iz zasjede 2 njemačka vojna samovoza. Ranjena su 3 njemačka vojnika. Partizani su samovoze zapalili i uništili.

24. VI. o.g. na putu između Kalja i Budinjaka partizani napali su samovoz sa hranom za ustaše. 1 oružnik poginuo, a 1 ustaša

^a **Napad na Lasinju vršili su partizani Prvog kordunaškog NOP odreda.**

ranjen. Samovoz je ostao neoštećen i produžio put ne zaustavljajući se.

U kotaru Samobor: 21. VI. oko 30 partizana predvođenih jednom ženom došlo je u »Lipovački Dom« (10 km zapadno od Samobora). Iza toga otišli su partizani u s. Draganoš, gdje su zaplieni 5 pušaka, a odavde otišli su prema Zumberku.

U kotaru Vojnić: 23. VI. od naše posade Brezova Glava poslato je 40 ljudi prema Cerovcu. U Tušiloviću dobili su iznenadnu vatru iz zasjede, te su poginula 2, ranjena 11, a 8 ih je nestalo.⁴

U kotaru Glina: 23. VI. o.g. napadnut domobranski povoz od 1 kola na putu 2 km istočno Gline; povoz i 1 domobran nestali, 1 ranjen a 1 poginuo.

24. VI. o.g. odbila je naša straža napad partizana na most kod Maje. 1 domobran poginuo, a 1 ranjen. Samo mjesto Maja opljačkano.⁵

Istog dana napadnut je samovoz na cesti Glina—Bučica. 3 ustaše spašeni, a 5 ustaša nestalo. Od 10 građana 4 poginula, a 1 ranjen. Samovoz zapaljen i izgorio. Partizani zaplieni 2 sanduka streljiva i 1 sanduk bombi.⁶

25/26. VI. o.g. odbijen napad na željeznički most na Maji.

U kotaru Petrinja: 18. VI. o.g. skupina od oko 30 partizana došla je na državno dobro Topolovac (7 km jug. istoč. od Siska), gdje su učinili manje štete i odneli novac.

23. VI. o.g. skupina partizana" upala je u s. Budičina. Ustaše stupili su u borbu sa partizanima. Poginulo je 3 ustaša, a 1 je ranjen. Na strani partizana poginulo je 3, a više ih je ranjeno. U Budičini partizani zapalili su školu i 1 posebničku zgradu, koje su izgorile. Iz sela odveli su učitelja, za čiju se sudbinu ne zna.

Istog dana napad na s. Taborište, Cuntić i Hrastovicu, — odbijen je bez gubitaka.

Pruga kod Tešnjaka razrušena je istodobno u dužini od 500 metara, a b.b. linija sa stupovima porušena u dužini od 1 km.

Tokom istog dana napadnuti su radnici, koji su popravljali prugu kod Tešnjaka (7 km južno od Petrinje), te su se morali povući u Petrinju i obustavili rad.

25. VI. o.g. napali su partizani I. bojnu Petrinjskog sdruga kod s. Jošavice, ali su protjerani. Naši gubitci 1 mrtav, a na strani partizana 10 mrtvih i veliki broj ranjenih.

⁴ Ovaj napad izvršile su Druga četa Prvog bataljona i Treća četa Drugog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda. Opširno o ovom napadu vidi dok. br. 54.

⁵ U ovoj akciji učestvovala su Prva i Treća četa Prvog bataljona NOP odreda Banije.

* Napad na ustaški kamion izvršio je Četvrti vod Prve čete Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda.

⁷ Dijelovi Trećeg i Petog bataljona NOP odreda Banije

26. VI. o.g. stiglo je u Petrinju 80 domobrana, koji su bili od partizana zarobljeni po željezničkim postajama: Rudice, Blatna, Otoka i Bos. Krupa.

29/30. VI. o.g. upali su partizani u s. Mađari i opljačkali ga. Istodobno upala je skupina partizana u s. Cepeliš i odvela sa sobom 9 novaka prelaznika koji su bili pozvani na službu rada i htjeli se pozivu odazvati.

2. VII. o.g. partizani napali su s. Čuntić (8 km južno od Petrinje), zapalili 7 kuća, ubili 11 ljudi i 20 odveli sa sobom u zarobljeničtvo. Opljačkali stoku i razne stvari. Narod se izselio.

Istog dana zapalili su željezničku postaju Kraljevčani i zarobili domobranksu posadu. Isto tako napali su željezničku postaju Bačuga, stražu zarobili, a željez. postaju i školu zapalili.⁸

U kotaru Sisak: 30. VI. o.g. došlo je 26 partizana u s. Cerje (7 km sjev. zap. od Letovanića), gdje su održali promičbeni govor.

1. VII. o.g. pod teretnim vlakom, koji je vozio iz Siska prema Zagrebu eksplodirao je pakleni stroj 2,5 km pred postajom Turopolje. Stroj i pruga neznatno oštećeni. Pruga je odmah popravljena i promet uspostavljen.

3. VII. o.g. upalo je oko 30 partizana⁹ u s. Letovanić sa jednim teretnim samovozom. Iznenada napali su oružničku postaju i razoružali oružnike nakon kraće borbe. Partizani su došli u Letovanić iz Pokupskog, te su putem u Farkašiću razoružali jednu obhodnju od 3 oružnika.

U kotaru Kostajnica: 24. VI. o.g. u s. Panjani (5 km sjev. zap. od Kostajnice), vozeći se na kolima, napadnut je iz zasjede i poginuo bojnik Dragutin Turković, 1 narednik i 2 domobrana.

29/30. VI. o.g. jedna skupina od oko 400 partizana¹⁰ napala je na selo Majur. Partizani zapalili su občinsku zgradu, željezničku postaju, željezničko skladište, te zgradu pilane i magazin državne manipulacije drva. Prije nego su partizani zapalili navedena skladišta, odneli su živežne namirnice i drugu robu iz skladišta.

⁸ U napadima na dobro utvrđeno ustaško uporište selo Čuntić, domobranksu posadu i željezničku stanicu u selu Bačugi i Kraljevčanima i na vodovod grada Petrinje učestvovao je cijeli NOP odred Banije.

Napad na seosku ustašku miliciju u selu Čuntić izvršili su Treći i Peti bataljon NOP odreda Banije, potpomognuti bacačem mina.

Ovi bataljoni izvršili su napad i na željezničku stanicu u Kraljevčanima, koji je vrlo brzo uspio. Domobranksu posadu su se predale nakon prvog ispaljenog plotuna. Jedna četa Četvrtog bataljona NOP odreda Banije na juriš je zauzela željezničku stanicu u Bačugi i zarobila stražu od 19 domobrana. Poslije toga predala se cijela domobranksa posada u Bačugi. U svim ovim akcijama zaplijenjeno je 138 pušaka, 5 puškomitraljeza i oko 12.000 metaka.

⁹ Četvrta četa Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda

¹⁰ Treći i Peti bataljon NOP odreda Banije

Sa sobom odveli su 1 domobranskog poručnika i 1 vodnika. Na našoj strani poginula su 2 građana. Gubitci partizana nisu poznati.

Nakon napada na Majur, partizani su otišli prema selima Kukuruzari i Mečenčani.

U kotaru Udbina: Mjesto Udbina još uvijek je obkoljeno od partizana i obskrba se vrši zrakoplovom.¹¹

U kotaru Gospić: 21. VI. o.g. oko 800 partizana¹² napalo je oružničku postaju i selo Široka Kula. Posada Široka Kula prihvatila je borbu, držeći se izvanredno hrabro. Iz Gospića upućena je pomoć našoj posadi u Širokoj Kuli, te je neprijatelj nakon 17-satne borbe potisnut sa gubitcima od 30 mrtvih i još više ranjenih, dok su na našoj strani poginula 3 domobrana i 4 milicionera, a ranjeno 3 domobrana i 1 zarobljen. Od građanstva partizani su odveli sa sobom 7 osoba. Partizani su građanima zarobili 31 pušku . . .

22. VI. o.g. odbijen napad partizana na s. Žabicu i Lički Novi. Naši gubitci 6 mrtvih i 4 zarobljena; partizanima pala je u ruke 1 strojica i 7 pušaka sa streljivom.

U kotaru Perušić: Komunisti napali su obhodnju oružničke postaje Perušić — 3 km istočno Perušića. Na našoj strani 1 mrtav, kod komunista 1 mrtav i više ranjenih.

U kotaru Korenica: 15. VI. o.g. prilikom čišćenja zemljišta od komunista po ustašama i talijanskoj vojsci oko Prijeboja, poginulo je u borbi oko 70 partizana. Na našoj strani poginula su 2 talijanska časnika, 6 vojnika i 1 ustaša ranjen.

U kotaru Otočac: 6. VI. o.g. grupa partizana upala je u grko-istočno selo Podum (3 km istočno od Otočca). Stanovnici sela razbjegli su se, većina ih je pobjegla u Otočac. Talijanske vlasti podielile su ovim seljacima 100 pušaka za zaštitu sela, našto su se partizani povukli.

10. VI. o.g. odbijen napad odmetnika na selo i oružničku postaju Dabar.

15. VI. o.g. odbijen napad odmetnika na s. Vivoze (1.5 km jug. zap. od Otočca).

17. VI. o.g. komunisti obkolili su oružničku izpostavu Lešće. U vojarnu ušlo je nesmetano 6 komunista u ustaškim odorama, jer su oružnici mislili da su zaista ustaše. U vojarni razoružali su i odveli sa sobom svu momčad: 1 oružnika, 6 domobrana i 18 mili-

¹¹ U opsadi Udbine učestvovali su lički bataljoni »Pekiša Vuksan«, »Krbaya« i »Mićo Radaković«.

¹² Prvi bataljon Drugog ličkog NOP odreda i četiri voda Trećeg bataljona Drugog odreda. Opširno o toku napada vidi dok. br. 60.

cionera, te zaplениli 37 pušaka, 1 strojopušku, 30 bombi i 3.000 naboja.

Izpostava Lešće popunjena je nanovo domobranima, a po ovom slučaju povedena je iztraga.

Naknadno se doznalo, da su se 3 domobrana izpostave Lešće priključili komunistima.

19/20. VI. o.g. odbijen napad na izpostavu i selo Lešće.

U kotaru Slunj: 6. VI. veća skupina partizana napala je u šumi kod Drežnik Grada naš odred od 24 oružnika i ustaša, koji su primili borbu i odbili napad. Ranjena su 3 oružnika.

Istog dana odbijen je napad na naš odred od 50 ljudi 4 km istočno od Drežnik Grada.

11. VI. o.g. partizani su napali Blagajski zaselak i odnieli seljacima po bielom danu 11 pušaka.

14. VI. o.g. održali su partizani skupštinu u Slivnjaku.

29. VI. o.g. napali su partizani Drežnik Grad sa svih strana. Napad je odbijen.

1. VII. o.g. partizani su napali Rakovicu. Napad je odbijen. Na našoj strani 3 ranjena.

U kotaru Ogulin: 17. VI. o.g. partizani razorili su 500 m. pruge između postaje Josipdol i Vojnovac.

19. VI. o.g. teretni vlak, koji je vozio iz Gornje Dubrave prema Tounj—Zdencu, naišao je na izvađenu tračnicu. Stroj sa tenderom, 2 cisterne, 1 vagon sa brašnom i službeni vagon izkliznuli su. Partizani otvorili su strojopuščanu vatru na vlak nakon izkliznuća. Vlak su pratili talijanski vojnici. 25 cisterna ovog vlaka je probušeno; vagon sa brašnom, 1 cisterna i službena kola izgorila su.

1 talijanski vojnik je ubijen. Strojovođa i 2 ložača po partizanima su odvedeni i za njihovu sudbinu se ne zna.¹³

20. VI. o.g. odbijen napad na Plaški.

Istog dana oštećena je pruga između postaje Plaški i Vojnovac, ali je odmah popravljena.

22. VI. o.g. odbijen napad na oružničku postaju Modruš.

Istog dana zapalili su partizani školu u s. Draga (3 km južno od Plaškog).

23. VI. o.g. završile su se borbe kod pontonskog mosta preko rijeke Mrežnice kod s. Juzbašića (15 km sjev. zap. od Slunja), kada je partizanima uspjelo da savladaju i zarobe našu posadu u Tržiću i stražu kod navedenog mosta.¹⁴

" Rušenje pruge i napad na vlak izvršio je Prvi bataljon Prvog kordunaškog NOP odreda, potpomognut od jednog voda Prvog bataljona Primorsko-goranskog NOP odreda.

" Tržić je oslobodila Treća četa Drugog bataljona, uz pripomoć jednog voda Prve čete Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Napad je trajao od 17 do 23 lipnja, kada se posada predala.

24. VI. o.g. napali su partizani¹⁵ odjel talijanskih vojnika, koji je sjekao drva u šumi 4 km sjev. ist. od Ogulina. U borbi je na strani Talijana 4 vojnika poginulo, 6 ranjeno, a 20 zarobljeno.

28. VI. o.g. jača skupina partizana¹⁶ napala je domobransku stražu kod vodocrpa na rjeci Mrežnici u s. Katići. Straža se nakon borbe morala povući, te su partizani porazbijali sve strojeve na vodocrpu.

1. VII. o.g. napadnut je školski vlak između postaje Lička Jesenica i Blata. Ima više mrtvih i ranjenih.¹⁷

U kotaru Vrbovsko: 15. i 16. VI. o.g. zaposjeli su partizani cestu Vrbovsko—Severin n/K., te su zaustavili promet i vršili kontrolu putnika i prolaznika, nedozvoljavajući da se što prenese u Vrbovsko. Dva domobrana zarobljena su od partizana.

19. VI. o.g. oštećena je pruga između postaja Hrvatske Moravice i Vrbovsko. U kraćoj borbi između talijanske obhodnje i partizana poginuo je jedan talijanski vojnik.

19. i 20. VI. o.g. zaposjeli su partizani cestu u s. Zdihovu i cestu u s. Nadvučniku, te spriječili svaki promet prema Karlovcu i Vrbovskom. U Zdihovu zaplieni su 1 poštanski putnički samovoz, a u Nadvučniku zaplieni su službenu poštu občinskom stražaru občine Severin n/K.

20. VI. o.g. obkolili su partizani Severin n/K.

21/22. VI. o.g. odbijen je napad na oružničku postaju Bosiljevo.

U kotaru Kraljevica: 16. VI. o.g. napali su partizani¹⁸ talijanske vojnike koji su popravljali pokidanu b.b. liniju kod Zlobina, te je 7 talijanskih vojnika teže ranjeno-

17. VI. o.g. na želj. pruzi između postaje Lič i Fužine pucaii su partizani¹⁹ na stroj sa tenderom i ranili strojovođu. Zatim su zapalili stražaru broj 420, koja je izgorila.

Istog dana zaustavili su kod Zlobina jedan teretni samovoz sa drvima, te ga zapalili.

24. VI. o.g. oštećena je pruga između postaje Zlobin i Drivenik, te je stroj i nekoliko vagona naišlog teretnog vlaka na tom mjestu izkliznuo.²⁰

¹⁵ Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda

Treća četa Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda
" Napad na vlak izvršila je Treća četa Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda. Zarobljeno je 29 Talijana, 4 domobrana i 3 četnika, i zaplijenjeno 25 pušaka, 2 pištolja i 500 metaka.

¹⁸ Dijelovi Primorsko-goranskog NOP odreda

" Drugi bataljon Prvog primorsko-goranskog NOP odreda
Prugu su razorili dijelovi Prvog primorsko-goranskog NOP odreda. Na to mjesto je naišla kompozicija sa naftom i benzinom. Lokomotiva i više vagona su potpuno uništeni. Promet je bio obustavljen dva dana.

27. VI. o.g. komunisti su ponovno razstavili spoj željezničkih tračnica između Zlobina i Drivenika, te se je jedan stroj naišlog teretnog vlaka prevrnuo, našto su banditi otvorili vatru na vlak. Promet je prekinut.²¹

U kotaru Senj: 6. VI. o.g. na putu Senj—Žuta Lokva (5 km jug. ist. od Vratnika) sačekali su i napali su partizani²² 3 talijanska samovoza u kojima je bilo 30 vojnika. U ovoj borbi poginulo je oko 12 talijanskih vojnika, a nekoliko ih je ranjeno. Od partizana poginula su 2, a 1 ranjen.

Povodom ovog napada Talijani su zapalili u Žutoj Lokvi (kotar Brinje) 5 kuća i strijeljali 4 seljaka, jer se iz njihovih kuća pucalo na Talijane.

21. VI. o.g. veća grupa oboružanih komunista napala je na selo i oružničku izpostavu Krivi Put (7 km sjev. ist. od Senja). U ovoj borbi učestvovalo je 2 oružnika i 42 pričuvna domobrana. Za vrijeme borbe, koja je trajala 10 sati uspjelo je komunistima da zapaljivim bombama zapale zgradu izpostave, uslied čega se je posada morala predati.

Istog dana napali su komunisti s. Veljun (3V2 km jug. ist. od Krivog Puta). Oružnička posada povukla se je pred nadmoćnijim neprijateljem.²³

U kotaru Karlovac: 24. VI. o.g. oko 100 partizana zaposjelo je Velebit od mjesta Velika Močila (7 km sjev. ist. od Starigrada) do mjesta Ivine Vodice (2 km sjev. ist. od Velikih Močila).

U kotaru Knin: 17. VI. o.g. napali su partizani talijansku obhodnju na želj. pruzi Knin—Kaldrma. Ovom prilikom poginula su 4 talijanska vojnika, 3 ranjena, a 2 zarobljena.

20. VI. o.g. održali su komunisti zbor u s. Markovcu (4 km istočno od Kosova), gdje se nalazi njihov stožer. Na zboru je prisustvovalo oko 400 ljudi, seljaci iz obližnjih sela, koja su sela u posljednje vrijeme prešla komunistima.

3. — KOMUNISTI:

Na području I. Sboru komunistička djelatnost je nepromjenjena jaka. U II. Talijanskoj zoni postoji u malom obimu četnička akcija, ali do sada nije imala u saradnji sa talijanskim i našim vlastima vidnog upliva u čišćenju partizana.

Komunisti nastoje širenjem letaka na sve moguće načine, da vrše promičbu i da šire partizanski pokret. U najnovijim letcima

" Prugu su razrušili borci Prvog primorsko-goranskog NOP odreda. Uništene dvije lokomotive i osam vagona. Promet je bio obustavljen šest dana.

³² Prvi bataljon Primorsko-goranskog NOP odreda

" Napad na Krivi Put, Veljun i Podbilo izvršila su dva bataljona Prvog primorsko-goranskog NOP odreda.

ističu u svojoj promičbi postignute uspjehe kod Priedora i kod Bos. Krupe, pokraj ranijeg uobičajenog sadržaja letaka o lažnim uspjesima Rusa i napadanja fašizma, nacionalsocijalizma i ustaškog pokreta, te uz pozivanje domobrana, da se priključe partizanskom pokretu.

Mora se priznati, da promičbu vrše vrlo smišljeno, jer koriste iskustva komunista u Srbiji. Partizani ne spominju nigdje komunistički program i ideje komunizma, već se predstavljaju kao narodna vojska koja se bori protiv okupatora, te tako pridobivaju i Hrvate, osobito iz talijanske Dalmacije i iz II. zone.

b) U DALMACIJI:

U obalnom okupiranom području Kraljevine Italije prilike su veoma nesređene. Hrvatski narod na ovome području je vrlo nezadovoljan.

12/13. VI. o.g. u s. Vodice (10 km zapadno od Šibenika) komunisti su ubili 8 talijanskih karabiniera i 8 rizničkih stražara. Povodom ovoga Talijanske vlasti ukidaju manje brojčane karabinierske i rizničke postaje.²⁴

16. VI. o.g. Talijani su ukinuli dosadanje stalne straže u selu Širitovcima (kotar Knin) i u selu Popović (kotar Drniš), koje su straže do sada obavljale službu na graničnim prelazima.

c) u BIELOJ KRAJINI:

Na području Slovenije, okupirane po talijanskim vojnim vlastima, vode se ogorčene borbe sa partizanima. Veći dio naroda nalazi se po šumama.

IV.— OBĆI ZAKLJUČAK.

I pokraj poduzete akcije »Kozara« u pozadini operirajućih naših snaga pojavile su se jače skupine partizana, koje ugrožavaju naše izolirane posade u dolini Une. Zbog toga je potrebna ponovna temeljna akcija čišćenja cijelog područja na desnoj obali Une i obalama r. Sane.

U Kordunu se stanje pogoršalo, partizanske snage su se reformirale i pojačale, tako da insurgirana zona dostiže sve do Kupe i zahvaća već i na lievu obalu Kupe i desnu obalu Save, tj. u čisto hrvatske predjele.

Naše posade Petrinjskog i Kordunskog Sdruga su preslabe i' nemoćne da sprieče akciju partizana, koji likvidiraju slabe posade sa jakim snagama i uopće su počeli sa koncentričnim napadima prikupljenih snaga, pri čemu im je uspjeh osiguran.— Ova

Akciju je izvela Primorska četa, koja je u to vreme formirana.

akcija može se parirati samo sa dovoljno jakim snagama, kojih na području I. Domobranskog Sбора nema, jer se naše postrojbe još uvijek nalaze na području II. i III. Domobranskog Sбора.

ZAPOVJEDNIK, GENERAL

(Rumler)

Rumler

BR. 166

IZVADAK IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA VIŠE KOMANDE
ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« OD 1 SRPNJA
1942 GOD. O NAPADU NA PRUGU GOSPIĆ—OGULIN KOD
PLAŠKOG¹

Komanda V. armijskog korpusa

8970 1. 7. 42²

14239 2. 7. 42³

1. 7. 9 časova⁴

Stražarnice 22 i 23 (8 km jugoistočno od Plaškog)⁵

— Voz koji je dolazio iz Ličkih Jesenica iskočio je iz kolosjeka sa lokomotivom i dva vagona, uslijed odvrtnja tračnica. Jake grupe napale su voz. Gubici: 5 mrtvih i 6 ranjenih putnika, 1 mrtav, 3 ranjena i 10 zarobljenih vojnika. Iz Ogulina je poslat naoružani voz.^B

Vrhovnoj komandi⁷

14270

2. 7.

¹ Operativni dnevnik Više komande oružanih snaga »Slovenija-Dalmacija« pisan je rukom.

³ Broj i datum pod kojim je izvještaj poslat iz Komande Petog armijskog korpusa.

⁵ Broj protokola pod kojim je izvještaj zaveden kod Više komande oružanih snaga »Slovenija-Dalmacija« i datum zavođenja.

¹ Dan i čas kada se događaj odigrao.

⁵ Mjesto gdje se događaj odigrao.

^o Ovu akciju je izveo Prvi bataljon Prvog odreda štaba Grupe kordunaških NOP odreda. Vidi dok. br. 78.

⁷ »Vrhovnoj komandi« — znači da je dopis o ovome događaju upućen Vrhovnoj komandi od strane Više komande oružanih snaga »Slovenija-Dalmacija«. Brojevi koji slijede t.j. 14270 i 2. 7. znače broj pod kojim je Vrhovna komanda obavještena i datum kada je to učinjeno.

Bićete pomagani od strane poručnika Kr- karabinjera Ricciotti Renza.—

Svako lice će moći da ponese sobom neki pokrivač, neki stoni prekrivač i lično rublje isključivši svako pokućanstvo.—

Cim budu uhapšeni, ovi članovi porodica biće transportovani na brod »Ammiraglio Viotti« koji će sutra u toku prepodneva stići u Biograd.—

Na vaše zauzimanje će, prije polaska, biti predat Komandantu broda potpuni spisak sa generalijama uhapšenih i ukra-
nih lica.

Smatram suvišnim obraćati vam pažnju na važnost i delikatnost dužnosti koja zahtijeva vaše naročito interesovanje i inicijativni duh da se ne bi desile izvjesne nezgode. —

Prefekt
Bruno

BR. 168

DOPIS MINISTARSTVA UNUTRAŠNJIH POSLOVA ITALIJE
OD 2 SRPNJA 1942 GOD. U VEZI INTERNIRANJA PORODICA
PARTIZANA I NJIHOVOG PREBACIVANJA U ITALIJU

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA

INSPEKTORAT ZA RATNU SLUŽBU

Sekretarijat

Br. prot. 17981/303—6

Rim, 2 srpnja 1942 — XX

**HITNO-PERSONALNO
STROGO POVJERLJIVO**

PREFEKTIMA

KRALJEVINA

i radi znanja:

GUVERNATORATU DALMACIJE

ZADAR

VISOKOM KOMESARIJATU

LJUBLJANA

PREDMET: Udaljavanje porodica ustanika sa istočne granice. —

Posebna delikatna situacija u kojoj su se našle kvarnerska i zadarska provincija, kao i provincije sa jugoslovenskih teritorija anektiranih Italiji, zahtijevala je hitno ostvarenje specijalnih mjera političkog karaktera u cilju normalizacije odvijanja života u ovim zonama. Nedavno je naredeno udaljavanje iz kvarnerske

provincije porodičnih grupa — ukupno oko 1.000 lica — i njihovo premještanje u druge provincije — isključujući provincije južne i ostrvske Italije — i to po 20 u svakoj.

Na osnovu naređenja koje je izdalo ovo Ministarstvo, neki prefekti su izjavili da nemaju mogućnost da smjeste u svojoj provinciji tako neznatan broj evakuiranih i da su, u svakom slučaju, njihove mogućnosti za prijem takve da se mogu smatrati već iscrpljenim.

U tom pogledu treba smatrati da je u sadašnjem momentu potrebno puno razumijevanje nametnutih, hitnih potreba, kojima se mora udovoljiti na odgovarajući način savladajući sve teškoće.

Stoga, pošto treba pretpostaviti da će se vršiti dalje evakuacije sa teritorija na istočnoj granici, mole se ekscelencije prefekti sjeverne i centralne Italije da izvole već sada narediti prijem ostalih kontingenata evakuiranih, starajući se osim toga i da se upute u seoske općine i upotrebe u poljoprivrednim ili drugim radovima prema sposobnostima svakog pojedinog.

Treba imati na umu da se eventualni zahtjevi usmjereni na to da se neka provincija poštedi od primanja drugih evakuiranih neće moći uzeti u obzir, pošto ovo Ministarstvo nema mogućnosti da na drugi način udovolji ovakvim potrebama koje će moći nastati u pomenutim provincijama.

ZA MINISTRA
Potpis nečitak

BR. 169

**IZVJEŠTAJ GUVERNATORATA DALMACIJE OD 3 SRPNJA 1942
GOD. O ODLAGANJU SUĐENJA UHAPŠENIM OMLADINCIMA
IZ SPLITA I NJIHOVOM INTERNIRANJU U ITALIJU**

Šalje
A.R.

Šifrovani telegram
br. 6002.—

Šef
Šifrantski ured
Prizia

Upućeno: Predsjedništvu ministarskog savjeta

Rim

Zadar, 3/7,42 13.30^h

Predmet: odlaganje suđenja omladinskoj komunističkoj
organizaciji. —

Šalje: S.G.

Viza: GG.—PS.—Kabinet—

6002.— Pred Specijalnim sudom bi trebalo da se održi rasprava protiv 101-og okrivljenog iz omladinske komunističke organizacije u Splitu. Od ovih, 41 je ispod 18 godina. Da bi se izbegao bučan proces s obzirom na godine velikog broja osuđenih i mogućnost njihovog moralnog iskupljenja, moje je mišljenje da bi privremeno trebalo odložiti suđenje i sve okrivljene poslati u razna mesta poluostrva da bi uz odgovarajući nadzor bili iskorišćeni za rad. Pomišljam na rudnike Karbonija ili druga slična mesta. Izlažem tom Predsjedništvu svoje ideje da bi ispitalo konkretne mogućnosti korišćenja tih lica. Kao što sam već rekao krivični postupak bi bio odgođen uzdržavajući se od opozivanja već odobrenog ovlašćenja u prilog onih koji budu dali ozbiljne znake da su se opametili.

Guverner Bastianini

BR. 170

IZVJEŠTAJ GUVERNATORATA DALMACIJE OD 3 SRPNJA 1942
GOD. O BORBI PARTIZANA PROTIV CRNIH KOŠULJA KOD
VODICA

GUVERNATORAT DALMACIJE

TELEGRAM

Državna šifra

Poslato: 3 srpnja 1942 XX.

MINISTARSTVU UNUTRAŠNJIH POSLOVA I SIGURNOSTI

RIM

Br. 0011409 Gab. P.S. Dana 2-og tekućeg u mjestu S. Giovanni
Agro, Vodice, Zadar tri voda od ukupno oko 100 crnokošuljaša
bataljona »Vespri« došla su u sukob koji je trajao oko dva sata sa
naoružanim bandama ustanika.¹ Imali smo 7 mrtvih i 17 ranjenih
među milicionarima. Ne znaju se protivnikovi gubici.

Za guvernera
Stracca •

¹ Primorska četa iz sastava Sjevernodalmatinskog NOP odreda

16.88

224
42

Mod. 844

GOVERNO DELLA DALMAZIA

Indicazioni d'urgenza

TELEGRAMMA CIFRA DI STATO

Spedito il 3 luglio 1942 XX° ore

INTERNI SICUREZZA

ROMA

3-7-42
Copiato
2

N.0011409 Gab.P.S. punto Giorno 2 andante località S. Gio-
vanni Agro Vodica di Zara tre plotoni ^{complessivamente} di circa 100 uomini
Camicie Nere allaaglione Vespri venivano conflitto durato
circa due ore con bande armate ribelli punto Si lamentano
sette morti e diciassette feriti fra Militi punto Sono
sconsi perdite avversari punto

Pel Governatore
Stracca

BR. 171

**IZVADAK IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA VIŠE KOMANDE
ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« OD 7 SRP-
NJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKU KO-
LONU KOD OTOČCA**

Komanda V. arm. korpusa
9243 7. 7. 42
14604 8. 7. 42
6. 7. u 9 časova
Rapajin Dolac (Senj XI — GU)

— Kolonu leteće pošte, koja je dolazila iz Otočca, blizu tog mesta napala je jaka pobunjenička formacija. Pratinja, nakon otpora koji je pružila zabarikadirana u zgrade, otstupila je u pravcu Otočca, odakle su stizala pojačanja. Za vreme otstupanja pobunjenici su opkolili odeljenje u zaštitnici. Gubici: 1 oficir ranjen, nestao jedan sanitetski oficir, jedan poštar i 17 vojnika. Teret nije pretrpeo štete. U toku su dalja proveravanja.¹

Vrhovnoj komandi 14640 8. 7.

¹ Ovu akciju su izveli dijelovi Udarnog bataljona štaba Grupe NOP odreda za Liku. Opširnije vidi u dok. br. 93.

BR. 172

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA DRUGE ORUŽNICKE PUKOVNIJE OD 7 SRPNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKU KOLONU NA CESTI SENJ—NOVI, O PALJENJU SELA LEDENICE OD STRANE TALIJANA I BORBI U SELU LUKAR

**NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNIŠTVO**

2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE

J.S. Broj 724

U Gospića, dne 7 srpnja 1942.

SASTAVAK:

Predmet: Dnevno izvješće
od 7. srpnja do 9 sati.

1. VRHOVNOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIČTVU
(II. Odjel)
2. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST
NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
3. ZAPOVJEDNIČTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE
(Glavno pobočništvo) Opatička ul. 11/11.

Z A G R E B

4. ZAPOVJEDNIČTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORA

S I S A K .

Oružnička postaja Ledenice od 30. lipnja javlja:

29-VI. oko 7 sati nepoznati broj naoružanih partizana dočekalo je na državnoj cesti Senj — Novi, na mjestu Vlaška peč, »Kozica« (9 km. s.z. od Senja) talijansku preselicu, na koju su otvorili pušćanu vatru.

Prilikom ovog napada poginulo je 11, a teže ranjeno 17 talijanskih vojnika. Na strani partizana gubitci nisu poznati.

Talijanske vojne vlasti nisu izašle na lice mjesta da izvide slučaj.¹

30-VI.o.g. Talijanska vojna posada koja se nalazi u selu Ledenice (4 km. i. od Novog), zapalila je kuće seljaka iz Ledenica i to: Petra Miloševića, Mate Miloševića, Jandre Vitešića, Puline Mi-

¹ Napad na talijansku kolonu izvršio je Drugi bataljon Prvog primorsko-goranskog NOP odreda.

loševića, Stepana Kumadine, Milana Vlatkovića i Ivice Butkovića, svi iz sela Ledenice, občine iste, kotara Novi. Kuće su zapalili jer sumnjaju da vlasnici imaju veze sa partizanima.

Familije iz izgorjeli kuća uputili su na občinsko poglavarstvo Ledenice, da im nađe mjesta za stanovanje.

Oružnička postaja Oklaj od 3. srpnja javlja:

29-VI. u 11 sati oko 250 naoružanih partizana došlo je iz planine Promine i zauzelo selo Lukar (3 km. i. od Oklaja). 30-VI. o.g. odjel naših oružnika i domobrana iz Oklaja i Knina i jedan odjel talijanske vojske stupili su s njima u borbu koja je trajala istog dana od 7 do 16 sati. U borbi je poginuo 1 talijanski častnik, 4 vojnika, a 10 ih je ranjeno. Na strani partizana palo je oko 59. Kod naših oružnika i domobrana nije bilo gubitaka. Po svršenoj borbi naš odjel uhitio je 2 živa partizana, koji su predani talijanskim vojnim vlastima u Kninu, a od strane talijanske vojske uhićen je partizanski vođa Ljubo Faut rodod iz Zlarina kod Šibenika.

Ostali partizani su se razbjegli po planini Promina.²

Zastupa zapovjednika,
zamjenik pukovnik,
(Pavelić)
Pavelić

* Borbu protiv Talijana, ustaša i domobrana vodio je bataljon »Bude Borjan« Sjevnodalmatinskog NOP odreda. Opširnije o napadu talijanskih i ustaško-domobrantskih snaga vidi u dok. br. 74.

BR. 173

**OBAVJEŠTENJE KOMANDE OSAMNAESTOG ARMIJSKOG
KORPUSA OD 9 SRPNJA 1942 GOD. O AKCIJI ČIŠĆENJA NA
OTOKU BRACU**

**KOMANDA XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
Služba I**

V.P. 118 9/7 1942-XX

Predmet: Hvar — Ustanička aktivnost. —

Prot. br. 3840/1 Pov. lič. prilozi

Ekselekciji Guverneru
Dalmacije

Zadar

Zahvaljujum na saopćenju iz akta br. 97/pov. od 6-og tekućeg u pogledu situacije na Hvaru, nota ovoj Komandi kao ona, analogna, sa Brača.

Danas 9-og na otoku Braču počće akcije čišćenja sa tri bataljona koja sam mogao da sakupim, uslijed redukcije garnizona iz 2-e i 3-e zone.

Nije isključeno da će poslije Brača odgovarajuća operacija biti izvršena i na Hvaru.

General Komandant
Q. Armellini

BR. 174

IZVJEŠTAJ KVESTURE ZADAR OD 9 SRPNJA 1942 GOD. O
PRODORU PARTIZANA NA PODRUČJE PROMINE

Zadar, 9 srpnja 1942 XX

KR. KVESTURA
ZADAR

Kr. Prefektura Zadra
Kabinet
10 srpnja 1942 XX

Otvoreni
dopis

Br. prot. 04774 Kab.

P R E F E K T U

Z a d a r

PREDMET: Vijesti s one strane granice.—

Radi znanja, prepisujemo slijedeće saopćenje od 6-og tekućeg koje je prispjelo od komesara Ureda javne sigurnosti sa granice iz Kistanje.

»Iznenadna okupacija, od strane 400 ustanika,¹ sela Oklaj (Hrvatska) smještenog u podnožju brda Promina, koja je uslijedila u ranim časovima 29-og prošlog mjeseca, a koja je trajala samo deset časova, izazvala je među obližnjim stanovništvom najživlji utisak i osjećanje panike.

Najverojatnije pojedinosti pomenutog napada bile bi slijedeće:

Oko 3.30 časova 29 juna, četiri ešelona ustanika koji su prodirali iz isto toliko pravaca upala su u naselje i, dok je jedna jaka grupa ustanika pošla odmah ka kasarni hrvatskih žandara (oko 20) da bi likvidirala svaki mogući otpor, drugi su prodrli u župnikovu kuću a ostali su još istovremeno zauzeli strategijske tačke naselja.

Snage hrvatske žandarmerije, koje su uvidjele da imaju posla sa 20 puta jačim snagama od sebe, nisu ispalile nijedan metak iz puške, nego su se dale u bjekstvo u pravcu Širitovaca, gdje su zaista stigle oko 6 časova.

Kao što je poznato ustanici su ubili župnika iz Oklaja don Pavia Marušića, kako kažu neki, među kojima je jedan njegov brat. On je ubijen zato što je vođa ustaša, dok prema kazivanju drugih, zato što su za vrijeme pretresa koji su ustanici izvršili u kući istog nađeni u jednom podrumu sedam puškomitraljeza, ranije u zaduženju bivše jugoslovenske vojske, znatna količina bombi

¹ Radi se o bataljonu »Bude Borjan«. Opširnije o ovome vidi dok. br. 74.

»Sipe« i mnogo municije, kao i jedna lovačka puška i jedan pištolj. Sudbina don Pavia navodno bi pogodila još jednog vjernika, jednog fratra, da nije bilo lične intervencije jednog ustaničkog vođe.

Prema stanovništvu nisu vršena takva nasilja. Štaviše, najsiromašnijim porodicama ustanici su podijelili hranu i novac koje su uzeli iz imućnih seoskih kuća odnosno iz općinske kuće.

Zna se sa sigurnošću da su ustanici opljačkali nekoliko desetina kvintala pšenice, šećera, vina, grožđa, krompira, šunke itd. i da su zatim to transportovali — kamionima rekviriranim za tu potrebu od izvjesnog Corića iz Oklaja, najprije u Manojlovac a zatim u njihovo sjedište. Oni su napustili Oklaj oko 3 sata popodne.

Među stanovništvom je zaista nastalo uvjerenje da talijanske okupacione trupe, kao i hrvatske, intervišu tek dugo posle događaja, a prije svega kad se ustanici već udalje.

U dane od 30-og do 3-eg tekućeg, u Širitovcima je stacionirao jedan bataljon divizije »Sassari«, koji je zajedno sa još jednim bataljonom alpinaca stigao iz Šibenika, a kontingenti hrvatskih vojnika izvršili su čišćenje koje je navodno dovelo do ubijanja i zarobljavanja nekoliko desetina ustanika.²

Stanovništvo koje živi s one strane granične linije, u početku alarmirano, steklo je ponovo mir.

KVESTOR
Doktor Emilio Cocci s.r.

*

² Bataljon »Bude Borjan« je imao 3 mrtva i 7 ranjenih. Opširnije o borbi na Promini vidi dok. br. 74.

BR. 175

**IZVADAK IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA VIŠE KOMANDE
ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« ZA DAN 10
SRPNJA 1942 GOD. O RUŠENJU PRUGE, O BORBAMA KOD
KNINA I AKCIJI ČIŠĆENJA NA OTOKU BRAČU**

Komanda XVIII armijskog korpusa

5756 10. 7. 42

14804 10. 7. 42

Noć uoči 9. 7.

Malovan Pribudić Zrmanja

— Ustanci izvršili jak pritisak u zoni željezničke pruge između dva mjesta. Ustanci zauzeli kotu 764 i 851 (Knin RO-DX) i prekinuli prugu između Pribudić i Zrmanja.¹ Na mjesto upućen bataljon inženjera »Escilles« sa baterijama. Akcija u toku. Naši gubici: mrtva 3, ranjena 5, nestala 3.

10. 7. 42

Otok Brač

— Počete operacije -čišćenja sa tri bataljona divizije »Perugia« i akcija prema zoni Vidova Gora (Omiš US-AT). Dosad ništa da se javi.

¹ Odnosi se na Sjevernodalmatinski NOP odred.

BR. 176

**IZVADAK IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA VIŠE KOMANDE
ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« OD 11 SRPNJA
1942 GOD. O DIVERZIJAMA NA PRUZI ZAGREB — OGULIN
U BLIZINI G. I D. DUBRAVE**

Komanda V. arm. korpusa
9425 11. 7. 42
14862 12. 7. 42
Noć između 10 i 11. 7.
G. Dubrave — D. Dubrave

— Putnički voz iskočio iz kolosjeka uslijed odvrtnja tračnica, na
otsjeku povjerenom hrvatskom nadzoru. Ustanici su zarobili naše
vojnike koji su putovali. Broj nije utvrđen. Zapaljen je prt-
ljažni vagon, ubijena su dva ustaše. Naoružani voz, koji je
upućen iz Generalskog Stola, takođe je iskočio prije nego što
je stigao u zonu incidenta. Iz Ogulina je upućen naoružani voz
br. 10 sa ustaškom željezničarskom jedinicom.¹

Vrhovnoj komandi 14900 12. 7.

¹ Akciju je izvršio Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odre-
da. Opširnije vidi u dok. br. 97.

BR. 177

**IZVJEŠTAJ PRVE ORUŽNICKE PUKOVNIJE OD 13 SRPNJA
1942 GOD. O AKCIJAMA PARTIZANA NA PODRUČJU OGU-
LINA, PETRINJE, BJELOVARA, ZAGREBA I VARAŽDINA**

ZAPOVJEDNICTVO

1. ORUŽNICKE PUKOVNIJE

J.S. Broj 1100/Taj.

U Sisku, dne 13. srpnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće
za prvu polovicu mjeseca
srpnja 1942.

1.) RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST —				ZAGREB
2.) ZAPOVJEDNIČTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORA				SISAK
3.) VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNIČTVU				ZAGREB
4.) ZAPOVJEDNIČTVU 2. ORUŽNICKE PUKOVNIJE				GOSPIĆ
5-) >	3.	„	„	BANJA LUKA
6-) „	4.			TUZLA
1-) >	5.	„	„	SARAJEVO
8) ..	6.	„	„	MOSTAR
9.) „ ZA UTVRĐIVANJE GRANICE				SARAJEVO

Na temelju zapovjedi vrhovnog oružničkog zapovjedništva J.S. Broj 320/Taj. od 31. srpnja 1941., a prema uputu za organizaciju i rad izvještajne službe predlažem sljedeće izvješće, za vrijeme minulih 15 dana.

I. OPCA UNUTRAŠNJA SITUACIJA:

2. ČETNIČKA AKCIJA:

Na području ove pukovnije više ne djeluju. Na području kotara Ogulin i Vrbovsko četnici su se pridružili Talijanima, s njima surađuju i bore se protiv partizana.

3. O KOMUNISTIMA-PARTIZANIMA

Na području ove pukovnije partizani su učinili slijedeća djela.

Na području krila:

OGULIN

13. lipnja o.g. u 19 sati na putu Bosiljevo — Bosanci, kotara Vrbovsko 25 partizana uhvatili su liječnika općine Bosiljevo Dr. Filipa Veisa te ga sa liječničkim priborom sobom odveli. Za njegovu se sudbinu nezna.

15. lipnja o.g. na putu kod sela Fratrovci, kotara Vrbovsko partizani su skinuli sa jednog teretnog samovoza 2 domobrana oruž. postaje Severin n/Kupi i sobom odveli. Za njihovu se sudbinu nezna.

19. lipnja o.g. u 17 sati skupina od 15 partizana na putu kod sela Zdihova, kotara Vrbovsko zaustavila je teretni samovoz vlasništvo Matije Rački iz Severina n/K. koji je vozio putnike u Karlovac, putnike iz samovoza odstranili, samovoz sa upravljačem Račkim u selo Ponikve, kotara Ogulin odveli, Račkog pustili, a samovoz za svoje potrebe zadržali. Rački je ovim oštećen za 200.000 kuna.

20. lipnja o.g. na putu kod sela Nadvučnika, kotara Vrbovsko partizani su uhvatili stražara općine Severin n/Kupi, koji je nosio službenu poštu; svu mu poštu oduzeli, a njega pustili.

20. lipnja o.g. u 2.30 sati partizani su napali sa svih strana mjesto Plaški, kotara Ogulin. Napadaj je odbijen bez gubitaka. Istodobno su partizani prekinuli željez. prugu između željez. postaje Plaški—Vojnovac, kotara Ogulin. Ljudskih žrtava i druge štete nije bilo.¹

21. lipnja o.g. od 12 do 20 sati u selu Jakšići, kotara Vrbovsko po odobrenju talijanskih vlasti četnici su održali zabavu sa igrankom. Oko 20 sati istog dana čulo se puškaranje na do sada nepoznati način. Četnici su ovo puškaranje prikazali Talijanima kao napadaj partizana, talijanska vojska uputila se prema selu Tomić Dragi kotara Vrbovsko, tamo došla u sukob sa partizanima. Partizani su u borbi odbijeni. Žrtava nije bilo na nijednoj strani.

24. lipnja o.g. u 10 sati 150 talijanskih vojnika sjekli su drva u šumi Kobiljak, područje kotara Ogulin, gdje su ih napali partizani jakom puščanom vatrom. Poginula su 4, ranjeno 6 i zarobljeno 20 vojnika. Partizani su zarobljene do gola svukli i pustili.

¹ Akciju je izvršio Treći bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda.

Ovom prilikom je ubijeno i 5 mazgi. U ovoj borbi je ubijen i 1 partizan.²

26. lipnja o.g. iz mjesta Delnica, kotara istog pozvano je na vježbu 6 pričuvnih domobrana, koji se pozivu nisu odazvali već su otišli u šumu i pridružili se partizanima.

28. lipnja o.g. u 11.45 sati u selu Begovom Razdolju, kotara Delnice partizani su napali stalnu oružničku stražu. U borbi je poginuo 1 domobran sa iste straže. Napadaj je odbijen.³

28. lipnja o.g. oko 1.30 sati kod željezničkog vodocrpa na rijeci Mrežnici ispod sela Katići, kotara Ogulin partizani su napali strojopuščanom i puščanom vatrom domobranksu stražu od 19 momaka. Straža se povukla bez žrtava. Partizani su vodocrpno postrojenje polupali.⁴

19. svibnja o.g.⁵ partizani su istodobno napali oružničku postaju: Kamenica, kotara Ogulin, te oružničku postaju Primišljanski Tržić i Primišlje, kotara Slunj. U borbi su zarobili ranjenog poručnika Stipac Ivana zapovjednika oružničkog voda Ogulin.

23. lipnja, o.g. partizani su zauzeli mjesto i oružničku postaju Tržić, zarobili su 60 oružnika i domobrana, u ruke im je palo 60 pušaka, 2 teške i 1 lahka strojica. Napadaj na Primišlje i Kamenicu je odbijen. U borbi kod Kamenice i Tržića bilo je na našoj strani 3 mrtva i 6 ranjenih. Na oružničku postaju Primišlje partizani stalno napadaju, ali su svi napadaji do sada sa uspjehom odbijeni.

1. srpnja o.g. oko 8 sati između željez. postaje Lička Jesenica i Blata, kotara Ogulin partizani su razorili prugu i na istom mjestu napali na nadošli školski vlak; stroj se sa prikolicom prevrnuo, od putnika ranjen je 1 domobran, a zarobljeni su: 4 domobrana, 3 četnika i 29 talijanskih vojnika. Od građanskih osoba poginuo je 1 muškarac i 1 ženska, dok teško i lakše ranjenih ima više građanskih osoba. Partizani su cijeli vlak opljačkali.®

² Napad na Talijane izvršio je Prvi bataljon Drugog kordunaškog NOP odreda. Vidi dok. br. 67.

³ Napad izvršili dijelovi Prvog primorsko-goranskog NOP odreda. * Akciju je izvršila Treća četa Prvog bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda.

⁵ Napadi na Kamenicu, Tržić i Primišlje započeli su 19 lipnja (u dokumentu je pogrešno stavljeno svibnja). Opširno o tome vidi dok. br. 67.

" Rušenje pruge izvršila je Treća četa Trećeg bataljona Drugog kordunaškog NOP odreda.

2. srpnja o.g. OKO 2 sata nestao je od svoje kuće iz Ogulina Branko Sušanj iz sela Prapuća, kotara Ogulin. Sumnja se da je otišao u šumu i priključio se partizanima.

6. srpnja o.g. u 1.30 sati partizani su napali selo Musulini i Gomirje, kotara Ogulin. Borbu su vodili sa partizanima četnici. Istodobno su partizani ispalili nekoliko naboja i na vojarnu oružničke postaje u Gomirju. Napadaj je odbijen bez gubitaka. U borbi je poginuo 1 seljak ...

19. lipnja o.g. u 5 sati partizani su razvalili željez. prugu između postaje Hrv. Moravice⁷ i Vrbovsko, kotara Vrbovsko, pa kada je naišla talijanska vojna ophodnja, partizani su je napali puščanom vatrom, kojom prilikom je poginuo 1 vojnik. Napadaj je odbijen i pruga je popravljena.

26. lipnja o.g. u 24 sata partizani su zapalili željezničku stražu nedaleko Fužina, kotara Delnice.

PETRINJA

23. na 24. lipnja o.g. oko 250 partizana napalo je domobransku stražu i željezničku postaju u selu Rudice, kotara Bos. Novi. Naši su se povukli u Bos. Novi. Partizani su zapalili 5 kuća, željez. postaju i slagalište oko postaje. Na našoj strani poginuo je 1, i ranjen 1 domobran. Protivnik je imao velikih gubitaka.⁸

23. na 24. lipnja o.g. partizani su napali domobransku stražu na Bišćanica Brdo, kotara Bos. Novi. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

27. lipnja o.g. u 1 sat partizani su napali straže kod Dvora na Uni i u selu Matijevići, kotara Dvor n/Uni. Kod Matijevića jedan je domobran ranjen, a 1 partizan zarobljen. Kod Dvora na Uni uhvaćen je Gredelj Stjepan rodom iz Mihovljana, kotara Zlatar, bivši ustaša 3. sata VII. ustaške bojne, koji je 18. svibnja o.g. bio po partizanima zarobljen, a sada je s njima sudjelovao pri napadaju na Dvor. Gredelj je od strane ustaša u Dvoru n/Uni javno streljan.⁹

27. na 28. lipnja o.g. iz sela Slane, kotara Petrinja napustilo je svoje domove 9 pravoslavaca i pobjegli k partizanima.

29. na 30. lipnja o.g. iz sela Cepeliša, kotara Petrinje sa svojim obiteljima pobjegli su u šumu 10 seljaka. Razlog bjegstva, što su nekoji od njih bili pozvani u vojsku.

⁷ Srpske Moravice

⁸ Napad na željezničku stanicu Rudice izvršile su Prva i Druga četa Četvrtog bataljona NOP odreda Banije.

⁹ Napad na selo Matijeviće vršili su Drugi i Četvrti bataljon sa jednom četom Prvog bataljona NOP odreda Banije. Vidi dok. br. 70.

29. na 30. lipnja o.g. napustili su svoje domove iz sela Budaševa, kotara Sisak 3 muškarca i 2 ženske i priključili se partizanima.

30. lipnja o.g. u selo Cerje, kotara Sisak došlo je 25 partizana i održali seljacima govor.

30. lipnja o.g. u selu Slana, kotara Petrinja, ustaše iz istog sela ubili su Milošić Ivana iz istog sela, koji je pobjegao iz uza sudbenog stola u Petrinji, gdje je odgovarao radi širenja komunizma.

30. lipnja o.g. u 1 sat oko 500 partizana napalo je selo Majur, kotara Kostajnica. Zapalili su općinsku zgradu, željezničku postaju, željez. skladište, zgradu pilane, pilanu, i magazin državne manipulacije drva. Poginula su 2 seljaka. Osamnajst domobrana i 20 ustaša, koji su osigurali željez. postaju razbježali su se. Partizani su sobom odveli 1 domobranskog poručnika i 1 vodnika. ... Odnieh su nekoliko sanduka duhana i cigareta, 25 vreća pšeničnog brašna, 5 sanduka šećera i 3000 kg. graha. U skladištu šumske manipulacije je izgorio 1 vagon kukuruza. Napadači su po svršenom poslu otišli u svoja sela: Krčevo, Kukuruzari, Velešnja i Mečenčani.¹⁰

1. srpnja o.g. oko 18 sati pravoslavci iz sela Cetvrtkovca i Drljače napali su puščanom vatrom na seljaka Miloša Pavkovića iz istog sela, kotara Petrinja, navodno zato, što održava veze sa našim oblastima. Pavković je lakše ranjen. Jednog od napadača drugi dan jedna njemačka obhodnja je ranila i uhvatila.

1. srpnja o.g. oko 9 sati u selu Vodičevo, kotara Bos. Novi partizani su napali jednu domobransku obhodnju, 2 su domobrana ubijeni, 1 je ranjen. Napadači su odnieli njihovo oružje.

1. srpnja o.g. u 22 sata na željez. pruzi Zagreb—Sisak na km. 395.720 kod Peščenice ispod stroja teretnog vlaka eksplodirao je pakleni stroj. Prvi točak stroja oštećen, a tračnica razorena u dužini od 1.20 m. Ljudskih žrtava nije bilo.

1. na 2. srpnja o.g. partizani su zapalili drveni most na potoku Gradusa, 1 km. udaljeno od željez. postaje Sunja, kotara Petrinja.

2. srpnja o.g. oko 3 sata veća skupina partizana i nenaoružanih pravoslavaca napali su selo Cuntić, kotara Petrinja... U borbi na našoj strani poginulo je 10 muškaraca i 2 ženske. Nekoliko je osoba odvedeno u robstvo. Jedan je partizan uhvaćen i odmah streljan po ustašama. Partizani su istodobno napali željez. postaju Kraljevčani, istu zapalili, 17 domobrana zarobili, razoružali i pustili.

Partizani su istodobno napali željez. postaju Bačugu, na pruzi Petrinja—Glina, istu zapalili, zarobili 109 domobrana, razoružali i svukli. U njihove ruke pale su 4 strojne puške.

¹⁰ Opširno o napadu na Majur vidi dok. br. 70.

Momčad oružničke postaje Kraljevcani u ovoj borbi uspjela je oduzeti od partizana: 2 voj. puške, 3 kabanice, 2 ustaška haljinca, 2 partizanske kape i oslobodila 5 ustaša iz sela Cuntića, koje su partizani povelili sobom u robstvo.

U spomenutim napadajima sudjelovalo je 5 partizanskih bataljona odjela Banije. Operacije su izvodili po pismenoj zapovjedi a i pod vodstvom operativnog štaba ovog odjela.¹¹

• 2. srpnja o.g. oko 20 sati na putu iz Letovanića u selo Cerje, kotara Sisak u šumi Frankovac—Dubrava partizani su zaustavili općinskog stražara iz Letovanića Stjepana Brodarića oduzeli mu sve pozive i 2.300 kuna.

3. srpnja o.g. oko 23 sata veća skupina partizana napala je mjesto Dobrljin, kotara Bos. Novi, ovo mjesto zauzela, koga i sada drže. Zarobljeno je oko 150 domobrana i razoružano. Palo im je u ruke 1 bacač granata i 2 teške strojnice. Sve su kuće zapaljene, zgrada željez. i oružničke postaje, te sve zgrade poduzeća Šipada i Ugljenika. Šteta je ogromna.¹²

3. srpnja o.g. oko 19 sati oko 30 partizana došlo je u teretnom samovozu od Pokupskog u selo Letovanić, kotara Sisak stali pred oružničkom postajom, pripucali i razoružali 7 oružnika. Prije dolaska u Letovanić u selu Farkašiću razoružali su 4 oružnika. U Letovaniću po partizanima je ranjen u ruku 1 domobran. Iz općinska zgrade u Letovaniću uzeli su 2 pisaća stroja. Na postaji su razderali sve knjige, slike i izkaze, te sve posteljne stvari odnieli.¹³

4. srpnja o.g. oko 19 sati iznad Kostajnice je kružio jedan naš bombarder iz baze Banja Luke. Naša protuzrakoplovna odbrana otvorila je na njega vatru iz strojo-pušaka, ranila pilota narednika Sulju Kulenovića. Zrakoplov se spustio na jednu ravnicu kraj Bos. Kostajnice. Posada je mislila, da se nalazi na neprijateljskom zemljištu, pa je pilot skočio u rijeku Unu, a izviđač poručnik Brezi Milan, koji je također ranjen, pobjegao u gustu šumu. Motor je oštećen od zrna.

4. na 5. srpnja o.g. partizani su vršili napadaje na Dvor na Uni, Matijeviće i Zamlaču, kotara Dvor n/U. Napadaji su odbijeni bez gubitaka.

¹¹ O napadima na sela Cuntić, Kraljevcane i Bačugu vidi opširno u dokumentu br. 70.

" Napad na Dobrljin izvršili su Treći i Četvrti bataljon Prve krajiške udarne brigade uz pomoć Prvog bataljona Drugog krajiškog NOP odreda »Dr Mladen Stojanović«. Zarobljeno je oko 300 domobrana i 5 oficira, a zaplijenjeno: 5 teških mitraljeza, 3 bacača mina, 6 puškomitraljeza, 400 pušaka i drugog ratnog materijala.

¹³ Zandarme i domobrane u selima Letovaniću i Farkašiću razoružali su partizani Četvrte čete Četvrtog bataljona Prvog kordunaškog NOP odreda (grupa u šumi Kljuka).

7. srpnja o.g. oko 3 sata partizani su napali naše straže oko mjesta Gline. Napadaji su odbijeni. Na našoj strani ranjen je jedan ustaša.

7. srpnja o.g. oko 23 sata na željez. pruzi Petrinja—Glina kod stražare broj 18 blizu Gline i na željez. most u Glini partizani su napali naše straže. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

7. srpnja o.g. oko 22 sata partizani su napali domobransku stražu na Veljkića Brdu 3 km. j.z. od Bos. Novog. Na našoj strani ranjeno je 8 domobrana. Uz pomoć oklopnog vlaka partizani su rastjerani.

7. na 8. srpnja o.g. partizani su napali Dvor n/U. i selo Matijeviće, kotara Dvor n/U. U Matijevićima su zarobili 2 naša topa, iz kojih su izbacili nekoliko granata na Bos. Novi i Dvor na Uni. Ova 2 topa naši su jurišem natrag oteli. Državni put između Bos. Novog i Dvora na Uni na jednom mjestu prekopali i brzoglasnu liniju prekinuli. U selu Matijevići nađena su 3 partizana mrtva. U šumi Osoja 1 km. južno od Dvora na Uni nađena je 1 teška strojnica, koju su partizani ostavili.¹⁴

7. na 8. srpnja o.g. partizani su napali Hrv. Kostajnicu sa sjevernog i sjeverozapadnog dijela. Napadaji su odbijeni.

7. na 8. srpnja o.g. partizani su zapalili zgradu oružničke vojarne u Kraljevčanima, kotara Glina, iz koje su oružnici 6. srpnja o.g. po odobrenju I. domobranskog zbora pod zaštitom jedne bojne Petrinjskog zdruga preselili u selo Hrastovicu. Još su zapalili 12 kuća u Kraljevčanima i 1 kuću u susjednom selu Dragotinji.

8. na 9. srpnja o.g. partizani su napali Dvor n/U., selo Matijeviće, Zamlaču i Strugu, kotar Dvor n/U. Napadaji su odbijeni bez gubitaka.

BJELOVAR

2. lipnja o.g. seljak Dragojević Petar iz sela Popovca, kotara Garešnica odmetnuo se od svoje kuće i pridružio partizanima.

11. lipnja o.g. iz sela Cremušine i Šibenika, kotara Grubišno Polje od svojih kuća odmetnula su se 24 seljaka navodno bojeći se interniranja i vjerovatno se priključili partizanima.

16. lipnja o.g. partizani su raspačali svoje letke u selu Vel. Peratovici, kotara Grubišno Polje.

20. lipnja o.g. po oružnicima postaje Dubrava uhićen je Židov Doner Srećko radi prikrivanja razne robe i osobnih stvari.

20. lipnja o.g. u parku pred željez. postajom u Bjelovaru dva deset godišnja dječaka našli su u travi 2 talijanske crvene limene bombe i počeli ih gurati nogama. Jedna je od ovih eksplodirala i oba dječaka ranila po nogama, trbuhu i glavi. Sumnja se, da su

¹⁴ O napadima na Bosanski Novi, Dvor i Matijeviće, koje su vršile banijske i bosanske jedinice, vidi dok. br. 91.

ove bombe odbacili 2 talijanska vojnika, koji su u to vrijeme sjedili u parku i čekali na vlak.

22. lipnja o.g. u šumi kod sela Malog Grđevca partizani su napali oružničku obhodnju postaje Vel. Grđevac, kotara Grubišno Polje. Napadaj je odbijen bez gubitaka.

22. lipnja o.g. u selo Kostanjevac, kotara Garešnica došlo je u zoru oko 80 naoružanih partizana obučeni u razna odijela, razmjestili se po seljačkim štagljima i tu se cijeli dan odmarali.

22. na 23. prešli, su u selo Šimljanicu, kotara Garešnica i tu su ostali cijeli dan. Seljacima kod kojih su se smjestili zaprijetili se, da će ih postreljati, ako ih odaju, postavili su nad njima stražu i od njih zahtjevali da ih hrane. Prije prispjeća naše vojske partizani su se povukli u šumu, partizanske začelnice došle su u sukob sa našim snagama, ali bez gubitaka. Partizanima je uspjelo pobjeći u šumu prema Moslavačkoj Planini.

25. lipnja o.g. viđena su 4 partizana kod sela Siščana kotara Čazma. Poduzeta potjera ostala je bez uspjeha.

25. lipnja o.g. u selo Topolovicu, kotara Grubišno Polje došlo je oko 70 partizana obučeni u domobranske odore sa ustaškim kapama i crvenim zvjezdama naoružani sa puškama, sa dvije lahke strojnice i svaki sa 2 do 3 bombe. Od 4 seljaka partizani odnieli su 4 puške i 160 naboja od učitelja Mate Rajića 1 časničko domobransko odijelo sa činom poručnika i 1 samokres, od 1 lugara 1 samokres i službeni čekić i od jednog seljaka 1 krugovalnik. Pred školom pred sakupljenih 50 seljaka održali su govor, u kome su kazali, da su narodna vojska, da se bore za slobodu naroda i da će u ovom ratu Rusija pobjediti. Među partizanima prepoznat je razbojnik i četnik Bogdanović Gedeon i još 4 njegova druga.¹⁵

25. lipnja o.g. uhićen je seljak Tandarić Josip iz sela Malo Trojstvo, kotara Bjelovar zato što je kritizirao ustaški pokret.

26. lipnja o.g. oko 6 sati na putu iz sela Zrinj—Bubanj u Šibenik u šumi Grahorine, kotara Grubišno Polje iz busije partizani su napali oružničku i ustašku obhodnju. U borbi je poginuo zapovjednik oružničke postaje Vel. Grđevac oruž. narednik Ostermak Juraj, a ranjen je 1 domobran. Partizani su opkolili 1 oružnika; 10 ustaša i ranjenog domobrana, te ih prisilili na predaju, iste razoružali, odoru svukli a njih pustili. Partizana je bilo oko 80, svi su bili naoružani sa puškama, bombama i jednom strojnicom.¹⁶

26. lipnja o.g. u 23 sata u selo Dišnik, kotara Garešnica došlo je 27 partizana, od kojih su 2 ženske; razmjestili se po seljačkim štagljima i tu se odmarali. Dne 27. lipnja o.g. partizani su pra-

¹⁵, ¹⁶ **Odnosi se na Četvrtu četvu Trećeg bataljona Prvog slavonskog NOP odreda koja je djelovala u Bilo Gori.**

vodobno opazili dolazak oružnika i ustaša, njihova straža dala je znak uzbune pucnjom iz puške, pa su partizani pobjegli u obližnju šumu. Iz šume su ispalili nekoliko naboja na ustaše, ali nису nikoga ranili. Iza njih u štagljima nađeno je: 300 naboja za pušku, 10 građanskih gunjeva za pokrivanje, 1 dalekozor, 1 domobranska kabanica, umivajući pribor i 6 legitimacija [na] imena partizana.

27. lipnja o.g. oko 24 sata na željez. pruzi između Ivanić Grada i Deanovca, kotara Dugo Selo pod strojem nadošlog brzog vlaka eksplodirao je pakleni stroj, pruga je oštećena u dužini od 70 cm. Stroj je teško oštećen. Ljudskih žrtava nije bilo. Pruga je nakon 6 sati popravljena i saobraćaj uspostavljen.¹⁷

27. lipnja o.g. u selo Brinjane, kotara Garešnica došlo je 9 partizana, iz kuće odveli ustašu Fijačko Janka, te ga iz pušaka u polju ubili.

28. lipnja o.g. otišao je od svoje kuće seljak Ralić Lazo iz Male Bršljanice, kotara Garešnica i pridružio se partizanima.

28. lipnja o.g. sa paše od stoke otišao Dužda Nikola, star 23 godine iz sela Brinjana, kotara Garešnica i pridružio se partizanima.

30. lipnja o.g. uhićen je u Bjelovaru seljak Nikola Dobrić iz Bjelovara zbog sumnje komunizma.

4. srpnja o.g. rano u jutro u selo Miletinac, kotara Daruvar došlo je oko 2.000 partizana pod vodstvom nekog pukovnika bivše jugoslavenske vojske, održali govor u kome su naglašavali, da će oni skoro zavladatai.

4. srpnja o.g. u selu Gornji Tkalec, kotara Križevci uhićen je seljak Srećec Stjepan radi uvrede Poglavnika.

6. srpnja o.g. u selu Đurđicu, kotara Bjelovar uhićen je radnik Lisica Bogdan rodom iz Srinjine, kotara Omiš radi uvrede Države.

ZAGREB:

26. lipnja o.g. u selo Dubravčak, kotara Dugo Selo došla je jedna skupina partizana, ubili su ustaškog rojnika Beloš Miju, te od istog oduzeli i odneli 9.000 kuna.

30. lipnja o.g. oko 3 sata oko 30 naoružanih partizana napali su zgradu općine Oborovo, kotara Dugo Selo. Iz zgrade odneli 42.000 kuna gotovog novca, jedan pisaći stroj, 1 šapirograf, 6 gunjeva koji su služili za općinske redare. U ovom napadaju nije bilo žrtava.

1. srpnja o.g. oko 22 sata oko 30 naoružanih partizana napali su zgradu općine Orle, kotara Vel. Gotica, razbili općinsku bla-

¹⁷ Prugu je minirala grupa diverzantata Ivana Hariša-Jlije Gromovnika.

gajnu i [iz] iste odnijeli oko 38.000 kuna. Poslije ovoga otišli su kod ondašnjeg trgovca Simunković Dragutina, te u raznim stvarima i u gotovom novcu odnijeli vrednost za 80.000 kuna.

1. srpnja o.g. po oružnicima postaje Vel. Gorica ubijen je partizanski teklić Anton Cvetković, rodom iz mjesta Novo Čiče, kotara Vel. Gorica, koji je održavao veze sa partizanima izvan područja grada Zagreba, inače je boravio u Zagrebu. Kod njega je pronađen komunistički materijal, 1 bomba i 1 samokres.

3. srpnja o.g. u 23.45 sati kod sela Prečeca, kotara Dugo Selo eksplodirao je pakleni stroj na pruzi pod kotačima stroja nadošlog njemačkog vlaka. Jedna tračnica otkinuta je u dužini oko 70 cm. Pruga je odmah popravljena i promet uspostavljen.¹⁸

4. srpnja o.g. kod sela Opatinca, kotara Dugo Selo po ustašama iz Kustošije ubijen je partizanski teklić nepoznatog imena.

9. srpnja o.g. u 0.15 sati oko 12 naoružanih partizana upali su u prometni ured željez. postaje Hrv. Leskovac, kotara Zagreb, razoružali stražu od 4 vojnika, iste svukli, odnieli 2 voj. puške sa 90 naboja. Razbili brzoglasce i uređaj, odnieli 3.067 kuna gotovog novca. Istodobno su upali i u poštu, koja se nalazi u istoj zgradi, te odnieli 2.095 kuna.

Stanje javne sigurnosti nije povoljno, a osobito na području krila Ogulin i Petrinja, gdje je jače djelovanje partizana.

Pod vlašću partizana nalaze se slijedeće oružničke postaje i ispostave:

postaje: Obijaj, Gornji Klasnić, Mali Gradec, Kraljevčani, Mečenčani, Bijelnik, Zirovac, Rujevac, Dobrljin, Svodna, Drežnica, Jasenak, Nova Kršlja, Tržić, Veljun, Perjasica i Krstinja.

ispostave: Miholjsko.

Usljed ugroženosti od partizana povukle su se slijedeće oružn. postaje i ispostave iz dosadašnjeg mjesta djelovanja u druga mjesta:

postaje: Bović u Čemernicu, Vojnić u Brezovu Glavu, Krnjak u Brezovu Glavu i Grdanjci u Jesenicu.

ispostave: Rosopajnik i Srednje Prilišće u Netretić; Mala Paka i Mrzljaki u Jurovski Brod; Sošice, Vivodina i Kašt u Kostanjevac; Budinjak i Stojdraga u Kalje.

Podatci sa područja oružničkog krila Bihać u ovo izvješće nisu unešeni, jer izvješće uslijed zapreka u prometu još nije primljeno.

Zamjenik zapovjednika
(M. P.) podpukovnik (Mavrić)
Mavrić ppuk

¹⁸ Prugu je minirala grupa diverzanata Ivana Hariša-Ilije Grovovnika.

BR. 178

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJE GRUPE ZADAR OD 14 SRPNJA 1942 GOD. O ODVOĐENJU U LOGOR NA MOLAT GRUPE PORODICA PARTIZANA IZ SELA ZATONA¹

Komanda kraljevskih karabinjera Dalmacije
Grupa Zadar — XXII. mob. bataljon.

N. 82/36 prot. Div. III. Zadar, 14 srpnja 1942.A.XX

I

Predmet. — Čišćenje članova porodice ilegalaca

Guverneratu Dalmacije — Vojni kabinet — Zadar
— „ — — Kabinet — „
— „ — — Posebni sekretarijat — Zadar
Generalnoj direkciji policije pri
Guverneratu Dalmacije „

Danas u 11 sati parobrod »Viotti« isplovio je iz Zatona — Šibenik — za koncentracioni logor Molat sa 52 člana porodice ilegalaca na palubi, i to:

- muškaraca 10
- žena 13
- djece od 1 do 10 godina 17
- dječaka i djevojčica od 11 do 18 god. 12

Major komandant
Efisio Ligaš

(M.P.)

¹ Iz ovoga sela (Zatona) kraj Šibenika talijanski okupatori su u toku 1942 godine odveli gotovo čitavo stanovništvo koje se nije nalazilo u partizanskim jedinicama. Najmasovnije deportiranje vršeno je u srpnju i studenom.

PROGLAS ZAPOVJEDNIŠTVA PETOG ARMIJSKOG KORPUSA
I PREFEKTURE KVARNER OD 15 SRPNJA 1942 GOD. O ZAVO-
ĐENJU MJERA PROTIV STANOVNIŠTVA GORSKOG KOTARA

**ZAPOVJEDNICTVO 5. ARMIJSKOG KORPUSA I KR. PREFEKTURA
KVARNER**
(za pripojena područja)

Proglas pučanstvu Gorskog Kotara (područja pripojena Pokrajini Kvarner i hrvatska područja obuhvaćena u prostoru Hreljin — Lič — željeznička pruga Lič — Delnice — Delnice — Brod na" Kupi), (uključiva mjesta)

Uzevši u obzir da je potrebno preuzeti izuzetne mjere za uspostavljanje i držanje javnog reda u gore navedenim krajevima,

ODREĐUJEMO:

I) U gore navedenim krajevima, počam od danas:

- ukinjene su sve granične propusnice i svaka druga dozvola za kretanje u novim područjima (područja pripojena — Pokrajini Kvarner);
- obustavljen je čitav autobusni promet;
- zabranjeno je kretanje, bilo sa kojim prijevoznim sredstvom i pješke, između naselja i naselja;
- zabranjeno je stajanje ili kretanje, osim u naseljima, u prostoru jednog kilometra na obje strane željezničkih pruga. (Pucati će se bez daljnjeg protiv prekršitelja);
- nastavljati će se samo promet i radovi, koji su u toku i koji se vrše za vojničke vlasti ili redarstvene organe, te pod njihovom zaštitom (područja pripojena Pokrajini Kvarner);
- obustavljen je čitav telefonski, brzojavni i poštanski promet, bilo u naseljima, bilo između istih.

II) U gore navedenim krajevima, počam od danas, biti će odmah strijeljani:

- svi oni, koji, na bilo koji način, će djelovati neprijateljski prema talijanskim i hrvatskim vlastima i četama;
- svi oni, kod kojih će se naći oružje, streljivo i eksploziv;
- svi oni koji, na bilo koji način, će pomagati pobunjenike;

¹ Ovaj proglas je u originalu objavljen na talijanskom i srpsko-hrvatskom jeziku. Redakcija donosi original na srpskohrvatskom.

- svi oni kod kojih će se naći falsificirane putnice, osobne iskaznice i propusnice;
 - svi sposobni muškarci, koji će se nalaziti u ma kakvom držanju — bez opravdanog razloga — u borbenoj zoni.
- III) U gore navedenim krajevima, počam od danas, biti će srušene do zemlje:
- zgrade, iz kojih će se žaliti² talijanske i hrvatske vlasti i čete;
 - zgrade u kojima će se naći oružje, streljivo, eksploziv i ratni materijal;
 - stanovi, čiji vlasnici su dobrovoljno primili u svoje kuće pobunjenike ili su, na bilo koji način, otišli (iako djelom), da se združe odmetnicima.

Pošto je poznato, da između pobunjenika se nalaze također osobe, koje su bile prisiljene ići u šume, i druge koje se kaju što su ostavile svoje kuće i obitelj, Prefekt Pokrajine Kvarner i zapovjednik 5. Armijskog Korpusa, jamče život svima onima, koji — prije borbe — će se javiti talijanskim četama i će im predati oružje.

Pučanstvu, koje će ostati mirno i će se držati korektno prema talijanskim i hrvatskim vlastima i četama, neće biti potrebno bojati se za svoj život i za svoju imovinu.

15. srpnja 1942. XX.

Za područja pripojena Pokrajini Kvarner
P r e f e k t
Temistocle Testa

Za ostalu zonu General Zapovjednik
5 Armijskog Korpusa
Renato Coturri

¹ Treba: na koje će se žaliti.

IZVADAK IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA VIŠE KOMANDE
ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« ZA DAN 16
SRPNJA 1942 GOD. O BORBAMA U DALMACIJI

Komanda XVIII. arm. korpusa

6010 16. 7. 42

15184 17. 7. 42

16. 7. 42

— Započete su operacije na Velebitu.¹

^{16. 7. 42}
Željeznička stražarnica 108 (Knin RK-DK)

— Napad na željezničku stražarnicu. Napad je odbijen. Ranjena su tri naša.²

16. 7. 42

Vještica Gora

— Prilikom operacije na Vještica Gori u zoni Kazanci (Split UF-DE), jedinice divizije »Sassari« pretrpjele su slijedeće gubitke: mrtvih 2 oficira i 19 vojnika, ranjena 3 oficira i 42 vojnika. Nestalo 47 vojnika.³

t

Hvar

— Završena je operacija čišćenja.

¹ O talijanskoj ofanzivi na Velebit vidi dok. br. 109, 115, 119, 126.

² Napad su izvršili dijelovi Sjevernodalmatinskog NOP odreda.

³ Napad talijanskih jedinica na područje Dinare (Vještica Gora) otpočeo je 10 srpnja 1942 godine. Cilj ovoga napada bio je da se opkole i unište dijelovi Odreda za srednju Dalmaciju. Na Vještica Gori se tada nalazio štab Četvrte operativne zone, sa bolnicom i pozadinskim djelovima. Talijani su Doduzeli napad iz pravca Bosanskog Grahova, Sinja, Vrlike i Vagnja. Pravac od Vagnja i Grahova branio je Prvi dalmatinski udarni bataljon i dijelovi bataljona »Starac Vujadin«, a pravac od Sinja i Vrlike Drugi bataljon Odreda za srednju Dalmaciju i ljudstvo iz punktova. Talijani su napadali sa Drugim i Trećim bataljonom 152 puka divizije »Sassari«, Trećim bataljonom 151 puka iste divizije, Drugim bataljonom 25 puka divizije »Bergamo«, Drugim bataljonom 26 puka iste divizije, dijelovima 89 legije crnih košulja, 81 divizionom artiljerije, vodom bacača plamena u saradnji sa oko 50 četnika iz Otišića i oko 100 žandara iz Sinja, Vrlike i okolnih sela. Nadiranje talijanskih kolona iz pravca Sinja i Vrlike zaustavljeno je 11/12 noću, a iz Bos. Grahova 12/13 noću. Time je ovaj napad Talijana bio zaustavljen, posle čega su se povukli.

BR. 181

IZVJEŠTAJ GUVERNATORATA DALMACIJE OD 17 SRPNJA
1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA ČETNIKE U SELU
MOKRO POLJE

17 srpnja 2 XX

0011731 Kab. Javne sigurnosti

Ministarstvu unutrašnjih poslova
Glavnoj direkciji Javne sigurnosti
Otseku A.G.R.

t

R i m

Djelatnost naoružanih bandi.—

U zoru 14-og tekućeg, u naselju Mokro Polje, na hrvatskoj teritoriji, između Knina i Kistanja, oko 200 partizana napalo je 60 četnika koji su bili posada mjesta.¹ Upleteni u tešku borbu, partizani su upućivali mitraljeske rafale i na kasarnu naše posade, ali kad je kasnije stiglo još 200 četnika, prinuđeni su da se povuku na polazne položaje.

U sukobu su četnici imali 3 mrtva, među kojima je vođa grupe Vačlić Nikola iz Mokrog Polja i 30 zarobljenika. Partizani su naprotiv ostavili na terenu samo 4 mrtva, ali treba smatrati "da su imali veće gubitke, pošto imaju običaj da ne napuštaju ranjenike na mjestu borbe.

ZA GUVERNERA

¹ Napad je izvršio bataljon »Bude Borjan«.

BR. 182

IZVJEŠTAJ GUVERNERA BASTIANINIA OD 18 SRPNJA 1942
GOD. O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI U DALMACIJI

Otprijmljeno	Telegram za otpremu	Načelnik odeljenja
et) A.P.L.N.	šifrovani	šifre
R.S.	B. 6292	Prizia

Naslovnik
Pretsjedništvo
Ministarskog savjeta
Rim

Zadar, 18.7.1942-XX sati 1.30

Pošiljalac: Gab
Na uvid: G.M. —V.S. —S-P.

Predmet:
Političko-vojna situacija
u Dalmaciji

Za Dučea

05S45 General Roatta mi javlja da, pošto je primio naređenje da uputi dvije divizije u Crnu Goru, nije više u mogućnosti da talijanskoj provinciji Dalmaciji dade onaj raspored kojeg sam Vam ja mojim potsjetnikom od 9 srpnja izložio i da je bilo potrebno prije svega započeti jednu vojničku akciju protiv ustanika da bi se zatim obezbijedio jedan stalan garnizon provincijama Zadar i Split.

Moja je dužnost, Duče, da Vas obavijestim da sve do dana današnjega XVIII armijski korpus, koji ima sve svoje divizije s onu stranu granice, nije preduzeo nikakvu veću akciju protiv osam grupa ustanika¹ koji se kriju u dobro poznatim mjestima unutar provincije Zadar a koji već dva mjeseca teroriziraju stanovništvo sela. Oni su se 14 puta sukobili sa crnim košuljama i drugim snagama policije ostavivši mrtvih i ranjenih, ali i nadalje se zadržavaju na teritoriju ohrabreni i pojačani elementima koji prelazeći neutvrđenu i nečuvanu granicu Krke ulaze po volji na naš teritorij. Na moja opetovana traženja i molbe da im se suprotstavi sa jednom brzom i odlučnom akcijom sličnoj onoj izvršenoj u Kotoru, komandant armijskog korpusa mi je uvijek odgovarao da nema dovoljno trupa. Bilo kako situacija nije ni u kakvom slučaju poboljšana od dana 9 juna kad sam imao čast da Vas izvijestim...

Smatrao sam da bi se napustivši treću zonu i dio druge, sredivši situaciju u Kotoru i u Crnoj Gori, imalo dovoljno trupa po-

¹ Odnosi se na bataljon »Bude Borjan«, »Branko Vladušić« i Primorsku četu. Oba bataljona nisu bila na području t. zv. provincije Zadar, jer je bataljon »Branko Vladušić« bio stalno na tromeđi Like, Bosne i Dalmacije, oko Plavna, Zrmanje, Rujišta.

trebnih za italijansku Dalmaciju u kojoj je naš prestiž vrlo uzdrman našom neaktivnošću prema šest ili sedam stotina vrlo aktivnih partizana, ali ne takvih i tolikih radi kojih bi se tražila izvanredna sredstva.

Ne znam, Duče, koliko je generalu Armellini-u potrebno bataljona da ih savlada, ali je potrebno da se završi sa tom neaktivnošću i da se uspostavi redovno stanje. Ja sam poduzeo sve što sam mogao da bi pomogao tome uhapsivši sve rođake ustanika, oduzevši im svaku mogućnost snabdijevanja, nastavivši sa uspješnim policijskim operacijama u cilju odstranjivanja mnogih njihovih kurira i obavještajaca, uspjevši sa zasjedama i brzim akcijama da im zadam znatne gubitke.²

Crne košulje, karabinjeri i Metropolitani³ takmiče se u toj aktivnosti pomažući se bratski, ali budući ne posjedujem i pošto mi ne šalju niti kamione, niti radio aparate za vezu niti ostalu pomoć nisam u stanju da sa policijskim snagama izvršim akciju većeg obima koju situacija zahtjeva.

Bataljoni koji su 10 lipnja po Vašem naređenju upućeni u provinciju Zadar imali su samo jedan sukob sa ustaničkim formacijama u očekivanju drugih snaga koje nisu stigle. Zatim su i ovi bili povučeni u domovinu.

Mjerama preduzetim ovih dana pokazalo se je da na teritoriju Provincije postoje ona 4 bataljona smanjenog sastava koji su u normalno vrijeme sačinjavali trupe Zadra a koji su, kao što znate, sastavljeni od ljudi garnizonskog duha iz još 2 bataljona mitraljezaca po formaciji još slabijih snaga i jednog bataljona koji bi trebao stići iz Splita.

Očevidno je da komanda ne smatra da su te trupe prikladne i dovoljne za suprotstavljanje partizanima koji i dalje ubijaju ljude vjerne Italiji prolazeći nesmetano između dva bataljona⁴

Pošto takvo stanje traje 40 dana sigurno da ste Vi Duče upoznati sa štetom i porugom koju nam ustanici nanose, Vi koji ste moj starješina, koji ste me ovlastili i koji ste mi dali odgovornost Guvernera Dalmacije.

Stoga smatram neophodnim da se italijanskoj Dalmaciji dodijeli barem jedna divizija, sa odlučnim zadatkom da odmah poduzme akciju protiv 8 postojećih partizanskih grupa.⁵

² U periodu od 28 svibnja do 18 lipnja ukupni gubici Sjevernodalmatinskog NOP odreda iznosili su 13 mrtvih i ranjenih dok su gubici Talijana bili 278 mrtvih i ranjenih i 84 zarobljena.

³ Policija (primjedba prevodioca)

* Misli se na bataljone koji su se nalazili na granici između anektiranog područja i t.zv. NDH, na liniji Obrovac—Zegar—Ervenik—Mokro Polje.

⁵ Divizija je pod nazivom »Zara« formirana u drugoj polovini 1942.

Držim da bi ova divizija odmah poslije toga mogla biti na raspoloženju za druge zadatke pošto mi izgleda da su sadašnji bataljoni smanjenih snaga dovoljni da nakon jedne takve akcije održavaju mir za koji Vas stanovništvo našeg teritorija na sav glas moli.

Bastianini

BR. 183

PISMO PREFEKTA TESTE OD 19 SRPNJA 1942 GOD. O STVARANJU LOGORA NA RABU I O PLANOVIMA TALIJANSKIH OKUPATORA PO PITANJU KOLONIZACIJE

KRALJEVSKA PREFEKTURA KVARNERA

Br. 2573/Gab.

Rijeka, 19 srpnja 1942 XX

PREDMET: gradnja baraka.—

Pretsjedniku fašističkog pokrajinskog saveza
industrijalaca

R i j e k a

Kao što sam vam usmeno rekao u svoje vrijeme skrećući na to vašu ličnu pažnju, na Rabu inspekcija ratnih službi Ministarstva unutrašnjih poslova gradi barake za 20.000 budućih interniraca.

Saznajem da komanda Supersloda treba da se pobrine za barake za još 5.000 daljih. Smatram da vi treba da pozovete riječka poduzeća da ispitaju mogućnost intervencije po istom pitanju drugih firmi iz Brescie, Napulja, Rima i Pescare, da bi podnijele jedan tip gradnje, radi ponovne upotrebe materijala danas korišćenog, da bi se mogao kasnije koristiti za dalje gradnje koje će se poslije rata morati izvoditi na novim teritorijama naročito za kolonističke kuće neophodno potrebne u novoj zamisli problema sutrašnjice. Kad nam je žao razaranja ustaničkih brloga, treba odmah misliti i predvidjeti obnovu koja je bila naša prva misao u dane kada su nove teritorije anektirane. Što je rušilački komunizam spriječio da se odmah učini, učiniće se sutra. A u tome mjesne industrije moraju biti među prvima.

Postarajte se i javite mi šta ste učinili.

P r e f e k t :
Testa

BR. 184

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJE, GRUPE ZADAR, OD 20 SRPNJA 1942 GOD. O ČIŠĆENJU NA OTOKU IŽU I O BROJNOM STANJU LOGORA NA MOLATU

HITNO.

KOMANDA KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJA
GRUPA ZADAR — XXII MOBILNI BATALJON

Br. prot. 82/41 Otsjek 3.

Zadar, 20 srpnja 1942 A.XX.

PREDMET: Čišćenje.

GUVERNATORATU DALMACIJE — VOJNOM KABINETU

ZADAR

Izostavljeno

Danas od 6 do 14 časova karabinjeri su sa jednom pješadijskom četom na otoku Iž vršili operacije čišćenja porodica odbjeglih. Nije bilo nikakvog incidenta.

Uhvaćeno je:
muškaraca 27
žena 52
dječaka 31,

koji su zatim koncentrisani u Molatski logor.

U Malom Ižu seljake Petričić Božu od 19 godina i Petričić Miljenka od 15 godina, braću odbjeglog Petričić Žarka, nije bilo moguće naći u njihovim kućama, niti je bilo moguće ući im u trag u poljima.

Pretsjednik općine je obaviješten da potraži ova dva mladića, opominjući ih da se u toku dana prijave karabinjerima u Vel. Ižu, pod prijetnjom ozbiljnih mjera protiv njih i njihovih porodica.

Do danas broj interniraca u Molatskom logoru je slijedeći:
muškaraca 351
žena 566
dječaka 395.

Isti dopis dostavlja se Generalnoj direkciji policije i vojnim vlastima.

MAJOR KOMANDANT
Efisio Ligaš s.r.

(M.P)

BR. 185

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJE, GRUPE ZADAR, OD 23 SRPNJA 1942 GOD. O ODVOĐENJU U KONCENTRACIONI LOGOR NA MOLAT GRUPE PORODICA PARTIZANA IZ KRAPNJA

Komanda kraljevskih karabinjera Dalmacije
Grupa Zadar. — XXII mob. bataljon.

N. 82/42 prot. Div III. Zadar, 23 srpnja 1942.A.XX

Predmet: — Čišćenje članova porodica ilegalaca

Guvernatoratu Dalmacije — Vojni kabinet Zadar i na znanje
Guvernatoratu Dalmacije — Kabinet
Guvernatoratu Dalmacije — Posebni sekretarijat

Danas u 9 sati parobrod »Viotti«, isplovio je iz Krapnja — Šibenik — za koncentracioni logor Molat sa 98 članova porodica ilegalaca na palubi, i to:

- muškaraca 12
 - **žena 44**
 - djece od jedne do deset godina 15
 - dječaka i djevojčica od 11 do 18 god. 27
- Isto Generalnoj direkciji policije i vojnim vlastima.

(M.P.)

Major komandant
— Efisio Ligaš s.r. —

BR. 186

IZVADAK IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA VIŠE KOMANDE
ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« ZA DAN 23
SRPNJA 1942 GOD. O NAPADU PARTIZANA NA TALIJANSKU
KOLONU KOD ZRNOVICE

Komanda VI. armijskog korpusa
11975 23. 7. 42
15642 24. 7. 42
22. 7. 42

Žrnovica (Mostar IN-AF)

— Čete koje su pošle iz Ploča i Gradca sastale su se u Zrnovici
gde je izvršen napad na kamione, ne našavši ustanike. Pratlja
kamiona od 15 ljudi imala je 12 mrtvih (od kojih 5 ranjenika
koji su docnije umrli) i dva ranjena. Jedan kamion uništen.
Jedan kamion izvučen. Izgubljena dva puškomitraljeza i lično
naoružanje.¹

¹ Napad je izvela jedna četa bataljona »Jozo Jurčević«.

BR. 187

IZVJEŠTAJ FAŠISTIČKOG SEKRETARA IZ VODICA OD 25
SRPNJA 1942 GOD. O BORBAMA NA PODRUČJU VODICA I O
REPRESALIJAMA NAD STANOVNIŠTVOM

NACIONALNA FAŠISTIČKA PARTIJA
FEDERACIJA BORBENOG SAVEZA FAŠISTA ZADRA
Borbeni savez fašista — Vodice

Vodice 25/7/1942 XX

Br. protokola 495 (XX) F
Odg. na dopis br.
od
iz Ureda
predmet:

Federacija Fašista Zadar
br. prot. 340/g p/F-III/J
datum dolaska 27.7
Odgovor

POBIJEDIĆEMO!¹

UPUCÈNO
FEDERALNOM SEKRETARU

Z A D A R

Saopćavam Vam da je dana 24-og i 25-og tekućeg u mjestu Ledine² pod mojom nadležnošću izvršeno raščišćavanje od strane bataljona Bersaljera — Zadar, 29-og pješadijskog i bataljona dobrovoljne milicije za nacionalnu sigurnost »Tibar«.

Pošto je naša komanda doznala da bi tog dana u već spomenutom mjestu trebalo da bude skup komunista a kako je već odavno ta zona označena kao epicentar komunizma za obalsku zonu, odlučeno je da se izvrši raščišćavanje.

Prvi susret između komunista i Zadarskog bataljona desio se u 7 30 časova i trajao je bez prekida sve do 11.45.³

¹ Parola talijanskih fašista

² Ledine, zaselak na raskrsnici puteva između Vodica i Zatona, 7 km sjeverno od Vodica.

* Ovu borbu vodila je Primorska četa, koja je formirana u lipnju 1942 godine, pretežno od partizana iz Vodica, Zatona i Šibenika.

31

PARTITO NAZIONALE FASCISTA
FEDERAZIONE DEI FASCI DI COMBATTIMENTO DI ZARA
Fascio di Combattimento - VODIZE

N.º di protocollo **495/XX/F** VODICE **25/7/1942. XI**

Risp. al foglio **N.º 100** del **Fascio di Zara**
del **Fascio di Zara** dell'Ufficio
Oggetto: **SECRETARIO FEDERALE**

RISERVATA komisija za utvr. zloč.
up. i njihovih posljedica
v. Br. **6476**

VINCEREMO!

Data arrivo **27.7** **SECRETARIO FEDERALE**

Z A R A

Risposta
Vi comunico che il giorno 24 e 25 c.m. in località Ledine, di mia giurisdizione, è stato fatto un rastrellamento dal Btg. Bersaglieri Zara, 29° Fanteria e dal Btg. MVSN Tevere.

Essendo, il nostro Comando, venuto a sapere che in tale data, nella già menzionata località, avrebbe dovuto esserci un'adunata di comunisti essendo stata poi già da molto tempo segnalata tale zona come l'epicentro del comunismo per la zona costiera, il rastrellamento fu deciso.

Il primo contatto tra comunisti ed il Btg. Zara avvenne alle ore 7,30 e durò, senza interruzioni sino alle ore 11,45.

Le perdite del Btg. Zara sono 2 ufficiali caduti, un sergente volontario universitario, 8 bersaglieri caduti e 22 feriti. Quelle del 29° Btg. 1 fante caduto e due feriti, quelle del Btg Tevere: 3 feriti.

Il nemico in questa azione ha lasciato sul terreno secondo i rapporti dei Comandi Comp. circa 120 morti (uomini, donne e bambini).

Il comportamento dei Bersaglieri del Btg. Zara è degno di elogio: se il Btg. fosse stato provvisto di mortai le perdite del detto Btg. sarebbero state di gran lunga inferiori e quelle inflitte ai comunisti molto superiori.

I costoni rocciosi sono stati ad uno ad uno conquistati dai Bersaglieri a bomba a mano, gli ufficiali sono caduti alla testa dei loro reparti (uno e precisamente il Stan. è stato preposto per la medaglia d'oro).

Tra gli ufficiali caduti c'è il Tenente Danaro Antonio di Zara il quale colpito alla testa decedeva sul campo due ore dopo.

Gubici Zadarskog bataljona su 2 oficira mrtva, 1 narednik univerzitetski dobrovoljac, 8 bersaljera mrtvih i 22 ranjena. Gubici 29-og bataljona 1 pješak mrtav i 2 ranjena a bataljona »Tibar«: 3 ranjena.

Prema izvještaju komandira čete neprijatelj je u ovoj akciji ostavio na terenu oko 120 mrtvih (ljudi, žene, djeca).

Držanje bersaljera Zadarskog bataljona je dostojno pohvale: da je bataljon posjedovao minobacače, njegovi gubici bi bili mnogo manji a oni naneseni neprijatelju mnogo veći.

Bersaljeri su zauzimali jedan po jedan stanoviti položaj ručnim bombama, oficiri su padali na čelu svojih odjeljenja (jedan i to baš Sten, je predložen za zlatnu medalju).

Među palim oficirima je i poručnik Denaro Antonio iz Zadra, koji je ranjen u glavu umro dva sata kasnije na polju.

Za vrijeme čišćenja nađeno je:

jedna poljska kuhinja opremljena za 200 ljudi, 2 magacina životnih namirnica, jedno skladište stočne hrane, 7 pušaka bivšeg jugoslovenskog tipa (Mauzer), oko 200 metaka za pušku, 20 ručnih bombi i jedna cijev za laki mitraljez.⁴

S moje strane, ponosan sam što sam učestvovao uz majora Nardelia komandanta Zadarskog bataljona, u takvoj akciji koja je prema riječima samog majora najteža bitka koju je izdržao otkad je njegov bataljon angažovan.

Saopćite u ime zadarskog fašističkog saveza smrt poručnika Denaro njegovoj porodici, i recite da je njegova herojska smrt bila osvećena.

Sekretar faš. saveza
(Riccardo Kiswarday)

(M.P.)

*** Talijani su pronašli jedno partizansko skladište i tu uglavnom, zaplijenili pomenuti materijal.**

OBAVJEŠTENJE KOMANDE OSAMNAESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 25 SRPNJA 1942 GOD. O SITUACIJI POSLIJE OPERACIJA TALIJANSKIH TRUPA NA PODRUČJU VELEBITA

STAB XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. prot. 6447/OP

V.P. 118, dana 25 srpnja 1942/XX

PREDMET: Situacija poslije operacije na Velebitu i buduća djelatnost.

STABU PJEŠ. DIV. »SASSARI«	V.P. 86
ŠTABU ZADARSKIH TRUPA	V.P. 141
a na znanje:	
ŠTABU PJEŠ. DIV. »BERGAMO«	V.P. 73

Ciklus operacija, započet krajem lipnja sa akcijom na Promini¹ iza čega su slijedovale borbe od 3 srpnja kod Vujašinovića,² zatim produžen 16 ov. mjes. sa akcijom čišćenja Velebita,³ završen je juče ulaskom naših trupa u Bruvno, koje je potpuno zapaljeno.

¹ Na području pi. Promine borbe su vođene 28, 29, 30 lipnja i 1 srpnja između bataljona »Bude Borjan« iz sastava Sjevernodalmatinskog NOP odreda i talijanskih snaga sastava: Drugi bataljon 151 puka divizije »Sassari«, alpinski bataljon »Exille«, alpinski bataljon »Fenestrelle«, Prvi divizion 34 artiljerijskog puka. Talijanske snage u ovoj akciji su potpomagali četnici popa Đujića, ustaše i domobrani iz Drniša i Knina. Noću 1 na 2 srpnja bataljon se u grupama probio ka Bukovici (vidi dok. br. 63, 74).

² Poslije borbe na području pi. Promine bataljon »Bude Borjan« se prikupljao i sređivao u s. Vujašinovići. 4 srpnja je iznenada napadnut od Drugog bataljona 151 puka divizije »Sassari« i Prvog bataljona 25 puka divizije »Bergamo«, koji je iz srednje Dalmacije prebačen na ovo područje. Napad je izvršen iz s. Ervenik i s. Kanaziri sa namjerom da se bataljon opkoli i uništi. Međutim bataljon je, iako iznenaden, uspio da se preko V. Sljemena probije, prijede cestu Zegar—Mokro Polje, koju su Talijani blokirali, i prebaci na zapadne padine Velebita u rejonu s. Rujište. Talijani su imali 3 mrtva i 4 ranjena, bataljon »Bude Borjan« 1 mrtvog i 1 ranjenog. Opširnije vidi u dok. br. 74.

* U ofanzivi na Velebitu učestvovala su slijedeće talijanske jedinice: 151 pješadijski puk divizije »Sassari«, alpinski bataljon »Fenestrelle«, alpinski bataljon »Exille«, bataljon »Pinerolo«, artiljerijska grupa »Sussa«, 43 alpinski bataljon, dijelovi 106 mitraljeskog bataljona, baterija 100 m/m iz 34 artiljerijskog puka i dvije baterije iz sastava divizije »Sassari«. Ofanzivu su potpomagale 51 i 121 bombarderska eskadrila. Od četničkih snaga učestvovao je četnički puk »Petar Mrkonjić«.

Čitav teren je do u tančine pretresen, gdje god su pobunjenici pružili otpor, taj je slomljen, a avijacija velikog radiusa tukla je čitavu teritoriju t. zv. Sovjetske Republike u Srbu.⁴ Gubici pobunjenika bili su veliki a veoma veliko bilo je izvršeno uništavanje: kuća, životnih sredstava, bunara itd.

Može se smatrati da je potučen i raspršen partizanski puk u južnoj Lici, koji je imao sjedište u Bruvnu a njegovi bataljoni bili raspoređeni kao i organizacija rasprostranjena u cijeloj zoni preko koje su naše trupe prešle.⁵

Praktično se dakle može smatrati da je u toj zoni danas ostala pustinja. Važnost ovoga je očigledna, a naročito je to važno za Dalmaciju, jer će izvedene operacije imati nesumnjivog uticaja na situaciju u toj pokrajini, pošto su u svakom slučaju uklonjene i razbijene pobunjeničke formacije, koje su gravitirale prema njoj i koje su, popunjavane Dalmatincima — podgrijavale pobunu u samoj Dalmaciji.

Ali stvorena pustinja ne smije da nas zavede u zabludu kao da smo postigli definitivne rezultate pošto se pobuna obnavlja; moramo zauzeti takav stav da barem očuvamo postignute rezultate.

U tom cilju biće potrebno:

1) Da se četnička grupa Obrada Bjanka raspoređi u zoni Krupa — Rujište sa zadatkom da spriječi da se tamo opet pojave pobunjenici i ujedno da se stvore uslovi sigurnosti i prilika za obavješavanje za našu posadu u Zrmanji.

2) Da se bez odlaganja započne sa pokretima trupa iz garnizona u Gračacu, u Zrmanji i u Kninu na način da se pustoš održi, da se spriječi posteperjo vraćanje života i obnova pobunjeničke organizacije.

3) Da se pojača obavještajna služba — za koju svrhu sam stavio na raspolaganje dovoljno sredstava — tako da se može stalno pratiti situacija, s time da se s vremena na vrijeme intervenira, osim sistematskog pokreta trupa o čemu je rečeno gore.

4) Da se razvije propaganda među stanovništvom i među pobunjenicima sa ciljem da se stanovništvo odvoji od pobunjenika a pobunjenici sami raspu, što bi lako moglo da se ostvari, prema našim informacijama. Sa sredstvima ne treba štediti.

5) Da se produži akcija u zoni zadarskoj, koja je odavna započeta. Ovo popravljavanje situacije olakšaće tu akciju... iako je potrebno s vremena na vrijeme procjenjivati situaciju i prilagoditi joj snage, izgleda da se može pomišljati na mogućnost cijepanja

* Misli se na slobodnu teritoriju u Lici.

⁵ Nije postojao nikakav partizanski puk. Treći lički NOP odred i Sjevernodalmatinski NOP odred vodili su borbu sa talijanskim i četničkim snagama ali nisu razbijeni. Vidi dok. br. 115 i 119.

bataljona u kolone od jedne do dvije čete sa ciljem češćeg napadanja teritorija i većeg kontakta sa stanovništvom.

Očekujem od naslovnih komandi njihov program akcije i prve vijesti o preduzetoj aktivnosti. —

Ovjerava prepis
štabni potpukovnik
šef operativne službe.
Dr. Michelotti

General komandant
Q. Armellini s. r.

BR. 189

BILJEŠKA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« OD 26 SRPNJA 1942 GOD. O DEJSTVIMA PETOG ARMIJSKOG KORPUSA NA PODRUČJU LIKE

Bilješka

Predmet: Izvještaj V armijskog korpusa o operativnom ciklusu za eliminiranje komunističkih centara Škare i Brloga.

Cilj: iskoristiti masu sakupljenih snaga u Vrhovinama poslije deblokiranja utvrđenja u Bihaću, da bi se eliminirale ustaničke bande iz zone Otočac.

Akcija na Škare: iznenadna akcija 2 kolone usretdredene na okupiranje mjesta i raščišćavanje zone u dubinu.

Akcija na Brlog: a) okupiranje mjesta koncentričnim napadima na isto snažnim kolonama iz Otočca i Škara.

b) Raščišćavanje zone.

Dvije akcije koje su dovele do zauzimanja naznačenih mjesta, razvile su se nailazeći na poneki otpor od strane ustanika, koji su uspjeli da skrenu u pravcu Dabra, zahvaljujući zakašnjenju kolone koja je dolazila iz Škara, a koja je imala dužnost da im presiječe povlačenje.

I pored toga što je operativni ciklus preduzet s namjerom da eliminira ustaničke bande iz zone Otočac, dvije akcije sa kojima je sam ciklus zaključen, izgleda da nisu imale onaj karakter akcija u dubinu koji se mogao očekivati s obzirom na raspoložive snage. U zaključku se podvlači da je baš okupiranjem Škara i Brloga izostavljena ona akcija raščišćavanja zone koja je trebalo da pretstavlja realizovanu fazu operativnog ciklusa.

V.P. 10, 26. 7. 1942 — XX

BR. 190

IZVJEŠTAJ OPĆINSKOG KOMESARA ROMBOLIA OD 28 SRP-
NJA O ČIŠĆENJU NA OTOKU RAVA I STRIJELJANJU JEDNE
GRUPE RODOLJUBA

Br. prot.

Veliki Iž, 28. 7. 1942/XX

PREDMET: Izvještaj. —

KR. PREFEKTURI

Z A D A R

Pridržavajući sebi pravo da pošaljem detaljni raport o svim događajima koji su se desili od 26 o. m., saopćavam da sam jutros sa trupama pod komandom gospodina kapetana CONCINA Roberta i gospodina karabinjerskog poručnika RICCIOTTI Renza učestvovao u čišćenju otoka Rava,¹ gdje je bilo poznato da su se sklonile mnoge porodice iz Malog Iža nakon zlodjela iz prošle nedjelje.²

Tamo je uhvaćeno oko 350 lica, što muškaraca srednjih godina, što žena i djece.

U zalivu na Ravi postarali smo se da sva uhvaćena lica ukrcamo na čamce koji su tamo bili usidreni i koje smo odvucli u Veli Iž.

Stigavši tamo postarali smo se, uz odgovarajuće mjere obezbjeđenja, za raspored i smještaj dovezenih lica.

Za to vrijeme je jedan sud, pod pretsjedništvom gospodina kapetana Concina Roberta — članovi kapetan Marangio dr. Ezio, karabinjerski poručnik RICCIOTTI Renzo, komesar općine ROMBOLI Giov. Batt — formiran i, utvrdivši odgovornost 7 lica iz Velog Iža koja su organizirala i pružala saradnju ili pomoć materijalnim izvršiocima zlodjela, na osnovu člana 5 naredbe Guvernera od 7 lipnja 1942/XX — posljednji pasus — naredio je da se strijeljaju niže navedeni:

— Vojvod Enriko, Mihajla i Berčić Ivane, rođen u Velom Ižu 6. 4. 1914

— Bilan Vicko, Šimuna i Bilan Lucije, rođen u Velom Ižu 21. II. 1920

¹ Otok u sklopu sjevernodalmatinskog otočja. Nalazi se između Dugog Otoka i Iža.

² Odnosi se na razoružanje talijanske pratnje, koje su goloruki omladinci Iža izvršili kad su ih Talijani brodom »Sofija« odvodili iz Iža ka Zadru.

- Bilan Vasilije, Šimuna i Bilan Lucije, rođen u Velom Ižu 9. XI. 1924
- Letinić Ivan, Šimuna i Sutlović Ane, rođen u Velom Ižu 25. XII. 1923
- Bilan Benjamin, Šimuna i Herov Mihaele, rođen u Velom Ižu 19. V. 1912
- Cvitanović Gojko, Mihajla i pok. Sorić Marije, rođen u Velom Ižu 1. 7. 1925
- Škorlić Vinko, pok. Tome i pok. Sorić Mihaele, rođen 19. 6. 1910 u Velom Ižu.

Sud se postarao da se sve stanovništvo Velog Iža sakupi na izabranom mjestu za izvršenje kazne, kako bi prisustvujući istom moglo tačno da vidi kako fašistička Italija umije da kažnjava one koji prekrše njene zakone.

Obratio sam se stanovništvu sa nekoliko opominjućih riječi, nakon čega je kapetan gospodin Coneina Roberto pročitao smrtnu osudu i iskoristio tu priliku da kaže plamene riječi protiv onih koji negiraju boga, porodicu i civilizaciju, a koje fašistička Italija namjerava da iskorijeni svim sredstvima.

Osuđeni su imali cinično držanje onog ko zna da je kriv i, prije naloga za paljbu, klicali su »Živio komunizam«. Ovo cinično držanje je još više pojačalo, iako to nije bilo potrebno, ubjeđenje u neposrednu odgovornost svakog pojedinog.

Stanovništvo je jednodušno pokazalo da je razumjelo da je fašistička pravda pravedno pogodila.

Kapetan dr. Marangio i karabinjerski poručnik Ricciotti vrše pažljivo istragu radi nemilosrdnog kažnjavanja drugih krivaca.

Preduzimam mjere za prvo provizorno razmještanje kako bi porodice koje pripadaju ustanicima mogle da ostanu na raspolaganju radi upućivanja u Molatski koncentracioni logor:...

Općinski komesar
G. B. Romboli

BR. 191

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 28 SRPNJA 1942 GOD. O SITUACIJI NA TERITORIJU PUKOVNIJE I AKCIJAMA PARTIZANA U SREDNJOJ DALMACIJI

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
ZAPOVJEDNICTVO
6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

TAJNO

J. S. Broj I 431/taj
U Mostaru, dne 28. srpnja 1942.

Predmet: Izvještajna služba za
minulih 15 dana. —

1. — VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU (J.S.) ZAGREB
2. — ZAPOVJEDNICTVU I. I III. DOMOBRANSKOG SBORA (GLST)
3. — OPUNOMOĆENIKU MINISTRA UNUTRAŠNJIH POSLOVA ZA VELIKE ZUPE VRHBOSNA, HUM I USORA I SOLI—SARAJEVO
4. — ZAPOVJEDNICTVU 1, 2, 3, 4, i 5. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
5. — KRILNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU MOSTAR, DUBROVNIK, OMIŠ I BILECA U TREBINJU. —

Temeljem odredaba privremenog uputa za organiziranje i rad izvještajne službe u vojsci i zapoviedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva Taj. Broj 320/J.S. od 31. srpnja 1942. podnosim slijedeće izvješće za minulih 15 dana:

I. OBCA UNUTARNJA SITUACIJA

1) Raspoloženje naroda:

Raspoloženje hrvatskog dijela naroda, ostalo je u glavnom nepromjenjeno, jer su i prilike koje utiču na to raspoloženje ostale nepromjenjene, a negdje su se i pogoršale. U narodu stalno vlada zabrinutost, neizvjesnost i strah pred događajima koji su na dnevnom redu. Jaka partizanska akcija, osobito na području krila Omiš, glad, uništavanje imovine i dobara doprinose da moral i otpornost širokih narodnih masa pada sve više i više, te stvara mučno stanje utičući negativno na raspoloženje prema državnoj vlasti i nje-

nim predstavnicima. Dobra građana i dalje su izložena* napadima bilo partizanskim, četničkim ili pak talijanskim. Ti napadi se ispoljavaju u raznim oblicima, ali su im posljedice uvijek iste. Narod osjeća pomankanje državne vlasti i čvrste ruke koja bi mu pružila zaštitu i omogućila mu miran život. Nakon preuzimanja vlasti u naše ruke narod očekuje poboljšanje prilika.

Četnički odredi organizirani su od strane talijanskih vlasti u kotarevima Bileće, Trebinje, Nevesinje, Gacko, Ljubinje, Stolac i Čapljina. Ove odrede obskrbljuju talijanske vojne vlasti sa opremom i naoružanjem. Najjača je Nevesinjska grupa. Svi ovi odredi po potrebi surađuju sa talijanskim vojnim snagama u protukomunističkim akcijama. Stav četnika prema našim vlastima, ostao je nepromjenjen. Oni se još nisu opredjelili za suradnju sa našim vlastima. Nepokazuju tendenciju za iskrenu suradnju, a u svojim su postupcima pod uticajem Talijana. Zelja je četnika da se istočni dio Hercegovine pripoji Crnoj Gori, a izgleda da u tome nalaze i podršku Talijana. Rad četnika naše stanovništvo gleda sa nepovjerenjem i strahom. Česti ispadi četnika protiv našeg življa i državne vlasti koji se sastoje u oduzimanju imovine, prijetnjama, izražavanju protiv naše države, još jače ulijeva nespokojstvo među hrvatskim stanovništvom, osobito muslimanima. — Muslimani srbofili utiču na muslimane da se sa četnicima izmire i stvore snošljiviji odnos. Boravak Ministra Dr. Košaka u Trebinju i Bileću i njegov dodir sa pravoslavicima i četnicima dobro je primljen u narodu, jer u tome vide namjeru vlasti da se jednom srede odnosi i normalizira život. Ipak još nema znakova po kojima bi se moglo zaključiti da pravoslavni dio stanovništva namjerava napustiti rezervirani stav i prići suradnji. Oni su još nepovjerljivi i sa rezervom gledaju svaki akt vlasti koji se poduzima u svrhu normaliziranja prilika. Drže, da to nedolazi od vlasti iskreno, već da to nalažu sadašnje prilike.

Zidovi su i dalje neraspoređeni prema državi i u tom su pogledu nekompromisni. Povučeni su, u stavu su iščekivanja završetka rata vjerujući, da je pobjeda saveznika sigurna.

Talijanske vojne snage i dalje se nalaze na cijelom području pukovnije. Njihove su snage osobito znatne duž obale. I povrh toga, nisu uspjeli niti da smanje partizansku djelatnost a još manje da je likvidiraju na cijelom području Dalmacije — krila Omiš i Dubrovnik. Sve do sada poduzete akcije nijesu dale nikakve rezultate. Najbolji je primjer slučaja na otoku Braču i Hvaru, gdje su talijanske vojne snage u svrhu čišćenja partizana naprosto prošetale otocima i nedošavši u dodir sa pobunjenicima odmah i napustile otoke i ako je komunistička akcija na otocima jaka i agresivna. Na dnevnom su redu komunističke manifestacije, napadi na imovinu i živote građana i državnih službenika. U koliko i podu-

zrnu kakvu akciju, onda u najviše slučajeva strada imovina naših građana, koja se pljačka i uništava. Našem stanovništvu nepružaju nikakvu zaštitu od pobunjeničkih napadaja tako, da je ovo ostavljeno samo sebi, a naše su snage nedovoljne da ga zaštite. Ovakav njihov rad doprinijeo je da se neraspoloženje naroda prema njima pojača i da ih nesmatra saveznicima.

Prilikom našeg preuzimanja vlasti od Talijana boravili su članovi državne vlade na području pukovnije i to: Ministar Dr. Košak u Vel. Župi Dubrava i Dr. Andrija Artuković u Vel. Župi Hum. Tom prilikom primili su predstavnike vlasti i došli u dodir sa narodom.

3) Komunizam:

Komunisti pod vidom oslobodilačke borbe i dalje su veoma aktivni i vrše akcije nesmanjenom upornošću i agresivnošću. Njihova akcija poprima sve oštriji oblik osobito skupina na otoku Braču, Hvaru, oko Sinja i Makarske krila Omiš tako da ugrožavaju cijele predjele srednje i južne Dalmacije. — Nemamo snage za suprotstavljanje, a talijanske snage nepoduzimaju radikalnije mjere da se onemoguće. U koliko i poduzmu kakvu akciju ona je slaba i netemeljita tako, da se svrši sa slabim ili nikakvim rezultatom. Slabo ekonomsko stanje, glad; postupak Talijana prema građanima i promidžba doprinose, da se komunizam sve više širi i svakim danom dobiva sve više pristaša.

U savezu sa komunističkom akcijom, od strane partizana u toku minulih 15 dana, dogodilo se je slijedeće:

Na području oružničkog krila Omiš:

28. lipnja naša domobranska straža sa Kosora kod Vrlike, uhitila je Brlić Zdenka Antina i Brlić Mirka Ivanova, oba rodom iz Splita pod sumnjom, da su partizanski doušnici i predala ih je talijanskom vojnom zapovjedništvu u Vrlici.

29. lipnja 20 naoružanih partizana¹ sa samokresima, došli su u selo Postire, kotar Supetar na otoku Braču i povelu istragu po krađi krumpira na štetu jednog mještanina. Uhitili su kradljivca i pronašli pokradeni krumpir. Sakupili su seljane i kradljivca vezali za jedno drvo na obali rekavši, neka vide, kako se vodi istraga i krivci kažnjavaju, pa su uhićenog poslije stanovitog vremena pustili na slobodu.

1. srpnja u 16 sati, 10 naoružanih partizana, sačekali su listonošu sela Lećevice kada se je ovaj preko planine Moseć vraćao

¹ To su bili partizani Bračke čete.

sa poštom u Lećevidu. Prorezali su poštansku torbu j kad nisu ništa od novca našli osim nekoliko pisama koje nisu dirali, pustili su ga na slobodu time da se tim putem nesmiye više kretati.

1. srpnja povratnik Todor Krunić iz sela Otišića, kotar Sinj ponovno je pobjegao od kuće i pridružio se partizanima, i ako je za prvo odmetništvo bio oslobođen od talijanskih vojnih vlasti.

1. srpnja uhićene su po partizanima dvije žene iz sela Zasioka, kotar Sinj i odvedene u pobunjenički logor, odakle su se povratile 3. srpnja jer da ih je pustio zapovjednik odmetnika Vice Buljan, rodom iz Sinja.

2. srpnja u blizini sela Vrlike, kotar Sinj, sukobili su se naši oružnici i milicija sa jednom grupom od oko 100 naoružanih partizana. Oružnici su primili borbu, koja je vođena tog dana od 10—21 sat. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok su gubitci partizana zbog prekida svake veze sa Vrlikom nepoznati.²

3—4. srpnja talijanske vojne snage vodile su borbu kod Manastira Dragovića, kotar Sinj sa jednom većom grupom partizana, koji su imali namjeru pokositi manastirsku pšenicu, koju je općina Vrlika odredila za potrebe pučanstva dotične općine. Partizani su nakon duže i žilave borbe odbijeni bez gubitaka po Talijane, dok su njihovi gubitci nepoznati.

4. srpnja u 4 sata, jedna grupa od 50 naoružanih partizana,³ upala je u selo Cetinu (9 km sjeveroist. od Vrlike), te su od seljana oduzeli 30 pušaka i nepoznat broj strijeljiva, koje im je oružje bilo izdato od talijanske vojne vlasti za zaštitu sela.

5. srpnja u 4 sata oko 600 naoružanih partizana, izvršilo je napad na selo Ježević i jedan dio sela Vinalića, kotar Sinj. Borbu su primili oružnici, milicija i domobranska straža sa Kosova, koja je trajala sve do 14 sati istog dana. Na našoj strani poginula su 2 milionera, a tri ranjena, a ranjene su i dvije žene. Sa sobom su odveli 40 osoba, među kojima i mjesnu učiteljicu Zoranu Luberani, svi iz sela Ježevića, ali je petorici seljana uspelo pobjeći. Selo su opljačkali, oduzeli su i u planini Dinara otjerali 1.200 glava sitne stoke i oko 80 glava goveda. Ubijena su petorica nepoznatih partizana i 1 je ranjen, koji je kasnije u Vrlici umro. Izjavio je, da se zove Haranović Frano sin Ante mehaničar iz Šibenika. Zapovjednik njegovog odjela da je bio neki Levaj⁴ iz Splita. Talijanska posada u Vrlici po ovom napadu obaviještena, nije poduzela nikakve vojne mjere.⁸

¹ Borbu sa milicijom i žandarmima vodila je jedna četa Odreda za srednju Dalmaciju.

³ Grupa boraca Odreda za srednju Dalmaciju

⁴ Ante Roje

⁵ Napad na sela Ježević i Vinalić izvršili su dijelovi Odreda za srednju Dalmaciju.

5- srpnja u 23 sata 12 naoružanih partizana,⁶ izvršili su napad na vojarni razdjela rizničke straže u Pitvanskoj Plaži, kotar Hvar. Rizničku stražu su razoružali, odnesavši 4 puške, 3 boda, 250 naboja i 9 gunjeva-pokrivača. Ovom prigodom priključio se je partizanskoj bandi i riznički stražar Mario Devlahović, rodom iz Bola, kotar Supetar, koji je od ranije imao brata u njihovim bandama.

5. srpnja pravoslavna milicija (četnici) sela Cetine, koje su naoružale talijanske vojne vlasti, u zajednici sa ostalim seljanima sela Cetine, izvršili su napad na katoličko selo Ježević, kotar Sinj. Seljani sela Ježevića i susjednog sela Vinalića, primili su borbu i četnike rastjerali. Prilikom borbi ranjene su 4 osobe sela Ježevića, a dva su branioca sela poginula. Ubijeno je 8 četnika, a nekoliko ranjeno-

6. srpnja u 13 sati, došlo je u selo Bogomolje, kotar Hvar nekoliko momčadi iz sela Jelse, te su selom pjevali komunističke pjesme. Istodobno pobjegao je sa postaje oružnik Ivan Jerčić, odnesavši tri puške i oko 100 naboja. Zapovjednik postaje obaviješten je, da se priprema napad na postaju. Otišao je na mjesnu poštu, ali je brzajna veza bila prekinuta. Pošto je postaja bila slaba sa momčadi i strijeljivom, to je zapovjednik postaje svu opremu i spise pohranio u općini i postaju evakuirao u selo Sućuraj, ali su prilikom vožnje parobrodom dočekani od partizana i napadnuti. Vlasnik broda skočio je u more, htjeo je i pomoćnik, ali je po oružnicima spriječen i tako su izbjegli pogibiji koja im je prijetila.¹ Odbjegli oružnik pridružio se je partizanskim bandama na otoku Braču-

6. srpnja u selu Donji Muć, kotar Omiš, rastureni su komunistički letci naslova: »Svim seljacima Dalmacije« i »Hrvatski vojnici, častnici i dočastnici hrvatskog domobranstva«.

7. srpnja u 4 sata, jedna skupina od neutvrđene jačine partizana,⁷ izvršila je napad na selo Garjak, (8 km jugoist. od Vrlike). Oružnici postaje Vrlika, milicija i 25 domobrana pod zapovjedništvom nadporučnika Rake 11. sata 15 p.p- iz Sinja, prihvatila je borbu, koja je vođena sve do 12 sati toga dana, kada su partizani potisnuti iz sela. Na našoj strani nije bilo gubitaka, dok je na strani partizana bilo nekoliko ranjenih, koje su sobom odnijeli. Ranjena je jedna žena, a partizani su zarobili i sobom odveli 4 seljana. Opljačkali su 100 ovaca i 9 glava goveda. Talijanska posada u Vrlici obaviještena, nije priskočila u pomoć našim snagama.

7. srpnja neutvrđen broj naoružanih partizana, dočekao je iz busije na mjestu »Borići« u blizini Manastira Dragovića, kotar Sinj, naš jedan samovoz, koji se je vraćao iz Vrlike za Sinj otvo-

⁸ Desetina hvarske Cete »Matija Ivanić«

¹ Grupa partizana iz Odreda za srednju Dalmaciju

rivši na njega puščanu i strojopuščanu vatru. Ovom prigodom ranjeno je 7 domobrana i 2 milicionera, a 1 je poginuo, dok je jedan od ranjenih domobrana sutradan preminuo.

7. srpnja u noći, nepoznati broj partizana, porušili su Vukovića Most kod sela Koljana, kotar Sinj, preko rijeke Cetine tako, da je uslijed eksplozije bačen u zrak. Promet na ovom dijelu puta obustavljen je.

7. srpnja u 19.30 sati, na putu kod sela Selca, kotar Omiš, napadnut je iz partizanske busije Nikola Bonadžija, nadzornik cesta, dok se je vraćao na motornom kotaču iz Imotskog za Omiš. Jedan puščani naboj pogodio je u spremište benzina, ali je ovom ipak uspjelo umaći nepovrijeđen.

8. srpnja u 18 sati, ophodnja or. izpostave Vrbanj od 3 momka, vraćajući se iz sela Vrbovske za Vrbanj, napadnuta je od 50 naoružanih partizana⁸ u jednom vinogradu i razoružana. Istodobno napadnuta je i vojarna ispostave Vrbanj na kojoj je bio samo jedan oružnik i izpostava je opljačkana- Svi oružnici odvedeni su u robstvo, ali im je uspjelo pobjeći. Izpostava Vrbanj nalazi se na otoku Hvaru i pripada krilu Omiš, pa je povedena istraga, povodom ovog slučaja.

8. srpnja u 23 sata jedna jača grupa naoružanih partizana, napala je na zgradu občine Bogomolja na otoku Hvaru. Svu pismohranu, pečate i ostali namještaj iznijeli su iz zgrade i zapalili i na sve ovo dali primku.

9. srpnja u 0-30 sati, jedna grupa od 60 naoružanih partizana, izvršila je napad na vojarnu razdjela rizničke straže u selu Gdinj kotar Hvar. Stražu su razoružali odnesavši 2 puške, 2 boda, 50 naboja i ostali pribor. Partizani su bili odjeveni u oružničke, domobranske i talijanske odore.

9. srpnja od 7—13 sati, partizani su u selu »Podbarje« kod sela Bola na otoku Braču, dijelili pučanstvu maslinovo ulje, koga su opljačkali u tvornici sardina u Postirama. Ima se podataka, da su ovo ulje primili i talijanski vojnici- Dijeljeno je tako, da je na glavu davano po 1/2 litre.

10. srpnja predali su se na postaji Ribarić odmetnici: Lenko Kukoć krojač iz Splita, Papić Zvonko iz sela Murvice na Braču. Nalazili su se u pobunjeničkom logoru skupine »Dinara« i sudjelovali su u borbama u planini Moseć, kojom su prigodom ubijena 3 oružnika. Predani su vlastima.

10. srpnja od strane oružnika i talijanskih karabinjera, uhićeni su Ivanić Stjepan električar iz Sinja i Panza Branko mehaničar iz sela Branza, kotar Sinj, pod sumnjom, da su održavali veze sa partizanima-

⁸ Četa (hvarska) »Matija Ivanić«

10. srpnja uhićeni su po oružnicima postaje Sinj Stipo Šabić i Ivan Tomašević, domobranski neposlušnici, koji su i povrh ovoga, održavali veze sa partizanima. Pritvoreni su kod popunidbenog zapovjedništva u Sinju.

12. srpnja u 17 sati u selu Postinje Gornje, kotar Omiš, ubijen je po dvojici partizana Ante Vulić iz istog sela, bivši ustaški povjerenik.

12. srpnja u 23 sata, bacili su pomoću eksploziva u zrak most u selu Tučepi, kotar Makarska, nepoznati partizani, koji su po izvršenom djelu pobjegli u planinu Biokovo.⁹

13. srpnja u 1 sat partizani su minirali most na potoku Zmajevac u blizini sela Muć, kotar Omiš. Most je oštećen, ali se ipak promet preko njega odvija.

14. srpnja u 22 sata jedna grupa nepoznate jačine partizana prepilala je 38 b.b. stubova u selu Konjsko, kotar Omiš i na ovom mjestu dva manja propusta minirali su.¹⁰

16. srpnja u 22 sata jedna grupa neutvrđene jačine partizana, izvršila je prepad na domobransku stražu u selu Kukuzovac, kotar Sinj. Ovom prigodom ranjena su 2 domobrana i cijela straža razoružana. U ruke partizana palo je 8 pušaka, 1 strojnica, 20 bombi i 600 naboja. Domobrani su se povukli u svoju posadu u Sinj.¹¹

18. srpnja oko 21 sat, prošla je kroz selo Bračeviče, kotar Sinj jedna skupina od 120 partizana u pravcu planine Moseć. za planinu Svilaja.

19. srpnja oko 20.30 sati, jedna skupina od oko 200 naoružanih partizana prošla je kroz selo Postinje Gornje, kotar Muć. Došli su iz pravca planine Moseć, a otišli za Svilaju. Ovog dana talijanske vojne snage vršile su akciju u ovom području, gdje su ostale do sutradan, ali nigdje nisu došle u sukob sa partizanima i bez svršenog posla, povratili su se u Sinj.

19. srpnja u 11.30 sati, došlo je u selo Prugovo, kotar Omiš, 11 naoružanih partizana i obkolili su mjesnu crkvu, dok se je misa održavala. Po izlasku iz crkve, narod se je uplašio, a osobito žene, te su počele u paničnom bijegu udaljavati se od crkve. Partizani su ih u tom spriječili i rekli: «NEBOJTE SE, MI SE BORIMO ZA MALE NARODE PROTIV PAVELIČA I TALIJANA, MI HOĆEMO DA SE BORIMO ZA HRVATSKU, ALI NE OVAKU KAKOVU HOĆE PAVELIČ.» Zahtijevali su da ih narod pomaže u hrani i ostalom. Župnik se je sakrio u crkvu i nije izašao, dok se nisu udaljili.

* Most su srušili mineri bataljona »Jozo Jurčević«.

¹⁰ Akciju je izvršio Mosorski leteći vod.

¹¹ Napad su izvršili dijelovi Svilajske čete.

24. srpnja osvanuli su na kućama u predgrađu Imotskog komunistički letci naslova »Hrvati vojni obveznici, vojnici, dočasnici i časnici hrvatskog domobranstva«. U letku se pozivaju pripadnici oružane sile da se ne bore protiv partizana, nego da se pridružuju k njima jer da je njihova pobjeda blizu-

Na području oružničkog krila Dubrovnik:

10. srpnja talijanske vojne vlasti uz suradnju četnika i oružnika postaje Dubrovnik, uhitile su odbjeglog komunistu Špiru Lučića u selu Komolac, kotar Dubrovnik. Komunistu Lučić rodom je iz okolice Trebinja.

20. srpnja naše snage domobranstva u zajednici sa oružnicima vršile su premetačine sela Potomnje na poluotoku Pelješcu u svrhu pronalaska partizana. Ovom prigodom ubijen je jedan partizan, za koga se nije utvrdilo odkuda je- Naše snage nisu imale gubitaka.

IV. OBCI ZAKLJUČAK:

Stanje javne sigurnosti slabo je, osobito na području oružničkog krila Omiš, gdje su akcije partizana dostigle vrhunac.

U istočnom dijelu Hercegovine, stanje se je poboljšalo, pošto su partizanske bande akcijom talijanskih snaga uz suradnju sa četnicima, potpuno likvidirane.

Upadom komunističkih bandi iz Srbije i Crne Gore drugom polovicom mjeseca srpnja, ugrožena je sjeverna Hercegovina, područje krila Mostar, kao i zapadni dio područja postaja Posušje i Rakitno.

Da bi se nadiranje partizanskih bandi onemogućilo, potrebne su jače snage domobranstva, jer samo oružništvo i milicija, nije u stanju suzbiti njihovo nadiranje-

U posljednje doba, partizanska grupa »Biokovo« postala je djelatnija i ugrožava područje postaje Nova Sela, kotar Metković, no ipak do sada svaki pokušaj napada na vojarnu, odbijen je sa uspjehom bez gubitaka na našoj strani.

V. ORUŽNICKE POSTAJE KOJE PRIVREMENO NE DJELUJU:

Krilo Mostar: Umoljani, Glavatičevo, Ivan, Bišina, Ulog, Klinja, Rilje i Lukavac.

Krilo Omiš: Kozica i Bogomolja,—i Igrane.—

Krilo Dubrovnik: Berkovići.—

Krilo Bileća: Plana, Divin, Krstača, Zmijanac, Jasenik, Kazanci, Šipovica, Ljubinja i Vlahovići.

VI. POSTAJE KOJE SU SE PRESELILE U DRUGA MJESTA:

Krilo Mostar: Rujište u Bijelom Polju.

Krilo Omiš: ./.

Krilo Dubrovnik: ./.

Krilo Bileća: Jasen u Gorici, Stepen u Medjuliću, Fojnica u Ključu, Donja Lastva u Arslanagića Mostu, Grab-Zubci u Čičevu i Dobromani u Humu.

(M.P.)

Zamjenik, podpukovnik:
Gjebić-Marušić

BR 192

IZVJEŠTAJ KARABINJERSKE CETE IZ SUŠAKA OD 30 SRP-
NJA 1942 GOD. O SLANJU U KONCENTRACIONE LOGORE
STANOVNIŠTVA SA PODRUČJA GEROVA

Fonogram Rijeka 30 jula 1942

OD CETE KR. KARABINJERA SUŠAK

KRALJEVSKOJ PREFEKTURI RIJEKA

Br. 70/9 Str. pov. — Radi obavještenja saopćavamo da je večeras dolazeći iz zone Gerovo stiglo u koncentracioni logor u Bakru 919 osoba — muškaraca, žena i djece. Pomenuti su transportovani auto-kolonom i cjelishodno — praćeni.

Potpisan kapetan Scirchia

Predao u 23.15 časova karabinjer Fiorito

BR 193

IZVJEŠTAJ KOMANDE KRALJEVSKIH KARABINJERA DALMACIJE, GRUPE ZADAR, OD 30 SRPNJA 1942 GOD. O ODVOĐENJU U LOGOR PORODICA PARTIZANA IZ ŠIBENIKA, VODICA I TRIBUNJA

**KOMANDA KRALJ. KARABINJERA DALMACIJE
GRUPA ZADAR — XXII MOB. BATALJON**

N. 82/44 prot. Div. III

Zadar, 30 srpnja 1942 A.XX

Predmet. — Čišćenje članova porodica ilegalaca

GUVERNATORATU DALMACIJE — Vojni kabinet —	ZADAR
i, radi znanja:	
GUVERNATORATU DALMACIJE — Kabinet	ZADAR
GUVERNATORATU DALMACIJE — Posebni sekretarijat	ZADAR

29 tekućeg u 14 časova parobrod »Viotti« isplovio je iz Vodice — Šibenik — za koncentracioni logor Molat sa 210 članova porodica ilegalaca iz Vodice i Tribunja, a takođe i iz Šibenika 26, i to:

- muškaraca 35
- žena 88
- djece od 1 do 10 godina 55
- dječaka i djevojčica od 11 do 18 god. 58.—

Isto Generalnoj Direkciji Policije i vojnoj vlasti-

Major Komandant
— Efsio Ligaš —
Efsio Ligaš

(M.P.)

14 689
Dir. Kom. Pol. Z. A. R. A.
Okup. i n. p. o. s. t. a. c. i. a.
Inv. br. 14685

457
22.9/4

COMANDO DEI CARABINIERI REALI DELLA DALMAZIA
GRUPPO DI ZARA-XXII Btg.Mob.-

N.82/44 di Prot.Div.III* Zara, li 30 luglio 1942 A.XX

OGGETTO:-Rastrellamento famigliari latitanti.-

AL GOVERNO DELLA DALMAZIA -Gabinetto Militare- Z A R A
e, per conoscenza:
AL GOVERNO DELLA DALMAZIA - Gabinetto - Z A R A
AL GOVERNO DELLA DALMAZIA -Segreteria Partic.- Z A R A

Ore 14 giorno 29 corrente piroscafo "Viotti,, partito da Vodizze -Sebenico- per campo concentramento Melada con a bordo 210 famigliari latitanti Vodizze et Trebocconi nonchè 26 da Sebenico,cosi' suddivisi:

- uomini 35
- donne 88
- bambini da uno a dieci anni 55
- ragazzi da II a 18 anni 58.-

Eguale alla Direzione Generale di Polizia ed all'auto-rita' militare.-

GOVERNO DELLA DALMAZIA
Gabinetto Militare
Arrivo 30.7.42
Prot. N.º 1048

IL MAGGIORE COMANDANTE
-Efisio Ligas-

484

31

IZVJEŠTAJ ZAPOVJEDNIŠTVA ŠESTE ORUŽNIČKE PUKOVNIJE OD 31 SRPNJA 1942 GOD. O STANJU NA TERITORIJU PUKOVNIJE I AKCIJAMA PARTIZANA U LICI, GORSKOM KOTARU I PRIMORJU

ZAPOVJEDNICTVO

2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J-S. Broj 390/taj.

U Gospiću, dne 31. srpnja 1942.

Predmet: Doglasno izvješće za drugu polovinu mjeseca srpnja 1942.

1. VRHOVNOM ORUŽNICKOM ZAPOVJEDNICTVU ZAGREB
2. ZAPOVJEDNICTVU 1. 3. 4. 5 i 6. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
3. ZAPOVJEDNICTVU ZA UTVRĐIVANJE GRANICE SARAJEVO
4. RAVNATELJSTVU ZA JAVNI RED I SIGURNOST ZAGREB
5. ZAPOVJEDNICTVU USTAŠKE NADZORNE SLUŽBE (Glavno pobočništvo, Opatička ul. 1 (II.) ZAGREB
6. ZAPOVJEDNICTVU I. II i III. DOMOBRANSKOG ZBORA

Na temelju zapovjedi Vrhovnog oružničkog zapovjedništva J. S. Br. 320/taj. od 31. svibnja 1941. a prema prikupljenim podacima predlažem izvješće o prilikama javne sigurnosti na području ove pukovnije za vrijeme minulih 15 dana u sljedećem:

I. OSCA UNUTARNJA SITUACIJA:

1.) RASPOLOŽENJE NARODA OBZIROM NA VANJSKE I UNUTARNE PRILIKE I DOGAĐAJE:

Kaotično stanje prouzrokovano partizanskom akcijom, loše prehranbene prilike, ugroženi željeznički i ostali promet, te predugo trajanje rata pomalo ubijaju otpornu snagu naroda koji je svakim danom sve više zabrinut za svoju budućnost. Ovakvo stanje uspješno iskorišćuju protivnici sadanjeg poredka, a narod nedovoljno ili nikako zaštićen od naših vlasti i saveznika, podleže njihovoj promičbi. Za poboljšanje ovog stanja neophodno su potrebne naše jače vojne postrojbe, koje bi bile u stanju da navalnom akcijom suzbiju partizansku terensku djelatnost, jer talijanska vojska uopće za sada aktivno ne sudjeluje u uništavanju partizanskih snaga. Dalje, potrebna je brza pomoć u prehranbenim artiklima, naročito u dalmatinskoj Zagori, gdje su vrlo česti slučajevi for-

malne gladi, a tako isto i u Primorju i na otocima, dok bi se razbijanjem partizanskih borbenih snaga popravile i prometne i ostale prilike. Samo brzom i energičnom akcijom naših postrojba mogao bi se popraviti pali duh i moral kod naroda, koji inače prepušten sam sebi, postaje sklon da se pomiri i sa partizanima samo da sačuva živu glavu, a gubi vjeru u samog sebe, vlasti i državu.

Pravoslavno stanovništvo je podijeljeno. Na području koji je potpuno u partizanskim rukama, ono je uz partizane, dok u ostalim krajevima prilazi i četnicima i pomaže ih. Riedki su slučajevi da se obraćaju našim oblastima u koje nikako nemaju povjerenja, a tako isto na vjeruju ni u dulji obstanak N.D.H. Svojim držanjem oni nastoje da od propaloga srbstva spase ono što se još spasti daje, a to se nadaju postići preko Talijana, koji se prikazuju njihovi zaštitnici. Međutim njihovi prijašnji politički i četnički vođe izgleda da su prozreli politiku Talijana, pa u novije vrijeme rade u pravcu izmirenja sa Hrvatima. Da li je to iskreno pokazati će budućnost. U ostalom cjelokupno stanovništvo osjeća da će se ovo pitanje konačno riješiti ratom između velikih sila, a dotle nastoje svi da od partizana sačuvaju ono što se spasti može.

Ostalih narodnih skupina i manjina na području pukovnije nema, osim par stotina Židova u primorskim mjestima. Oni žive pod zaštitom talijanskih vojnih vlasti, nezadovoljni su sa sadanjim stanjem i priželjkuju pobjedu Rusije, Engleske i Amerike, pa u tom cilju vrše i potajnu promičbu.

Prisutnost talijanskih vojnih snaga na našem državnom području narod nerado gleda, jer ne vjeruje i njihovu iskrenost. Ovo nepovjerenje datira od pamtivieka, jer su oni i Hrvati bili davni neprijatelji u prošlosti, a to po mišljenju većine oni će to ostati i u budućnosti. Ovakvo mišljenje pojačavaju nehumani postupci Talijana s Hrvatima u anektiranim djelovima Hrvatske i nikakva zaštita našeg pučanstva s njihove strane od partizanskih nasrtaja u obalnoj zoni.

2.) ČETNIČKA AKCIJA:

Četnici t.j. dobrovoljna protukomunistička milicija pod zaštitom talijanskih vojnih vlasti sve više dolazi do izražaja. Oni vrše svoju organizaciju javno, vježbaju ih bivši jugoslovenski časnici, od Talijana dobivaju oružje i ostalu opskrbu, a još uvijek djeluju u čisto srbskom duhu. Uticajem Talijana, a donekle i naših vlasti, u posljednje vrijeme opaža se kod njih preokret na bolje t.j. njihove vođe dolaze predstavnicima naših vlasti u cilju pomirenja i približavanje Hrvatima, kao i izjavama lojalnosti. U ovome izgleda da ih rukovodi ono isto nepovjerenje prema Talijanima koje je prema Talijanima zavlдалo i kod Hrvata. Posadna su im mjesta: Otočac, Vrhovine, Medak, Gračac, Knin i okolica.

U koliko su ih Talijani upotrebili u svojim akcijama protiv partizana pokazali su se kao vrlo dobri borci, te su imali i osjetljivih gubitaka.

Na pojedine incidente za sada treba gledati kao na ispade neodgovornih pojedinaca.

Na području krila Gospić: Četničkih napada na hrvatsko stanovništvo nije bilo.

Kao važniji događaji bili su:

Od 22. lipnja o.g. do danas od kako su počele borbe između četnika i partizana u okolini Otočca, do sada ima oko 10 mrtvih četnika, a 20 zarobljenih, koje takođe treba smatrati mrtvima, jer su ih navodno partizani pobili. Dne 22.-VI. o.g. prilikom sukoba četnika i Talijana sa partizanima poginulo je oko 40 partizana u mjestu Škare, kotara Otočac. Sukobi između četnika i partizana i dalje traju, jer četnici štite pravoslavna sela od njihovog nadiranja pri čemu ih pomažu i Talijani.

17. srpnja o.g. u 11 sati razgledao je strojnicu bivši jugoslavenski vojni činovnik Đuro Borić iz sela Babina Potoka, kotara Otočac a sada četnik u Vrhovinama, te pošto je strojnica bila puna iz neopreznosti ispalio je 5 naboja i teško ranio četnika Branka Grijaka iz Vrhovina, koji je nakon par sati od zadobivenih rana umro, a 18.-VI- o.g. sahranjen. Sahrani su prisustvovali svi ondašnji četnici i 40 talijanskih vojnika sa jednim častnikom.

Na području krila Knin: Četnička akcija postoji po svim pravoslavnim selima, ali ova saraduje sa našim i talijanskim vlastima u sprečavanju napada komunističkih bandi na državne objekte i stanovništvo.

Kao važniji događaji bili su:

13. srpnja o.g. u 20.30 sati, 5 naoružanih četnika dočekali su putnički samovoz Knin—Oklaj, u selu Vrbniku, kotar Knin (6 km. zapadno od Knina). Samovoz su zaustavili, te razoružali oružnika Vukelić Stjepana, pričuvnika Gabrić Roku koji su pratili samovoz. Isto tako, oduzeli su ovi četnici 9 vojničkih pušaka, 640 puščanih naboja, 11 pripasnih remena, 11 nabojnjača koje je oružje bilo namjenjeno za novo udjeljene pričuvnike postaje Oklaj. Ovom prilikom četnici su odnijeli 36 raznih knjiga-propisa namjenjenih za postaju Oklaj. Pored toga četnici su razoružali i domobranskog vodnika Gusić Stjepana, Cota Antu i Elez Josipa, odnievši od svakoga po jednu pušku sa priborom. Ovi su domobrani iz sastava Kninske doknadne bojne, a sprovodili su hranu za domobrane koji se nalaze za pojačanje postaje Oklaj.

Za ovo su izvješćeni vođe četnika, te će se sve oružje i oprema povratiti, a izvršioći će biti kažnjeni, jer je to bila volja i rad pojedinaca na svoju ruku.

Na području krila Senj: Četničke organizacije također napuštaju partizane i traže dodir sa našim i talijanskim vojnim vlastima sa željom da se i oni zajednički bore protiv partizana.

Kao važniji događaj bio je:

19. srpnja o.g. došlo je oko 150 četnika sa 4 talijanska vojna kamiona iz Obrovca u selo Jasenicu, kotar Karlobag, gdje su tražili pismom dodir sa našom oružničkom ispostavom u Maslenici, kotar Karlobag radi suradnje u borbi protiv partizana. U smislu postojeće okružnice Glavnog stana Poglavnika pristupljeno je pregovorima, kojih izhod još nije poznat.

3. (KOMUNISTIČKA) PARTIZANSKA AKCIJA I PROTUMJERE:

Partizanska akcija vrlo je živahna osobito na području krila Gospić i Senj. Pokraj jake promičbe u narodu za sovjetski poradak i sistem uprave, njihove borbene postrojbe poduzimaju podhvate širih razmjera. Dobro organizirani i naoružani te dobro vođeni redovito uspijevaju da postignu postavljene zadatke, ali sva ta akcija u posljednje vrijeme izgleda da je upravljena jedino u cilju da se dočepaju živeža i ostalih potreba za život, na čemu jako oskudievaju, i da uništavaju imovinu. Naše snage uspješno se odupiru njihovim nadmoćnim navalama, pa su partizani pretrpjeli osjetljive gubitke u okolini Gospića.

Na području krila Gospić: Komunistička akcija vrši se pod imenom partizana oslobodioca naroda ispod tuđeg jarma i ustaške hrvatske vlasti. Ova akcija partizana u posljednjih 15 dana je pojačana osobito na području kotara Gospić i Perušić i ako uz velike gubitke.

Kao važniji događaji bili su:

5. srpnja o.g. oko 23 sata, partizanske ophodnje neprimjetno su se približile do naših straža u blizini sela Široke Kule (10 km. s. i. od Gospića) i otvorile jaku puščanu i strojopuščanu vatru na naše straže. Puškaranje je trajalo sa malim prekidom cijelu noć.¹

7. srpnja o.g. oko 13 sati, oružnici postaje Široka Kula u sastavu ustaša preduzeli su akciju protiv partizana u pravcu sela Čukovac (9 km. s. i. od Gospića) gdje su se partizani bili utvrdili, kojom prilikom su naše snage otvorile puščanu i strojopuščanu vatru te se je borba vodila sve do 21 sat istoga dana, kada su se naše snage pred brojčano jačim neprijateljem morale povući. Poginula su 2 ustaša, a ranjeno je što teže što lakše 7 ustaša. Gubitci na strani neprijatelja nisu poznati.²

¹ Napad na neprijateljske straže kod Široke Kule izvršila su dva voda Prvog ličkog NOP odreda.

² Ustaše i žandarmi napali su kod sela Čukovca djelove Prvog ličkog NOP odreda.

7/8. srpnja o.g. partizani su razorili željezničku prugu u dužini od 300 metara na liniji Gračac — Knin između željezničke postaje Malovan i Zrmanja, usljed čega je promet bio više dana prekinut.³

11. srpnja o.g. oko 16 sati, putovali su na dvojim kolima iz Perušića u Kosinj zapovjednik oružničke postaje Kosinj vodnik Petar Vedrina, ustaški tabornik Josip Fadljević, ustaša Stjepan Prša, Milan Prša, Josip Zagar, pričuvni domobran Mato Dolac, trgovac Jure Špoljarić i seljak Milan Petrović, svi iz Kosinja, kotara Perušića, koje su partizani napali iz busije u selu Kršu puščanom i strojopuščanom vatrom i ubili oružničkog vodnika Petra Vedrina, ustaškog tabornika Josipa Fadljevića, ustaše Milana Pršu i Stjepana Pršu, dok su ostali uspeli pobjeći. Tom prilikom partizani su od vodnika Petra Vedrine oduzeli svotu od 124.000 Kuna, koji je novac nosio na ime beriva oružnika za mjesec srpanj 1942.⁴

12. srpnja o.g. partizani su sačekali ispod sela Dulibe, kotara Perušić pričuvne domobrane Luku Vukelića i Tomu Golika, sa postaje Kosinj, koji su putovali iz Perušića za Kosinj. Ove su zarobili i odveli u selo Krš gdje su ih preslušavali, a zatim pričuvnog domobrana Luku Vukelića koji nije imao drugog oružja već samo bod nisu mu ga oduzeli, dok su Tomu Goliku vezali i zadržali ga kod sebe koji je bio naoružan sa puškom.

14. srpnja o.g. oko 3 sata veće skupine partizana napale su na mjesto Brušane zauzevši najprije selo Brušane (12 km. j. z. od Gospića) a zatim su izvršili napad na oružničku postaju, na taj način što su probijajući zidove iz kuće u kuću doprli do susjednih zgrada od kuda su otvorili strojničku, strojopuščanu i puščanu vatru na vojarnu. Naši oružnici i pričuvni domobrani u jačini od oko 40 momaka primili su borbu, koja je trajala istoga dana do 23 sata, kada su se oružnici i pričuvni domobrani morali povući iz vojarne te je partizanima tako uspjelo da zauzmu vojarnu. U borbi su poginuli 2 oružnika i 6 pričuvnih domobrana, 2 oružnika i 3 pričuvna domobrana su ranjena... •

Poslije zauzeća sela Brušana partizani su razorili rezervoar vodovoda koji je opskrbljavao vodom grad Gospić, te je na taj način Gospić ostao bez pitke vode.⁵

³ Treći lički NOP odred i bataljon »Branko Vladušić« imali su zadatak da ruše prugu Gračac — Knin za vrijeme trajanja neprijateljske ofanzive, kako bi spriječili neprijatelja da koncentriše sve snage u zapadnoj Lici.

* Napad na ustaše i žandarme izvršili su borci bataljona »Božidar Adžija«.

⁵ Napad na selo Brušane izvršio je bataljon »Stojan Matić«. Vidi dok. br. 119.

Osim Brušana partizani su istoga dana zauzeli i sela Trnovac, Bužim i Smiljan, kotara Gospić.⁰

14. srpnja o.g. u 23 sata porušena je željeznička pruga između željezničke postaje Rude polje i Javornik u duljini od 100 metara usljed čega je promet bio 8 dana prekinut. Pruga je sada popravljena i sa Zagrebom uspostavljen redovni saobraćaj."

14. srpnja o.g. jedna grupa oko 80 partizana iz Vrebca, kotara Gospić prebacila se je u selo Počitelj, kotara Gospić. Poslije zauzeća mjesta Podlapca veće grupe partizana stalno se prebacuju od Vrebca za Počitelj, Čitluk i Divoselo, kotara Gospić, koje se prebacivanje vrši između sela Medka i Ribnika, gdje nema ni naših ni talijanskih vojnih snaga. Prema podacima u selima Počitelju, Čitluku i Divoselu u zadnje vrijeme ima većih partizanskih snaga u cilju akcije u okolini Gospića.

15. srpnja o.g. oko 15 sati talijanski odred vojnika i 25 ustaša željezničke ustaške bojne koji su se nalazili u Vrhovinama, uputili su se da izvide porušenu prugu na djelu između željezničke postaje Rudopolje i Javornik, kojom prilikom su bili napadnuti od strane partizana, te je tom prilikom ubijen jedan talijanski vojnik, a jedan lakše ranjen. Lokomotiva i dva vagona sa kojim je ovaj odred išao je izkliznula usljed oštećene pruge.

27. na 28. srpnja o.g. u noći naše snage uspjele su od partizana zauzeti sela Smiljan (6 km. s.z- od Gospića), Bužim (11 km. s.z. od Gospića), Rastoku (9 km. od Gospića), (Brušane 9 km. j.z. od Gospića) i Rizvanušu (8 km. j.z. od Gospića) i tako očistiti taj teren od partizana.

Danas je ponovno uspostavljena oružnička postaja u selu Brušanima kao i međupostaje u selu Rizvanuši.

Naše snage u jačini od 400 momaka, gone i dalje neprijatelja u pravcu Divosela (5. km. j. od Gospića). Brojna jačina partizana nije poznata. Gubitci na našoj i neprijateljskoj strani još nisu poznati.

Saveznička italijanska bitnica bombardirala je danas oko 11 sati Divoselo.

Na području krila Knin: Komunistička akcija u posljednje vrijeme zauzima sve više maha i partizani su sve aktivniji u svome radu.

Kao važniji događaji bili su:

9. srpnja o.g. u 13 sati nepoznati broj partizana napao je na talijansku vojsku koja je popravljala željezničku prugu između

⁰ Ova sela zauzeo je Drugi bataljon Prvog ličkog NOP odreda.
⁷ Željezničku prugu porušila je Prva udarna brigada Hrvatske. Vidi dok. br. 105.

postaje Malovana i Zrmanje, kotar Gračac. Talijani su primili borbu u kojoj su poginula 2 talijanska vojnika a 5 ih je teže ranjeno. Ovom prilikom ranjena je i Marija Maričić i Ružica Lakić obadve iz Zrmanje. Ranjeni su odpremljeni u državnu bolnicu u Knin.

15. srpnja o.g. od strane talijanskih karabiniera uhićeni su: Vladimir Šibić, Ljubo Marić, Ante Jukić, Marko Jukić, Karlo Jukić, Jovo Monto, Ljubomir Monto, Duro Marić, Đurđija Šibić, Kata Jović, Slavka Novaković, Cenda Marić i Mira Jović svi iz Knina. Uhićenje je izvršeno radi toga, što su pojedini članovi iz navedenih kućnih zadruga odbjegli od svojih kuća i pridružili se partizanima.

U vriemenu od 11. do 17. srpnja o.g. talijanska vojska zajedno sa četnicima bila je u akciji, protiv partizana u okolici Bosanskog Grahova, te u pravcu Livna, gdje su partizani dali snažan otpor, te su Talijani i četnici bili prisiljeni da se povuku. Tom prilikom partizani poprskali su nekom tekućinom dva talijanska teretna samovoza i zapalili i otvaranjem vatre iz strojnica spriječili bijeg vojnika. U ovoj borbi poginula su 2 talijanska časnika i 19 vojnika, koji su sahranjeni u Kninu. Pored toga poginula su i tri četnika. Gubitci na strani partizana nisu poznati.

Talijani su pri odstupu zapali u blato Livanjskog Polja — pojedini do preko pojasa i sa većim naporima nakon puna dva dana su se iz ove močvare izvukli.

17. srpnja o.g. završeni su pregovori između Talijana i partizana koji su vođeni punih 8 dana u blizini Bosanskog Grahova, a na području koje drže partizani. Pretstavnici Talijana odlazili su svakog dana na ove pregovore za razmjenu talijanskih časnika i vojnika za pritvorene pravoslavce u Kninu sumnjive komunizmu. Ti pregovori uspjeli su i 17. ov. mj. odveženo je puna dva samovoza muškaraca i ženski u Bosansko Grahovo radi izvršenja zamjene. Druge pojedinosti podataka nisu se mogle doznati.

Na području krila Senj: Komunistička akcija iz dana u dan zauzima sve ozbiljnije forme i širi opseg. Izgleda da se partizanski odredi koji su potisnuti i razbijeni od strane naših i savezničkih snaga u Bosni i Kordunu u velikom broju prebacuju u Liku i Gorski Kotar.

Prema dobivenim podacima na dijelu područja Gorskog Kotara, Primorja i Like počev od Sušaka pa do Otočca nalazi se oko 2.500 do 3.000 naoružanih partizana. Ovo područje nazivaju partizani svojom V. operacionom zonom, kojoj je na čelu neki Crnogorac bivši španjolski dobrovoljac po imenu Veljko.⁸ Područje ove zone podjeljeno je na odsjeke, na kojima operiraju zapovjed-

⁸ Veljko Kovačević

nici bataljona i četa, od kojih je jedan bataljon pod imenom »Bataljon Ljubice Gerovac« sa sjedištem u Škaliću, kotar Brinje. Ovom bataljonu podređene su čete sa sjedištem u Zabukovcu, kod Alana, u Sv. Jakovu, Krmpote i Matije Dragi, sve kotar Novi, te u Škaliću i Tuževiću, kotar Brinje. Pored odsjeka kojih ima 5—6 uspostavljena su još t.z. 2 udarna proleterna bataljona, svaki u jačini 300—400 momaka. Momčad ovih bataljona sastavljena je od najiskusnijih i najhrabrijih boraca fanatičara odjevenih u bivše vojne jugoslavenske odore, oboružani sa puškama, bombama i strojnicama. Ovi bataljoni pripremaju navodno napad na oružničke posade u Jezeranima, Križpolju i Brinju sa zadatkom da se dočepaju sa što većim brojem oružja i streljiva. Prilazom partizana iz Bosne i Korduna uspjelo im je u zadnje vrijeme presjeći promet na cestama: Senj — Otočac, Sv. Juraj — Otočac i Karlobag — Gospić, tako da Primorje sada ima još jedinu vezu Plaše — Ogulin sa unutrašnjosti. Isto tako partizanima je uspjelo zavladatai planinskim vjencom Velebita odakle imaju kontrolu nad cijelim Primorjem. Ovakvim razvitkom situacije Primorje je dovedeno u beznadežan položaj u svakom pogledu, a naročito u pogledu opskrbe hranom i ogrjevom, te je bezuvjetno potrebno da se čim prije preduzme jedan opsežniji zahvat naših domobranskih i ustaških te savezničkih snaga u cilju gonjenja i razbijanja ovih partizanskih odreda.

Ovo krilo ne razpolože snagama da samostalno poduzme napadnu akciju protiv partizana, a talijanska vojska obično pritekne u pomoć uvijek prekasno.

Kao važniji događaji bili su:

7. srpnja o.g. na putu između Novog i Crikvenice kotar Novi, posjekli su partizani 15 stupova bb. linije. Uspjeh potrage negativan.

11. srpnja o.g. na putu Senj — Otočac (3 km. udaljeno od Senja) postavili su partizani na sredinu puta jednu nagaznu minu, koju je talijanska vlast izvadila i demontirala.

17. srpnja o.g. napalo je oko 600 dobro naoružanih partizana na našu posadu od 60 momaka ispostavu Oštarije. U ovoj borbi poginuo je pričuvni domobran Ivan Hrvačić, dočim su zarobljeni pričuvni domobrani Ivan Pilepić i riznički pripravnik Ivan Matijević. Za sudbinu zarobljenih se do sada nije moglo ustanoviti.

17. srpnja o.g. išao je 1 bataljon talijanske vojske u pravcu sela Batera — Pletenog, kotara Novi, na kojeg su partizani" iz šume kod sela Batera otvorili žestoku puščanu vatru i prisilili Talijane

• Jedna četa bataljona »Matija Gubec«.

